

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülnar Tuğba TEFEK

**KENTSEL BELLEK BİLEŞENLERİ ÜZERİNE HERMENEUTİK
OKUMA: ADANA ATATÜRK CADDESİ ÖRNEĞİ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ADANA, 2020

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL BELLEK BİLEŞENLERİ ÜZERİNE HERMENEUTİK OKUMA:
ADANA ATATÜRK CADDESİ ÖRNEĞİ**

Gölnar Tuğba TEFEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu Tez 18/02/2020 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği ile Kabul Edilmiştir.

.....
Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENYİĞİT
DANIŞMAN

.....
Doç. Dr. Gülercan AKYÜZLÜER
ÜYE

.....
Dr. Öğr. Üyesi Onur ERMAN
ÜYE

Bu Tez Enstitümüz Mimarlık Anabilim Dalında hazırlanmıştır.
Kod No:

**Prof. Dr. Mustafa GÖK
Enstitü Müdürü**

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL BELLEK BİLEŞENLERİ ÜZERİNE HERMENEUTİK OKUMA: ADANA ATATÜRK CADDESİ ÖRNEĞİ

Gülnar Tuğba TEFEK

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENYİĞİT
Yıl: 2020, Sayfa:171
Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENYİĞİT
: Dr. Öğr. Üyesi Gülertan AKYÜZLÜER
Doç. Dr. Onur ERMAN

20. yüzyıl modernleşme ve sanayileşme hareketleri açısından hızlı ve köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Köyden kente yoğun nüfus göçünün yaşanması, ülke genelinde kente yerleşimlerin artmasına neden olmuştur. Bu durum; kentsel değişim ve dönüşüm hareketlerini başlatarak kent dokusunda bozulmalara, kimliksiz ve eskiden bağımsız bir yapılaşmaya yol açmış, kültürel mirasın korunması sorununu ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Adana'nın kent belleği değişimini, 1930-2018 yılları arasında Atatürk Caddesi'nde bulunan modern mimarlık ürünleri üzerinden okumaktır. Bu amaç doğrultusunda harita, çizim, fotoğraf arşivleri, anket tekniği ve SPSS analiz programı kullanılarak elde edilen veriler, mimarlık disiplini ile hermeneutik okuma yaklaşımı çerçevesinde kent okuması üzerinden ele alınmış ve kentsel bellek bileşenlerinin analizi sorgulanmıştır.

Yapılan hermeneutik analizler sonucunda, Atatürk Caddesi'ndeki değişim etkisinin gözlem gruplarına göre farklılaştığı, yapısal müdahaleler ile iyi korunmuş ve tescilli yapıların kent belleğindeki yerini koruduğu, yakın dönemin nitelikli mimari ürünlerinin ise, yıkıma ve/veya tahribata uğradığı, kent belleğinden kaybolduğu, değerinin azaldığı ve korunması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hermeneutik Kent Okuması, Kent Belleği, Adana'da Kent Değişimi

ABSTRACT

MSc. THESIS

HERMENEUTIC READING ON URBAN MEMORY COMPONENTS: EXAMPLE OF ADANA ATATÜRK BOULEVARD

G lnar Tuğba TEFEK

CUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

Supervisor : Asst. Prof. Dr.  zlem ŞENYİğİT
Year: 2020, Pages:171
Jury : Asst. Prof. Dr.  zlem ŞENYİğİT
: Asst. Prof. Dr. Gülertan AKYÜZLÜER
Assoc. Prof. Dr. Onur ERMAN

The 20th century is a period of rapid and radical changes with modernization and industrialization movements. The intense population migration from the village to the city has led to an increase in urban settlements throughout the country. This situation; by initiating urban change and transformation movements, it caused disruptions in urban texture, an unidentified and formerly independent building, and raised the problem of preserving cultural heritage.

The aim of this study is to read Adana's urban memory change over modern architectural products on Atatürk Boulevard between 1930-2018. For this purpose, the data obtained by using map, drawing, photograph archives, questionnaire technique and SPSS analysis program were handled through urban reading within the framework of architectural discipline and hermeneutic reading approach and the analysis of urban memory components was questioned.

As a result of hermeneutical analysis, the effect of change on Atatürk Boulevard differs according to the observation groups, the well-preserved and registered buildings with structural interventions have preserved their place in the city's memory, while the architectural products of the recent period have been destroyed and / or destroyed, lost from urban memory, and their value has decreased. It has been determined that it should be protected.

Key words: Hermeneutic Urban Reading, Urban Memory, Urban Change in Adana

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle başlayan kent olgusu, birçok kavramın bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Yaşayan bir organizma olan kentler, sadece fiziksel ürünlerden oluşan bir ortam değildir. Aynı zamanda içinde yaşayanların, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan, geçmiş ile şimdinin birlikteliğidir. Değerlerin, anıların, anlamların, deneyimlerin birikim kümesidir. Kent kullanıcıları kenti şekillendirirken, kentsel mekandaki değişimler de kentliyi şekillendirir. Bu iletişim ve etkileşim sürecine bakıldığında kentler bir belleğe sahiptir. Dolayısıyla, kent mekanizmasında meydana gelen değişimler kentsel belleği etkilemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni, çağdaş ve laik bir devlet kurma çabasının; siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel alandaki yansımaları mimaride de görülmüştür. Bu dönemde dünyadaki gelişmelere paralel olarak; I. Ulusal Mimarlık Akımı, Modernizm Akımı ve II. Ulusal Mimarlık Akımı olarak ifade edilen bu akımlar zamanın gereklilikleri doğrultusunda ortaya çıkan mimari üsluplardır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra sanayileşme hareketleri hız kazanmış ve kentin önemini artırmıştır. Kente göç durumları, konut açığı sorunu ortaya çıkarmış ve apartman kavramı önem kazanmıştır. 1965 Kat Mülkiyeti Kanunu ile 'yap-sat' politikaları ve 1980 Toplu Konut Kanunu ile imar afları ve gecekondulu alanlarının apartman tipi konut alanlarına dönüştürülmesi söz konusu olmuştur. Az katlı ve bahçeli müstakil evlerin yerini, daire karşılığı anlaşma yolu ile çok katlı yapılar almıştır. Bu durum kent dokusunda ve kentsel görünümünde farklılaşmalara neden olmuştur. Kentin geçirdiği bu fiziki dönüşüm, sadece eskinin yerine yenisini yapma süreci değil, bununla birlikte kent belleğini azaltan ve yeni kentsel bellek kurulmasına neden olan bir süreçtir. Kentlerin yaşadığı bu dönüşüm müdahaleleri, süreci daha yoğun yaşanır duruma getirmektedir.

Çalışma; kentsel değişim ve dönüşüm hareketleri sonucu Adana'da Erken Cumhuriyet Dönemi ve sonrası üretilen nitelikli yapılardan günümüze kadar gelen

ve yakın zamanda yıkılan yapıların kent kullanıcıları ve kent belleği bağlamındaki olgusuna odaklanmaktadır. Bu doğrultuda; Adana’da uygulanan kapsamlı ilk imar planı olan Hermann Jansen Planı referans alınmıştır. Çalışma alanı olarak Jansen Planı’nda kent yerleşimi için önemli görülen Atatürk Parkı ve Yeni İstasyon Binası’nı bağlayan ana aks konumundaki Atatürk Caddesi ve yakın çevresine karar verilmiştir.

Çalışmada, ilk olarak literatür taraması için; halihazırdaki haritalar, hava fotoğrafları, kişisel arşivler ve yerinde gözlemlerden yararlanılmış, elde edilen veriler ile bir yapı havuzu oluşturulmuştur. Yapı havuzundaki binalar; tescil durumları, konum özellikleri, mimari akım anlayışları, ulusal ve uluslararası yapı literatürüne katkı sağlayan mimarların ürünleri olması, mevcuttaki korunma ya da yıkılma durumları göz önünde alınarak sınıflandırılmış ve kentsel bellekte yer aldığı öngörülen dokuz adet yapı seçilmiştir. Alan çalışması için, Atatürk Caddesi üzerinde seçilen yapıların rotaları ve konumlarını gösteren bir çalışma haritası oluşturulmuştur.

İkinci olarak anket tekniği ile gözlem gruplarının Adana Atatürk Caddesi’nin değişimi ve kentsel bellek bileşenleri ile ilgili görüşleri alınmıştır. İki ana gözlem grubu; mimar olan-olmayan ve bulunma durumu geçici-kalıcı olan kent kullanıcıları üzerinde durulmuştur. Binalar kent kullanıcı grupları üzerinden, hatırlanma parametreleri olarak; Lynch İlkeleri, öznellik değerleri, tasarım ilkeleri ve faktör grupları kullanılarak sorgulanmıştır.

Alan çalışmasına yönelik detaylı analizler hermeneutik okuma yaklaşımı bağlamında kent-kentli ilişkileri, değişimin gözlemlenmesi, bina-konum ilişkileri, bina-hatırlanabilirlik ilişkileri kapsamında incelenmiş, elde edilen nitel verilerin, SPSS programı ile girişleri sağlanmış nicel analizler temelinde detaylı olarak tartışılmıştır.

Kentsel değişim ve dönüşüm kararlarının artışı, kültürel mirasın korunması sorununu ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışmada dönemin anlayışının bir belgesi

olarak kabul edilen mimari uygulamaların öneminin azaldığı, gerekli değeri görmediği ve tahrip olduğu görülmektedir.

Çalışmanın amacı; kentsel müdahalelerin bireysel ve toplumsal bellekle kurduğu ilişkiyi irdelemek, kentsel bellek bileşenleri üzerinden hermeneutik okuma yapmaktır. Bina hatırlama parametrelerinin kente ve kentteki birtakım yapılara nasıl eklemlediğini ortaya koyarak, farkındalık yaratmak, mimari bilincin artırılmasını sağlamak, gelecekte yapılabilecek yapı uygulamalarının kent belleğine katkısına yönelik öneriler geliştirilmesi hedeflemektir.

Kentsel bellek bileşenlerinin okunmasını konu alan çalışmada, bu durumun ele alınış biçimi olarak hermeneutik okuma yaklaşımı uygun görülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın, hermeneutik okumayı konu alan literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca, her zaman yanımda olan, bilgisini ve deneyimini benimle paylaşan, bana olan inancını hep hissettiğim, sabır ve hoşgörü ile emek veren motivasyon kaynağım sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENYİĞİT'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İlkokuldan başlayarak yüksek lisans eğitimimin sonuna kadar, eğitim sürecimde emeği geçen tüm değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tez savunması sunumumda bulunarak çalışmama katkıda bulunan ve yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gülertan AKYÜZLÜER'e ve değerli hocam Doç. Dr. Onur ERMAN'a, jürimde bulunmayı kabul eden ve bu süreçte bilgilerini, kaynaklarını ve desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Altay ÇOLAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zor anımda bana inanmaktan hiç vazgeçmeyen ve beni bugünlere getiren aileme, annem Emine TEFEK, babam Prof. Dr. Mustafa TEFEK ve canım kardeşlerim Gülbilge Tuğçe TEFEK ve Gül Gökçe Oğulay TEFEK'e özel olarak teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen, hoşgörü ve sabır gösteren sevgili patronum Gizem ÜNLÜ'ye, her zaman arkamda olan sevgili arkadaşlarıma, tüm meslektaşlarıma, desteğiyle ve varlığıyla emeği geçen ve tüm süreç boyunca her zaman yanımda olan Ali Mert ŞENYAZAR'a en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Gülner Tuğba TEFEK

Şubat 2020

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZ	I
ABSTRACT.....	II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET	III
TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ÇİZELGELER DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIV
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XVI
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	9
3.1. Materyal	9
3.2. Yöntem.....	9
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	13
4.1. Mimarlık ve Kent.....	13
4.1.1. Mimarlık	13
4.1.2. Kent	15
4.1.3. Mimarlık ve Kent İlişkisi.....	18
4.2. Algı	19
4.2.1. Duyum ve Algı	19
4.2.2. Algının Özellikleri.....	20
4.2.3. Algılama Süreci	21
4.2.4. Algıyı Etkileyen Faktörler.....	22
4.2.5. Mimarlıkta Görsel Algı Değerlendirilmesi.....	23
4.2.6. Kent Algısı.....	24
4.3. İmge	25
4.3.1. Kentsel İmge ve Öğeleri	25

4.3.2. Kentsel İmge Olarak Yapılar.....	31
4.4. Bellek.....	32
4.4.1. Bellek Tanımı ve Türleri	33
4.4.2. Kentsel Bellek ve Bileşenleri	37
4.4.3. Kentsel Bellekte İmge Edinimi.....	41
4.5. Mimarlığı Anlama ve Yorumlama Yaklaşımı: Hermeneutik	42
4.5.1. Hermeneutik (Yorumbilim).....	43
4.5.2. Hermeneutik ve Mimarlık	53
4.5.3. Hermeneutiksel Okuma Ürünü Olarak Kent	55
4.6. Hermeneutik Okuma İçin Değerlendirme Modeli	57
4.7. Alan Çalışması.....	59
4.7.1. Çalışma Alanının İncelenmesi	59
4.7.1.1. Adana Kentinin Konumu ve Tarihi	59
4.7.1.2. Adana Kent Mimarisinin Gelişimi.....	61
4.7.1.3. Hermann Jansen Planı İzinde Atatürk Caddesi.....	73
4.8. Hermann Jansen Planı'na Göre Adana Atatürk Caddesi'ndeki Seçilen Yapıların Hermeneutik Okuması	81
4.8.1. Seçilen Yapıların Nesnel Analizi.....	83
4.8.2. Anket Tasarımına Yaklaşım ve Soru Kağıdının Hazırlanması	94
4.8.4. Hermeneutiksel Analiz Verilerinin Değerlendirilmesi	102
4.8.5. Bölüm Değerlendirmesi	137
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	145
5.1. Kent Algısına Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi	145
5.2. Kent Belleğine Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi.....	146
5.3. Kentsel Bellek Bileşenlerinin Hermeneutik Okuması	147
5.4. Sonuç	148
KAYNAKLAR	151
ÖZGEÇMİŞ	163
EKLER.....	165
EK 1. ANKET FORMU	167

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Kentsel İmge Ögesi Olarak Yol	27
Çizelge 4.2. Kentsel İmge Ögesi Olarak Kenarlar	28
Çizelge 4.3. Kentsel İmge Ögesi Olarak Bölgeler	29
Çizelge 4.4. Kentsel İmge Ögesi Olarak Düğüm Noktaları	30
Çizelge 4.5. Kentsel İmge Ögesi Olarak İşaret Noktaları	31
Çizelge 4.6. Kentsel Bellek Bileşenleri.....	39
Çizelge 4.7. Yapıların Değerlendirilmesi İçin Öneri Model	58
Çizelge 4.8. Seçilen Binaların Hatırlanabilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi İçin Hermeneutik Analiz Modeli	82
Çizelge 4.9. Gül Apartmanının ve dönüşümü	85
Çizelge 4.10. Adana Belediyesi Binası ve dönüşümü.....	86
Çizelge 4.11. Sapmaz Apartmanı ve dönüşümü	87
Çizelge 4.12. Semih Rüstem Evi ve dönüşümü	88
Çizelge 4.13. Köymen Apartmanı ve dönüşümü	89
Çizelge 4.14. Ticaret Borsası Binası ve dönüşümü	90
Çizelge 4.15. Bossa Apartmanı ve dönüşümü	91
Çizelge 4.16. Nuri Has Evi ve dönüşümü	92
Çizelge 4.17. Dr. Hakkı Etem Apartmanı ve dönüşümü.....	93
Çizelge 4.18. Gözlem Gruplarının Demografik Bilgilerine Yönelik Sorular	95
Çizelge 4.19. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumuna Yönelik Sorular.....	95
Çizelge 4.20. Atatürk Caddesi'ndeki Değişim Gözlemine Yönelik Sorular.....	96
Çizelge 4.21. Atatürk Caddesi'ndeki Bina-Konum Eşleştirilmesi İstenen Yapılar ve Numaraları.....	98
Çizelge 4.22. Bina-Konum Eşleştirmesine Yönelik Sorular.....	99
Çizelge 4.23. Parametrelerin Hatırlamadaki Etkisine Yönelik Sorular	99
Çizelge 4.24. Tasarım İlkelerinin Sınıflandırılması.....	100
Çizelge 4.25. Faktör Gruplarının Sınıflandırılması.....	100

Çizelge 4.26. Kentsel İmge Değerlerinin Sınıflandırılması	101
Çizelge 4.27. Öznelliğin Sınıflandırılması.....	101
Çizelge 4.28. Demografik Değerlendirmesi	103
Çizelge 4.29. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumlarının Değerlendirilmesi....	105
Çizelge 4.30. “Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi ?” Sorusuna Verilen Cevapların Tüm Kişilere Göre Oranları.....	106
Çizelge 4.31. “Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi?” Sorusuna Verilen Cevapların Mimar Olup Olmama Durumuna Göre Karşılaştırılması	106
Çizelge 4.32. “Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi?” Sorusuna Verilen Cevapların Geçici-Kalıcı Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması	107
Çizelge 4.33. Gözlemcilerde Binaların Hatırlanma Oranları.....	110
Çizelge 4.34. Meslek Gruplarına Göre Binaların Hatırlanma Oranları	111
Çizelge 4.35. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumuna Göre Binaların Hatırlanma Oranları	112
Çizelge 4.36. Eğitim Durumuna Göre Binaların Hatırlanma Oranları	112
Çizelge 4.37. Cinsiyetlere Göre Binaların Hatırlanma Oranları	113
Çizelge 4.38. Yaş Aralıklarına Göre Binaların Hatırlanma Oranları.....	114
Çizelge 4.39. Binaların Parametrelere Göre Hatırlanma Oranları	115
Çizelge 4.40. Bina Hatırlama Parametrelerinin Mimar Olup Olmama Durumuna Göre Karşılaştırılması	116
Çizelge 4.41. Bina Hatırlama Parametrelerinin Geçici-Kalıcı Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması	117
Çizelge 4.42. “Binanın konum özellikleri” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	118
Çizelge 4.43. “Kolay ayırt edilebilir olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	119

Çizelge 4.44. “Yer-yön tarifinde bulunulma kolaylığı” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	120
Çizelge 4.45. “Simgesel özelliğinin olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	121
Çizelge 4.46. “Binanın tarihi/kültürel değer taşıması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	122
Çizelge 4.47. “Kendini binaya ait hissetme, yakınlık duyma” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	123
Çizelge 4.48. “Bina ile geçirilen süre” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	124
Çizelge 4.49. “Bina ile aşinalığın olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	125
Çizelge 4.50. “Nostaljik yönünün olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	126
Çizelge 4.51. “Cephesinde bazı (kapı, pencere, giriş vb.) kısımların belirginliği” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	127
Çizelge 4.52. “Cephede (kapı, pencere vb.) oranının uyumu” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	128
Çizelge 4.53. “Binanın rengi” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	129
Çizelge 4.54. “Binanın boyutu” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	130
Çizelge 4.55. “Çevresine göre oranı (büyüklüğü-küçüklüğü)” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	131
Çizelge 4.56. “Çağdaş ve yeni bir mimarinin izlerini taşıması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	132
Çizelge 4.57. “Çevresi ile uyum/uyumsuzluk içinde olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	133

Çizelge 4.58. “Etkileyici bir mimarisi/Ebedi görünümde olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	134
Çizelge 4.59. “İyi korunmuş olması/Kötü korunmuş olması/Geleneksel olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	135
Çizelge 4.60. “Modası geçmiş görünümü/Sade görünümü/İlginç ve iddialı olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	136
Çizelge 4.61. “Konforlu olması/Konforsuz olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları	137
Çizelge 4.62. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan Lynch İlkeleri’nin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi	140
Çizelge 4.63. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan Öznellik Parametrelerinin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi	141
Çizelge 4.64. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan Tasarım İlkeleri’nin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi	142
Çizelge 4.65. Gözlem Gruplarına Göre Faktör Grupları Analizleri.....	143

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Çevrenin algılanması	22
Şekil 4.2. Belleğin Temel Boyutları	33
Şekil 4.3. Bilişsel Psikolojide Bellek.....	34
Şekil 4.4. Bellek Türleri	37
Şekil 4.5. Kentsel bellek etmenlerinin birlikteliği	38
Şekil 4.6. Schleiermacher'ın Hermeneutik Anlayışı	45
Şekil 4.7. Dilthey'in Hermeneutik Anlayışı	47
Şekil 4.8. Heidegger'in Hermeneutik Anlayışı.....	49
Şekil 4.9. Gadamer'in Hermeneutik Anlayışı.....	51
Şekil 4.10. Hermeneutik Süreç	52
Şekil 4.11. Hermeneutik okuma ile kent arasındaki etkileşim.....	54
Şekil 4.12. Adana'nın Türkiye'deki Konumu.....	60
Şekil 4.13. Adana'nın İlçelerinin Konumu	60
Şekil 4.14. Adana'nın Yıllara Göre Kentsel Gelişimi.....	62
Şekil 4.15. Geleneksel Adana Evi, 2017.....	63
Şekil 4.16. Geleneksel Adana Evi, 2017.....	63
Şekil 4.17. Adana Tren Garı, 2020	64
Şekil 4. 18. Adana Tren Garı, 1940	64
Şekil 4.19. Sait Bey Evi	65
Şekil 4.20. Sait Bey Evi	65
Şekil 4.21. Adana Adalet Sarayı	66
Şekil 4.22. Adana Adalet Sarayı, yan cephe	66
Şekil 4.23. Aksoy Evi	66
Şekil 4.24. 1950'ler yapı örneği, Adana	66
Şekil 4.25. Rabia Gülek (Yıldız) Apt. Adana	67
Şekil 4.26. 1960'lar yapı örneği.....	67
Şekil 4.27. 1970'ler yapı örneği, Tekelioğlu Apt. Adana	68

Şekil 4.28. 1970'ler yapı örneği, Adana İş Apt.....	68
Şekil 4.29. 1980'ler yapı örneği, Adana Lütfiye Hanım Apt.	67
Şekil 4.30. 1990'ler yapı örneği, Adana Özdemir Özler Apt.....	69
Şekil 4.31. 2000'ler yapı örneği, Adana	70
Şekil 4.32. 2020 yapı örneği, Adana.....	70
Şekil 4.33. Sait Bey Evi	71
Şekil 4.34. Giriş cephesi, Sait Bey Evi	71
Şekil 4.35. Sait Bey Evi giriş cephesi, 2020	72
Şekil 4.36. Sait Bey Evi yol cephesi, 2020	72
Şekil 4.37. Sait Bey Evi ve bahçesi	72
Şekil 4.38. Sait Bey Evi ve Semih Rüstem İş Merkezi.....	72
Şekil 4.39. Atatürk Parkı Perspektifi 1935	74
Şekil 4.40. Hermann Jansen'in 1935 tarihli Adana imar planı etüdü	75
Şekil 4.41. Hermann Jansen'in 1936 tarihli Adana imar planı etüdü	75
Şekil 4.42. Hermann Jansen'in 1940 tarihli Adana imar planı etüdü	76
Şekil 4.43. Adana Belediye Binası (Halk Evi), Atatürk Caddesi.....	77
Şekil 4.44. Sait Bey Evi, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, Bossa Apartmanı, Atatürk Caddesi	78
Şekil 4.45. Hermann Jansen Planı'nın Yıllara Göre Değişimi.....	79
Şekil 4.46. Çalışma Alanı İçin Belirlenen Mahalleler	80
Şekil 4.47. Seçilen Binaların Çalışma Alanındaki Konumları.....	84
Şekil 4.48. Atatürk Caddesi'ndeki Bina-Konum Eşleştirilmesi İstenen Yapıların Konumları.....	97
Şekil 4.49. Seçilen Binaların Haritadaki Konumları.....	108
Şekil 4.50. Seçilen binalardan oluşan anket kağıdı.....	109

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABB : Adana Büyükşehir Belediyesi

AC : Atatürk Caddesi

1. GİRİŞ

Kent; içerisinde yaşayan insanların oluşturduğu, hayat verdiği, çatıştığı, uzlaştığı, anılarını biriktirdiği, kültürünü yansıttığı, geçmişinin ve bugününün birlikteliğini sağlayan deneyim alanıdır. İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesi ile başlayan kent kavramı açıklanması ve anlaşılması zor bir olgudur. Kişinin ve toplumun hayat görüşlerini, sosyal ve kültürel yapısını, ekonomik durumunu ve yaşam şartlarını yansıttığı bir belge niteliğindeki kentlerin anlamı değişen dünya koşullarına paralel olarak zenginleşmiştir.

Sanayi Devrimi ile başlayan endüstrileşme sürecine bağlı olarak, bilim, sanat, düşünce, ekonomi; kısaca toplumsal yaşamın ve çevrenin biçimlenmesiyle ilgili olgular değişime uğramıştır. Mimarlık alanı da bu değişimler doğrultusunda etkilenmiştir ( zgi, 1999). Küreselleşmenin ve sanayileşmenin egemen olması, köyden kente g  durumlarını ve kente yerleşmeleri arttırmıştır. Yoğun nüfus hareketleri, hızlı ve eskiden bağımsız yeni yapılaşmalara yol amıştır. Bu durum kent dokusunda bozulmalara ve kentsel g r m nde farklılaşmalara neden olmuştur. Kentin geçirdiği bu dönüşüm, salt bir yapım-yıkım eylemi değil, bununla birlikte kent belleğini azaltan ve yeniden kuran bir süreçtir. Kentlerin yaşadığı dönüşüm uygulamaları, bu süreci daha yoğun yaşanır hale getirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki modernleşme süreci ve bunun yansımaları mimaride de görülmüştür. Dönemin  zellikleri milli bilinç ve değerlerin hakim olduğu 1910-1927 yılları arasında uygulanan I. Ulusal Mimarlık Akımı, ağa ayak uydurma düşüncesi ile 1927-1940 yılları arasında uygulanan Uluslararası Mimari Akım ve geleneksel anlayışa dönüşü savunan 1940-1950 yılları arasında benimsenen II. Ulusal Mimarlık Akımı ile zamanın gereklilikleri doğrultusunda mimariye aktarılmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra endüstrileşme ile birlikte kente göç dalgası oluşmuş ve konut açığını kapatma zorunluluğu ile apartman kavramı önem kazanmış ve apartmanlaşmanın ilk süreci başlamıştır. 1950-1980 yılları arasını

kapsayan bu dönemde kırsal nüfusun kente hareketleri, değişen sosyokültürel yapı ve barınma ihtiyacının artması 1965 Kat Mülkiyeti Kanunu, Gecekondu Yasası düzenlemeleri yeni yapı üretim politikalarını gündeme getirmiştir. Kalkınma planları ile birlikte apartman yapımı ‘yapsatçı’ olarak adlandırılan konut üreticileri tarafından gerçekleştirilmeye başlamıştır. Eski, az katlı bahçeli ev veya arsalarda müteahhitler mal sahipleri ile daire karşılığı anlaşma yoluyla inşaata başlamıştır. İlk olarak mimarlar tarafından başlatılan yapsat ılık, müteahhit kavramının ortaya çıkmasıyla mimarların yanında çalışan ve inşaat bilgisi bulunan ustalar tarafından gerçekleştirilmiştir (Tanyeli, 2004). Bu durum, Anadolu kentleri de dahil olmak üzere çok katlı yapıların yapımını hızlandırmış ve kentlerin fiziki dönüşümünü etkilemiştir.

İkinci dönem ise 1980-2000 yılları arasını tanımlamaktadır. Bu dönemin temel karakteri, kentleşme sürecinin kısmen doyum noktasına ulaştığı, kentlerin önemli sermaye birikimine dönüştüğü ve ulusal ekonomik yapıda liberal ekonomik gelişmenin benimsenmesi ve dünya ekonomisine uyum sağlamaya çalıştığı bir dönemi yansıtmaktadır. Bu dönemin bir diğer önemli özelliği ise merkezi ve yerel yönetimlerin yetkilerinin yeniden tanımlanması açısından önem gösterir. Kentlerin kendi planlarını üretmesine olanak sağlayan çeşitli yasal düzenlemeler ile yerel dinamikler  ne çıkarken, diğer taraftan imar afları, gecekondu alanlarının apartman tipi konut alanlarına dönüştürme hedefi ve dar-orta gelirli ailelerin konut ihtiyacının karşılanması amacıyla Toplu Konut İdaresi’nin kurulması bu döneme rastlar (Görgülü, 2010). 1980 Toplu Konut Yasası yürürlüğü girmiş ve yapılan uygulamalar kentsel dokuda farklılaşmalara neden olmuştur.

2000 yılından günümüzü oluşturan üçüncü apartmanlaşma süreci ile kentlerin fiziki yapısı ve dokusunu biçimlendirme çalışmaları olan kentsel değişim ve dönüşüm uygulamaları ortaya çıkmış, yeni bir apartman türü olarak çok katlı ve lüks rezidanslar yapılmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır.

Yenileşme hareketlerinin hız kazanması, kentlerin önemini arttırmış ve köyden kente yoğun nüfus g  n n oluşmasına ve yapılaşmanın artmasına neden

olmuştur. Bu durum kent dokusunda bozulmalara, eskiden bağımsız yeni yapılaşmaya ve kentte kimliksiz yapıların oluşmasına yol ağmıştır. Konut ihtiyacının giderilmesine yönelik yapılan kentsel değişim ve dönüşüm uygulamalarına neden olan bu yapılaşma, eskinin kent belleğindeki yerini azaltmış veya unutulmasına neden olmuştur. Bu durum, kişisel ve toplumsal hafızadaki kültürel mirasın korunma sorununu ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşme, değişim ve gelişim hareketlerinin artması sonucunda; kent anlayışının değiştiği ve kente yönelik yapılan tanımların da, kenti anlamlandırma ve algılamada farklılığa gittiği gözlemlenmektedir. Kentler artık fiziksel nesne olmasının yanı sıra, öznel perspektif sahibi olarak algılanan ve okunan bir nesnedir. Kentin insan odaklı olması, tanımında da insana özgü nitelikler barındırmasını gerekli kılmaktadır. Tez kapsamında incelenen kent kavramı ise kentsel bellek ve bileşenleri olarak ele alınmış, kente ve belleğe dair geliştirilen tanımlar, anlamalar okuma yaklaşımları temelinde incelenmiştir.

Kentsel mekanın belleğini, değişimini ve gelişimini kent okuması üzerinden analiz etmeye çalışan bu araştırmanın yöntemi anlama ve yorumlama bilimi olan hermeneutik analiz yaklaşımıdır. İlk olarak teolojik metinleri anlamaya yönelik olan bu yaklaşım, Alman filozoflar ile felsefeye kazandırılmış ve kapsamı genişletilmiştir. Çalışmada, mimarlık disiplini ile hermeneutik okuma yaklaşımı, kent okuması üzerinden ele alınmış ve kentsel bellek bileşenlerinin analizi sorgulanmıştır.

 lke genelinde kent mimarisinin gelişimini, Adana kenti çerçevesinde sorgulamayı hedefleyen bu tez çalışmasında 1935-1940 yılları arasında Hermann Jansen tarafından hazırlanan Adana'nın ilk kapsamlı imar planına odaklanılmıştır. Çalışmanın zaman aralığını nitelikli mimari yapı üretilmiş olan 1930-1980 yılları arasındaki süreç oluşturmaktadır Tez araştırmasında yapılan hermeneutik okuma için Hermann Jansen Planı'nın sınırları daraltılmış ve planda ana aks olarak kabul edilen Atatürk Caddesi ve yakın çevresi, alan çalışmasını oluşturmuştur. Atatürk Caddesi'nde 1930-1970 yılları arasında yapılmış ve 2004-2018 yılları arasındaki

kentsel değişim ve dönüşüm hareketleri sonucu yıkılmış veya günümüze kadar gelebilmiş yapıların kent belleğine yansımaları irdelenmiştir. Alan  alışması için; mimari bir değer taşıması, konum özellikleri, tescil durumları, ulusal ve uluslararası mimari literatüre katkı sağlaması  l  tleri göz önüne alınarak kentsel bellek değeri olduğu kabul edilen nitelikli dokuz adet yapı seçilmiştir. G l Apartmanı, Adana Büyükşehir Belediye Binası, Sapmaz Apartmanı, Semih Rüstem Evi, Köymen Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Bossa Apartmanı, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı tez çalışmasında incelenmiş ve kentsel bellekteki yerleri analiz edilmiştir.

Çalışmanın bu kapsamı doğrultusunda oluşturulan hermeneutik analiz modeli ile çalışma iki açıdan y r t lm ştir. Birinci olarak; literatür taraması, yerinde gözlem, halihazır haritalar ve kişisel arşivler ile veri tabanı oluşturulmuştur. Alan  alışması için belirlenen Atatürk Caddesi  zerindeki yapıların rotaları ve konumlarını gösteren bir harita oluşturulmuştur. İkinci olarak anket çalışması ile elde edilen veriler SPSS programı ile girişleri sağlanmış ve değerlendirmesi yapılmıştır. Alan çalışmasına yönelik detaylı analizler hermeneutik yaklaşım bağlamında kent-kentli ilişkileri, kent kullanıcılarının değişime yönelik gözlemleri, binaların algılanabilirlikleri ve hatırlanabilirlik ilişkileri kapsamında incelenmiş, elde edilen nitel veriler, nicel analizler temelinde detaylı olarak tartışılmıştır. İki ana gözlem grubu mimar olan-olmayan ve bulunma durumu geçici-kalıcı olan kent kullanıcıları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın amacı; kentsel müdahalelerin bireysel ve toplumsal bellekle kurduğu ilişkiyi, kentsel bellek bileşenleri üzerinden hermeneutik okuma yapmaktır. Modern dönem mimarlık ürünlerinin kentsel bellekteki yok oluşuna dikkat çekmek, bu konuda farkındalık yaratmak, saygı duyulması ve korunması gerektiğini ortaya koymaktır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Tezin bu bölümünde; kent kavramı, kent belleği, kentsel imge ve hermeneutik yaklaşım konuları hakkında yapılan bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Yapılan çalışmalar; kitap, makale, doktora ve yüksek lisans tezleri olmak üzere kronolojik sıra ile aktarılmıştır.

Martin Heidegger'in 1927 yılında kaleme aldığı "Being and Time" (Varlık ve Zaman) isimli başyapıtında, insan varlığının zamanın ufku ile birlikte oluştuğunu anlatmıştır. Özne-nesne ve ruh-beden ayrımının üstesinden gelinmesi gerektiğini ve asıl üzerinde durulması gereken konunun varlık problemi olduğunu aktarmıştır. Böylece, hermeneutik yaklaşıma ontolojik bir bakış açısı getirmiştir.

Lewis Mumford'un 1938 yılında hazırladığı "The Culture of Cities" isimli kitabında kentin sadece fiziksel bir yapı olmadığını, kentin geçirdiğı süreçlerin neticesinde farklı bir boyut kazandığını anlatmıştır. Kentin ne olduğuna ilişkin tanımların derin perspektiflerle anlatıldığı kitap mimarlık anlamında önemli bir çalışmadır.

1960 yılında ilk kez yayınlanmış olan Lynch'in "The Image of the City" (Kent İmgesi) kitabı, kent okumalarına ilişkin gözlemler ve araştırma sonuçları sunması açısından önemli bir kaynaktır. Beş yıllık bir araştırma sonunda hazırlanan kitap, kent kullanıcılarının zihinsel haritalar oluşturarak kenti nasıl algıladığı ve bu sayede kent görünümlerine nasıl ulaştıkları sonucu üzerinde durulmuştur. Kent öğelerinin imgesel değ rlere ve etmenlerine yer verildiğı kitap, çevre psikolojisi, mimarlık ve şehircilik anlamında başucu kitabı niteliğindedir.

New York Üniversitesi'nde şehir sosyolojisi dersi vermiş olan Marshall Berman'ın 1982 tarihli "All That Is Solid Melts Into Air" (Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor) isimli kitabında 21. yüzyıl modernleşme anlayışının toplumsal olaylardan mimarlığa kadar birçok alanda nasıl yanlış bir anlamda sergilendiğini, değ rsizleşmeyi ve kültürel erozyonu eleştirel bir bakış açısıyla anlatmıştır.

Rem Koolhaas'ın 1995 yılında kaleme aldığı ‘‘The Generic City’’ makalesinde, modernitenin ve kararlarının kentleri sıradanlaştırdığını, kimliksizleştirdiğini ve birbirine benzeyen bir yapılar halinde gelmesini ve bu durumun yersizleşmeyle sonuçlanacağını anlatan eleştirel bir düşünce yazısıdır.

‘‘Adana Mimarlık Rehberi 1900-2005’’ kitabı, 1900’lü yıllardan başlayarak kentin tarihi ve mimarisinin gelişiminin incelendiği Adana tarihinde yapılan ilk çalışmadır. Mimari değeri taşıyan ve kent belleğine katkısı olan yapıların belgelenmesi ve bu konudaki farkındalığın arttırılmasına yönelik yapılan çalışma önemli bir kaynak niteliğindedir (Saban ve ark., 2006).

‘‘Bellek ve Mimarlık İlişkisi Kalıcı Bellekte Mekansal Öğeler’’ isimli doktora tez çalışmasında Özak (2008), bellek ve mimari mekan ilişkisi üzerinde durmuştur. Mekan belleğinin oluşumunu, deneyimlerin bellekte nasıl yer ettiğini ele aldığı çalışması ile mimarlık araştırmalarında bellek kavramının önemine dikkat çekmektedir.

‘‘Hermeneutics For Architects’’ makalesinde Bill Thompson (2007), binaların sadece üzerinde yaşanan fiziksel bir etkileşim mekanları değil, aynı zamanda deneyimlenen yaşam dünyaları olarak ele alınması gerektiğini söylemektedir. Mimarların hermeneutik bakış açısı ile mimari öğelere yaklaşmasının önemini ve katkısını anlatmaktadır.

‘‘Hermann Jansen's Planning Principles and His Urban Legacy in Adana’’ isimli 2009 yılı makalede Saban, Hermann Jansen ‘in planlama ilkelerini, Adana kenti için hazırladığı imar planları üzerinden irdelemiştir. Kent gelişimini ve uygulanmak istenen süreci, plana ne ölçüde yansıtıldığının araştırılması bakımından önemli bir çalışmadır.

Doğan Özlem’in Metinlerle Hermeneutik Dersleri I-II olarak hazırlanan iki ciltlik kitapta (2012), hermeneutik yaklaşıma dair bilgiler ve çeviriler yer almaktadır. İlk cildinde Dilthey ‘in, ikinci cildinde ise Habermas ve Gadamer’in felsefi kavrayışları çok yönlü bir değerlendirme ile ele alınmaktadır. Metinlerde

ders kayıtlarının deşifresine yer vermesi bakımından ve konuda yeterli kaynak olmamasından dolayı önem taşımaktadır.

David Seamon 2017 yılında kaleme aldığı ‘‘A Phenomenological and Hermeneutic Reading of Rem Koolhaas’s Seattle Public Library: Buildings as Lifeworlds and Architectural Texts’’ makalesinde, daha önce hiç görmedikleri bir bina hakkında gözlemcilerin fenomenolojik ve hermeneutik bakış açılarını ortaya koyduğu bir çalışmadır. Bir binan deneyiminin zamanla nasıl değişebileceği, mimarının fenomenoloji ve hermeneutik yorumuna yönelik bir yaklaşım içerdiği ele alınmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Tez alışması hazırlanırken kullanılan materyaller iki farklı şekilde elde edilmiştir. Literatür taraması için birinci grup materyaller olarak; kitaplar, ulusal ve uluslararası akademik dergilerde yayınlanan makaleler ile doktora ve yüksek lisans tezlerinden yararlanılmıştır. İkinci grup materyaller olarak ise, çalışma alanı olarak Adana kentinde 1930-1970 yılları arasında inşa edilmiş yapılar seçilmiştir. Bu kapsamda 1935-1940 yılları arasında hazırlanan Hermann Jansen Planı altlık olarak kabul edilmiştir. Bu yapıların tespit edilmesi için, hava fotoğrafları, halihazır haritalar ve kişisel arşivlerden yararlanılmıştır.

Çalışmada Jansen Planı'nın kapsamı daraltılarak planda yer alan Atatürk Caddesi ve yakın çevresi rota olarak belirlenip Autocad ortamında çalışma haritası oluşturulmuştur. Bu haritada; tescilli yapılar, dönemi yansıtan fakat yıkılmış yapılar ve tescillenmesi gereken yapılar işaretlenerek alan çalışmasına uygun biçimde yapı havuzu oluşturulmuştur. İşaretlenen yapılarda; mimari değeri, ismi, yapım tarihi, varsa yıkım tarihi, mimarı, yapı türü, günümüz kullanımı, mimari literatüre katkı sağlayan mimari ürün olması, tescil durumu göz önünde tutularak bir sınıflandırmaya gidilmiştir.

Çalışma kapsamında; mimari ve kentsel bellek değeri olan bu yapı havuzundan G l Apartmanı, Adana Büyükşehir Belediye Binası (Halk Evi), Sapmaz Apartmanı, Semih Rüstem Evi, Köymen Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Bossa Apartmanı, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanları seçilmiştir. Seçilen bu yapılar, incelenen Adana Atatürk Caddesi'ndeki kentsel bellekte yer alması öngörülen yapılardır.

3.2. Yöntem

Kentin gelişim ve değişim sürecinin etkilerini bellek okuması üzerinden cadde ölçeğinde ele alan çalışmanın teorik altyapısını oluşturması için öncelikle

literatür taraması yapılmıştır. Kent kavramı, kent algısı, kent imgesi, kent belleği ve hermeneutik konuları hakkında ulusal ve uluslararası kaynaklar, kitaplar, dergiler, akademik makaleler, doktora ve yüksek lisans tezleri incelenmiştir.

Tez çalışmasının ikinci aşamasında çalışma alanı belirlenmiş, Adana kentinin 1935-1940 yılları arasında Hermann Jansen tarafından hazırlanan imar planlarının sınırları daraltılmış, Adana ili Seyhan ilçesi Cemalpaşa, Kurtuluş, Reşatbey ve  ınarlı Mahallelerindeki yapılar ele alınmıştır. Alan  alışması olarak, Jansen Planı'nın ana aksını oluşturan Atatürk Caddesi ve yakın çevresi belirlenmiştir. Yerinde gözlem tekniği ile yapılan inceleme sonucunda 1930-1970 yılları inşa edilmiş yapıların, 2004-2018 tarihleri arasındaki 15 yıllık süreçte değişime uğradığı saptanmıştır. Çalışma kapsamında, hava fotoğrafları, halihazır haritalar, kişisel arşivlerden faydalanarak hermeneutik yaklaşım bağlamında incelenmek üzere dokuz adet yapı seçilmiştir. Seçilen mevcuttaki yapılara yerinde gözlem çalışmaları ile fotoğraflanarak, mevcutta olmayanlar ise kişisel arşivlerden faydalanarak elde edilmiştir.

Kent kullanıcılarının, kentsel bellek bileşenlerini analiz etmek için anket tekniği kullanılmıştır. Anket tasarımı yaklaşımında, demografik bilgilere yönelik sorular, Adana'da ve Atatürk Caddesi'nde bulunmaya ve değişim gözlemine yönelik sorular ile binaların hatırlanmasına yönelik sorulara yer verilmiştir. Bireysel görüşmeler ile elde edilen veriler, SPSS analiz programına aktarılmış ve nicel bulgular haline getirilmiştir.

Kent belleği okuması ve bulguların değerlendirilmesinde, felsefede anlama-yorumlama yaklaşımı olan hermeneutik analiz, çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar ve önceki çalışmalarda incelenen yöntemler doğrultusunda özgün bir hermeneutik okuma modeli oluşturulmuştur. Hermeneutik okuma modeli ile, kent kullanıcılarının 2004-2018 yılları arasındaki kentsel değişim ve dönüşüm sürecine yönelik gözlem gruplarının değerlendirmeleri kent belleği üzerinden tartışılmıştır. Kent belleğine etki eden yapıların hatırlanma parametreleri ise kent kullanıcıları üzerinden sorgulanmıştır. Diğer taraftan

Çalışmada; çok yönlü bir disiplin olan mimariyi, hermeneutik okuma kapsamında inceleme hedeflenmiş ve yöntemin uygulanabilirliği tartişılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Mimarlık ve Kent

4.1.1. Mimarlık

Mimarlık, insanların yaşamını kolaylaştırmak ve barınma, dinlenme, çalışma, eğlenme gibi eylemlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere gerekli mekanları, işlevsel gereksinimleri ekonomik ve teknik olanaklarla bağdaştırmak estetik yaratıcılıkla inşa etme sanatıdır (Hasol, 2002).

Mimarlık, Arapça “umr” eyleminden türeyerek Türkçe’de kullanılır. Umr, bina yapma yolu ile geliştirmek, zenginleştirmek, mamur hale getirme anlamındadır (Alsaç, 1997). Mimarlık, kent ve kentli arasında uyum sağlayarak bu uyumu kentin her köşesinde sergilemek için yapılan bir uğraştıdır.

Vitrivius’a (2015) göre mimari uğraşların hepsi, dayanıklılık, uygunluk ve güzelliğe gereken önemi vererek yapılmalıdır. Dayanıklılık, temellerin sağlam zemine indirilerek malzemenin akılcıca ve cömertçe seçilmesi ile sağlanacaktır; uygunluk, bölümlerin düzenlenmesi kusursuz olduğunda, kullanımda hiçbir engel çıkmadığında ve her yapının türüne uygun doğru cepheler açıldığında sağlanır; güzellik ise yapının görünümünün hoş ve zevkli olmasına, öğelerinin de doğru bakışım ilkelerine göre orantılı olmalarına dayanır (Vitrivius, 2015).

Mimari  r nler belirli tasarım ve işlevsellik parametreleriyle oluşturulurken çevresinden bağımsız düşünülmemesi gerekir. Frampton’a (1992) göre, bina serbest duran bir nesne olmayıp özellikle o yere uygun halde yapılmalıdır. Eleştirel b lgeselci yaklaşıım, topoğrafya, iklim, ışık gibi bölgesel nitelikleri, kültüre ilişkin verileri, mimarlığın tektonik ifadesi ile birleştirmiş, sahnesel olmayan, insanın algılayabildiği ve hissedebildiği, bulunduğu yere ait bir mimarlık önerisinde bulunur (Frampton, 1992).  evresiyle ilişkili bir anlayışla oluşturulan mimari ürünler, böylece tekil işlevini yerine getirmektedir.

Mimarlığın tekil işlevinin yanında bütüncül bir işlevi de bulunur. ‘Her tekil yapı, bir bütünün parçası olarak ele alındığında, bu yapının estetik ve biçimsel

gereksinimlerinin bütünün genel ihtiyaçları tarafından tanımlandığı görülür ki bu kurallar tekil işlevsel  zelliklerdense, bütünün ortaya koyduğu ihtiyaçlardan ortaya çıkar. O nedenle estetik değerin temeli bu sosyal, kolektif alanda aranmalıdır' (Behne, 1996).

Mimarlığın tanımına, işlevine ve kapsamına dair söylemler sürekli değişmektedir. Mimarlığı anlama ve yorumlama yaklaşımlarında; nesne temelli anlayışın yerine özne temelli anlayışın gelmesiyle; mimarlık fiziksel bakış açıdan sıyrılarak, soyut ve manevi bir anlam da kazanmaktadır.

Archer (2005), "Social Theory of Space" (Mekanın Sosyal Teorisi) adlı makalesinde mimarlığın salt bir mekan üretimi olmadığına, aynı zamanda bireysel ve toplumsal konularda söz sahibi olduğunu, mimarlık yaklaşımının kapsamının genişlediğini ve günlük hayattaki rolünün arttığını söylemektedir (Archer, 2005). Mimarlık artık, onu oluşturan ve oluşmasına imkan sağlayan etmenlerden daha fazlasıdır. Toplumsal ve çevresel üretimin; hem ortamı hem de anlamıdır. Sadece bulunduğu yeri güzelleştirme ve kendine yer bulma çabasında değil; aynı zamanda insan hayatına dokunma ve var olma düşüncesindedir.

Mimarlık yalnızca barınma sorununu  z mekle sınırlı görmez kendisini, her yapı bir heykeldir aynı zamanda, bir iletişim değeri taşır bir anlam yüklenir (Aydınlı, 1986). Mimari yapılar dönemin izlerini, görüşlerini bünyesinde barındırır. Kent içerisinde sosyal hayatın bir parçasını oluşturur. Bireyler ilgi alanları, iş durumları, günlük yaşamın getirdiği parametreler  l s nde yapılar ile canlı bir devingenlik içerisindedir. Bu iletişim mimari anlam ve yorumlamayı, bellekte iz oluşumlarını ve imgeselliği beraberinde getirir.

Mimarlık, dil sözcükler yerine biçim, renk, ışık-gölge, doku, ölçek, oran vb. kullanan kendine özgü bir dildir. Böylece konuşma dilinde olduğu gibi, göstergeler arasında ilişkiler oluşturmakta ve bu göstergelere anlamlar yüklenmektedir. Bu yolla mimari,  ağlar boyunca kavramlar, fikirler ve duygular ileten bir dil olmuştur (Taşkıran, 1997).

Mimarlığı iletişim aracı olması çok yönlü bir anlam içermektedir. İletişimdeki anlam kişilere, durumlara ve zamana göre değişmektedir. Bir metin olarak ele alınan ve okunan mimarlık kullanıcısına göre anlam kazanır. Anlamlandırma süreci kişisel ve toplumsal değerlere göre farklılaşır. Bu açıdan mimarlık, nesnelliğin ve öznelliğin birlikteliğidir. Mimari  r nler bu birliktelikleri ile bir yerleşkeyi veya kenti oluşturmaktadır.

4.1.2. Kent

Kent kavramı tanımlanması g   karmaşık bir kavramdır (Toprak, 2001). Tarihsel gelişim içinde kentin kavramsal içeriğindeki değişmeler incelendiğinde, ilk dönemlerde uygarlık kavramının bu içeriğin betimlenmesinde etken olduğu gözlemlenmektedir (Ertürk, 1997). Uygarlık (civilization) teriminin kökeni, Latince de genellikle kent anlamında kullanılan “civitas” sözcüğüdür; kültürel inceliği belirten bu sözcük, Batı dünyasında geleneksel olarak kentli olmanın göstergesi sayılmaktadır (Bookchin, 1999). Bu kavramsallaştırmada; uygar terimi “kentliyi”, uygarlık terimi ise “kenti” karşılamaktadır. Dolayısıyla “kent demek, orada insanca var olunabilen yer demektir” (Bektaş, 1996).

En yalın anlatımı ile; “kent, doğal ve ilkel yaşam mekanizmalarını aşan bir örgütlenmenin yerleşip, temsil edildiği yapay bir ortam” olarak tanımlanmaktadır (Kuban, 1994). Keleş (1998)'e göre, sürekli toplumsal gelişme içerisinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kimsenin tarım kesiminde çalıştığı, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998).

Wirth (2002) kenti, toplumsal açıdan bir örnek olmayan insanların göreli olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş insan toplulukları olarak tanımlamaktadır (Wirth, 2002). Bu tanımlara göre kent, büyük ölçekli ve düzeni olan, farklı düşünceleri bir araya getiren bir yerleşim biriminin mekansal örgüsü olarak tanımlanabilmektedir.

Kent, kentli için salt barınma ihtiya ını karşıladığı bir yer değildir. “ ehir, bireysel insanlar ve sosyal kolaylıklar yığınınından daha fazla bir şeydir. Kurumlar ve idari araçların basit bir kümesinden de daha fazla bir şeydir. Gerçekte  ehir, bir zihni durum, gelenek ve görenekler, örgütlü davranışlar ve duygular bütünüdür” (Weber, 2015). Harvey (2013)'e göre kent, “her türden ve sınıftan insanın – her ne kadar gönülsüzce ve agnostik bir biçimde de olsa- yan yana gelerek durmadan değişen, gelip geçici, ama yine de müşterek bir yaşantıyı ürettiği bir mekandır” (Harvey, 2013). Ya antı  retimi olarak kentsel mekan, bireylere sadece bir yaşam alanı değil, aynı zamanda sosyal ve fiziksel etkileşim ortamı sunar. Kent mekanı ve kullanıcısı arasında kurulan bu ilişki süreci, zamanla kentsel yaşantının oluşmasını sağlar. Kentsel yaşantı, kentlinin kent ile oluşturduğu bir iletişim bütünlüğüdür.

Kent, yalnızca belli bir yerdeki ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal yapıların oluşturduğu bir mekansal örgü değildir. Bundan fazlası olarak, kent, bu yapıların içinde ve çevresinde yaşananların ve karşılıklı etkileşimlerinin hem bağlamı hem de bir sonucudur (Doğan, 2002).

Yaşayan bir organizma olan kent, birçok kavramın bir araya gelmesidir. Kentsel  e itlilik, kentsel mekanın kentli ile kurduğu iletişim birlikteliğidir. Kentsel mekanlar; sosyal, kültürel ve fiziksel etkileşim alanlarıyla, bünyesinde her türlü duygu, düşünce ve görüşe sahip heterojen bir yapı barındırır. Kentli, bu ilişki senteziyle kentsel mekanlara anlam ve değer katar.

Kent, oyuncusunun kentli olduğu bir deneyim sahnesidir. Deneyimlerin anlamları hem kültürlere göre hem de aynı kentte yaşayan bireylere göre değişkenlik gösterebilir. Kentler bir kültürün en önemli göstergeleridir. Her kültür bir yaşam birikimi sonucu meydana gelerek kendi içsel yaklaşımlarına göre kentsel mekana biçim ve hayat verir. Aynı şekilde bir kentin bireyleri arasında, kent anlamı ve algısı ya anmı lık doğrultusunda farklılık gösterir. Kentlinin deneyimi, kentsel mekanın zenginliğidir.

Kent, bir topluluğun kültürünün ve erkinin yoğunla ığı yer, zamanın bir ürünü, birikimidir (Mumford, 1970). Geçmiş zamanın izini, bugünün doğasını ve

geleceğin öngörüsünü taşır. Bir zaman makinesi gibi, içinde bulunduğu toplumun gelişimini ve değişimini her alanda yansıtan bir ifade aracıdır. Kent, gösterge işlevini yalnızca fiziksel ürünlerinde sergilemez. Aynı şekilde bu işlev, bireylerin kente yönelik bakış açısında, kenti algılamada ve anlamlandırmada farklılıklara sebep olarak kent-kentli ilişkisinde de kendine yer bulur.

Kentsel mekandaki değişimler, toplumu şekillendirirken; toplum da kenti şekillendirir. Bu, öznesi ve nesnesi sürekli devinim halinde olan karşılıklı etkileşim sürecidir. Kentlinin, kendi yaşam alanlarını değiştirip düzenlerken verdiği kararlar kentsel mekana yansımaktadır. Kentler koşulları ve ürünleri ile kentli de duygu durum farklılıklarına neden olur. Bu  ift yönlü bir süreçtir ve kentsel mekanizma bu sürecin ürünüdür.

Calvino (2016) 'ya göre ise “Kentler birçok şeyin bir araya gelmesidir: Anıların, arzuların, bir dilin işaretlerinin. Kentler takas yerleridir, tıpkı bütün ekonomi tarihi kitaplarında anlatıldığı gibi ama bu değiş-tokuşlar yalnızca ticari takaslar değil; kelime, arzu ve anı değiş-tokuşlarıdır” (Calvino, 2016). Kent, hem bireysel hem de kitlesel olarak deneyim alışverişi sağlayan sosyokültürel bir mekandır. Bu mekandaki deneyim, kentte yaşayan insanları dışavurumsal yansımalarının aktarımıdır. Böylece kentler, içinde bulunduğu zaman diliminin ve kent insanının değerlendirmesinin göstergeleridir.

Kişi, kenti değerlendirirken sadece nesnel özelliklerine göre değerlendirmez. Kendi  znel özelliklerini de göz ardı etmemektedir. Kenti kent yapan sadece yaşanılan fiziksel  evre değildir. İçinde sakladığı kent ruhudur. Kent ruhu kentte yaşayan insanların deneyimleri, algısı, anlamlandırması, hafızasında neler kaldığına, o kentte hissettiklerine, yaşadıklarına, bakış açılarına ve değerlerine göre biçimlenir.

Tanımlarda da görüldüğü gibi; farklı çalışma alanlarına göre, kent tanımının ele alınışı değişiklik göstermektedir. Kentin çok katmanlı bir kavram olmasından dolayı anlamlandırılmasında pek çok disiplin ile birlikte ele alınabilir

ve yorumlanabilir. Birebir insan odaklı olduğu için hayatın her aŗamasında kendine yer bulabilir.

4.1.3. Mimarlık ve Kent İliŗkisi

Fiziksel  evre bir iletiŗim dilidir. İnsan çevreyi anlayabilmek için diğer insanların yaŗamını, kentleri, mimariyi izler ve görüntüleri okur (Barthes, 2018). Kent ve mimarinin birlikteliği kentsel mekanda kendine yer bulur. Dolayısıyla, kentsel mekanlar hem bir iletiŗim ortamı hem de iletiŗim dilidir.

Mimaride ve dolayısıyla kentte mekânın şekillendirilmesi kültürümüzü, mevcut toplumsal düzeni simgelediği gibi aynı zamanda amaçlarımızı, ihtiyaçlarımızı, korkularımızı vs. simgelemektedir. Fiziksel  evre, içinde yaŗayanların değerlerini, yargılarını, hayat g r   lerini ileten bir ortamdır (Erdönmez, 2005).

Mimarlık, kentsel mekan aracılığı ile kentliyle iletiŗim içindedir. Kent ve mimari bireysel ve toplumsal yaŗamın izlerini taşıyarak kültürün diğer bir ifadeyle zamanın da bir parçasını oluŗturmaktadır. Mumford (1970)'un da değindiği gibi; doğal mekânı d n   t rmek ve inŗa etmek yaratılmıŗ çevrenin ve sosyal formların katmanlarıdır; bunların tümü kentsel çevreyi oluŗtururlar. Bu sebeple kent sosyal ve mekansal bir olgudur ve görülebilir zamansal bir boyuta sahiptir, zamanın bir ürünüdür (Mumford, 1970).

Kentin ge miŗi ve bugünü -hatta geleceği, çünkü binalar biçim açısından h l  hazırlık aŗamasındadır, h l  sınırsız bir potansiyele sahiptir- arasında, sanatçı ve izleyicisi, bizlerle yaŗam  izgilerimizi birleŗtiren kent arasında bir diyalog yaratır (Berman, 2013). Bu diyalog sürecinde kentin geçirdiği evreler ve deęiŗimler mimari ile anlam bütünlüğü içerisindeki kentsel mekanlara aktarılır.

Kentin fiziksel  evre yapısını oluŗturan en önemli etken, mimari bileŗenlerdir. Mimar bir binayı tasarlarlarken tekil boyutuyla değil,  evre ve kent boyutuyla da ele almalıdır. Aksi bir durumda bina, sadece yer iŗgal etmiŗ

olmaktadır. Dolayısıyla, mimarlık disiplinini kentten bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Kentleri anlamak için, kentsel mekanların ve mimari biçimlerin oluşturulmasına ve dönüştürülmesine ilişkin uygulamalara bakmak dışında kentlinin kavrayış ve algısına da yer vermek önemlidir. Kenti, bireysel ve toplumsal değişimle sürekli etkileşim halinde olan bir iletişim sistemi olarak ele almak mantıklı olacaktır. Bu etkileşim kent kurgusunun ve algısının zaman içerisindeki değişimini de içermektedir.

4.2. Alęı

Alęı ve özellikleri; biyoloji, fizyoloji, sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi pek çok disiplinin ortak çalışma konusudur. Ele alınan disipline göre bakış açısı, anlam ve tanımları farklılaşmaktadır. Alęı kavramı çalışmada; mimari ve kentsel tasarım disiplinleri ile ilişkisi üzerinden irdelenecektir.

4.2.1. Duyum ve Alęı

İnsanlar yaşadığı çevreyi duyuvar yoluyla algılayarak bir sentez yapar. Bir yandan duyumdan gelen, diğer yandan da imgeleme, anımsama, kavram oluşturma ve akıl yürütmeyle nesne üzerinde bir tanımlama yoluna giderler ( olak, 2004). Çevreden bilgi edinme ve bu bilgiyi yorumlama süreçleri arasında bir ayrım vardır. Duyum, bilgi toplama süreci; alęı ise edinilen bu bilginin bireyin kendi arka planına göre yorumlaması, anlamlandırması sürecidir (Carmona ve ark., 2003).

Alęı ise; “ evredeki uyaran görüntüleri ile birlikte çevrenin bir bütün olarak yorumlanması süreci olup, duyuvar verilerin bütünsel bir örüntü halinde bir araya getirilmesi ile belirlemektedir” (Atkinson ve Hilgard, 1995).

Duyum alının  n koşuludur. Duyu organları ile uyarıcıları alma süreci olan duyumda; herhangi bir yorum yoktur. Uyarıcılara gösterilen bir hassasiyet söz konusudur. Alęıda ise, uyarıcı özellikleri ile bütüncül bir bakış açısıyla ele alınır. Gelen iletiler, zihinde duyu organları tarafından direkt aktarıldığı haliyle yer almaz.

Kavrama; yorumlama ve tanımlama gibi işlemler süzgecinden geçerek, uyarılan için anlama dönüştürülür. Duyum ile alınan uyarıcılar, algı ile anlamlandırılır. Anlamlandırma, zihinsel ve ruhsal bir süreç olduğundan kişiye özgüdür. Dolayısıyla duyum, fiziksel yönlü iken; algı psikolojik ve zihinseldir.

4.2.2. Algının  zellikleri

Algı, bireyin çevresindeki uyarıcılara bütüncül yaklaşması ve zihinde anlamlı hale getirme sürecidir. Bu anlamlandırma süreci, algının belirli ilkeleri doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Algıda Seçicilik

Bir birey tüm yaşamı boyunca, çevresinde aynı anda birçok uyarıcıya maruz kalmaktadır. Bu uyarıcıların bir kısmı algılanırken, bir kısmı algılanmaz. Birey tarafından gerçekleştirilen bu ayırıştırma algıda seçicilik denebilir. Algının en temel özelliği seçici olmasıdır.

Duyu organlarımızın, “belleğe giden duyuları işleyip, algı oluşturma kapasitesi son derece sınırlıdır. Uyarıcı miktarı arttıkça anlama, öğrenme içgüdüsüyle seçme zorunluluğu ortaya çıkar. Bu seçme işleminde kişinin yaşamı boyunca edindiği öğrenmeler ve geliştirmiş olduğu psikolojik yaşıntılarla etkileşime girerek elemeler yapar. Yani seçim işinde en etkili faktör önceden öğrenilmiş bilgi ve deneyimlerimiz diyebiliriz. İşte, etkilenme ortamı içinde uyarıcılar ve sonunda seçilenler üzerindeki algısal odaklaşmaya ‘dikkat’ denir” (Aydınlı, 1992). Dikkatin uyarıcı ya da uyarıcılar üzerinde odaklanmasını etkileyen bir takım etmenler vardır. Bu etmenler, i  ve dış etmenler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Algıda seçiciliği etkileyen i  faktörler, kişilik, motivasyon, zek  ve yetenek, eğitim ve ilgiler, amaçlar ve beklentiler, öğrenme ve geçmiş deneyimler; dış faktörler ise büyüklük, zıtlık, tekrar, hareketlilik, yenilik ve yakınlıktır (Parsıl, 2012). İ  etmenler, algılayan kişinin özellikleri ile ilgiliyken, dış etmenler

uyarıcıların yapısal özellikleri ile ilgilidir. Aynı anda algılanan bir uyarıcı kişiden kişiye farklı anlamlandırılabilir. Aynı şekilde, uyarıcıya maruz kalma sıklığına bağlı olarak zihindeki algısı  eşitlenebilmektedir.

Algısal  rg tleme (Organizasyon)

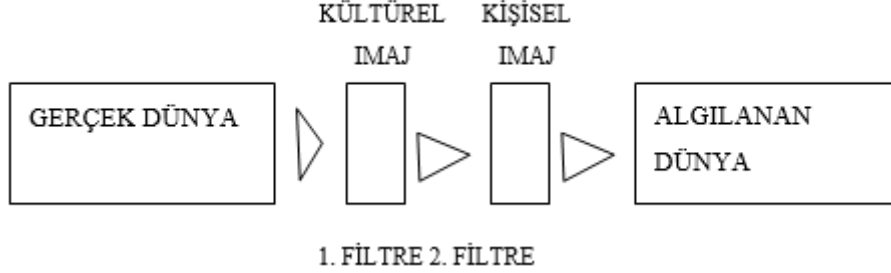
Zihnin kendisine sunulan biçimleri ve örüntüleri nasıl yorumladığı, Gestalt psikolojisinin konusuna girmektedir. Zihin rastgele ya da bilinmeyen görsel bilişiyle karşılaştığında veriyi belirli kalıplaşmış tercihlere göre düzenlemektedir (Roth, 2014). Görsel algılamayı açıklayan Gestalt teorisinin temelinde, “bütün kendini oluşturan parçaların toplamından daha anlamlıdır” ilkesi yer almaktadır (Senemoğlu, 2018).

Nesneleri bütünleşik olarak algılama aşamasında ortaya çıkan ilkelere Gestalt Kanunları denir. Bunlar; yakınlık, benzerlik, süreklilik, kapalılık, şekil-zemin ilişkisi, simetri ve devamlılıktır (Eryarar, 2011)

4.2.3. Algılama Süreci

Ertürk (1994); herhangi bir biçimin, nesnel gerçekliğin; insan eylemlerinin bir ürünü olan insan bilincindeki yansıması olarak tanımlanan algılama olayı ile birlikte düşünülmesinin zorunluluğu üzerinde durmaktadır (Ertürk, 1984). Algılama süreci duyum ile başlar. Duyum sayesinde dış çevredeki veriler sinirsel enerjiye çevrilmek ve işlenmek için beyne iletilir. Beyne işlenme olayı gerçekleştikten sonra bilgi oluşur ve depolanır. Bu algılama süreci, oluşan ürün de algıdır. Algılamanın olduğu sırada beyin, diğer duyu organlarından gelen duyularla birlikte, kişinin edindiği bilgileri, beklentilerini, toplumsal ve kültürel değerlerini de hesaba katarak gelen duyuları seçer, bazılarını ihmal eder ve elde ettiği yeni bilgiyi kategorize ederek mevcut bilgileriyle değerlendirir. Bu yüzden algılama; kişinin, bilgileri, deneyimleri, kişisel ve toplumsal değerleriyle bağ kurduğundan karmaşık bir yapıya sahiptir (Cüceloğlu, 2005) (şekil 4.1). Rapoport’un filtre

modelinde de çevrenin algılanan şekli ve gerçekte algılanan şekli arasında kültürel ve kişisel etmenler birer filtre işlevi görmektedir (Rapoport, 1977).

Şekil 4.1. Çevrenin algılanması ( akın, S., 1981)

Lang'a (1977) göre, Algılama, duyumsal ve bilişsel olmak üzere iki süreçten meydana gelmektedir. Duyumsal süreç; çevreden gelen bilgileri ve verileri duyularımız aracılığı ile yorumladığımız süreçken, zihinsel sürecin bunun devamında duyularımızı ile edindiğimiz ya da fark edemediğimiz çevresel bilgileri ancak ya anmışlığa bağlı olarak kavramsallaştırdığımız ve bu yolla zihnimizde oluşturduğumuz süreçtir (Lang, 1987).

Tanımlamalarda da görüldüğü üzere algı süreci; seçme, organizasyon ve, yorumlama şeklinde ifade edilebilir. Seçici algılama; bireyin fazla sayıda uyarıcının bulunduğu bir ortamda, kişisel ve uyarıcının yapısal özelliklerine bağlı olarak zihindeki eleme filtresi işlemidir. Odaklanmak istenen uyarıcı ya da uyarıcılar seçici algılama aşamasında belirlenerek bilişsel süreç başlamaktadır. Seçilen uyarıcı, zihinde bir bütünlük çerçevesinde ele alınır. Bu algısal organizasyon aşamasından sonra, işlenen veriler bir yorum filtresinden geçmektedir. Değerlendirilen veriler yorumlanarak bireyler üzerinde davranışlara, etkilere ve tepkilere dönüşür ve böylece süreç tamamlanmaktadır.

4.2.4. Algıyı Etkileyen Faktörler

Algılama; duyusal verilerin anlam kazanması ve yorumlanmasını içeren bir süreçtir. Bu süreç hem fizyolojik hem de bilişsel yönünden dolayı karmaşık bir

olaydır. Uyarıcılar farklı kişilerde farklı yorumlanacağı gibi; aynı kişi, aynı uyarıcılara değişik bakış açısına göre farklı biçimlerde anlamlandırabilir. Algı oluşumu, bir değerlendirme sürecinin yanında birçok etmenin bulunduğu devingen bir olgudur. Bu süreçte algıyı etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır.

Algılamada, insan çevreden uygun bilgileri alır.  evre her zaman algılayabileceğimizden daha fazla bilgi yaymaktadır. İnsanın algı kapasitesi bu bilgilerin hepsini algılamaya yetmemektedir. Bunların seçimi ve algılanması gözlemcinin nitelik ve amaçlarıyla ilgilidir (Erkman, 1977). Bireyin duyguları, önyargıları, deneyimleri, eğitim düzeyi, mesleği vb. gibi kişiden kaynaklı faktörler, bireyin algısını etkilemektedir. Bunlara, algıyı etkileyen i  faktörler denilmektedir.

Algıyı etkileyen dış faktörler, kişiden bağımsız olarak uyarana bağlı olan faktörlerdir. Dış faktörler; nesnenin büyüklüğü, şekli, devamlılığı, rengi vb. gibi uyaranın yapısal özelliklerine ek olarak algılama ortamını da içermelidir. Algılama sürecinin gerçekleştiği fiziksel, sosyal, kültürel vb. gibi çevresel koşullar da algıyı etkilemektedir.

Çalışmanın temel konularından biri algı ve algılama konusudur. Algı türlerinin hepsinin mimari ürünleri algılamada ve yorumlamada rolü olduğu kabul edilmekte, fakat mimarlık disiplinini ile en çok ilişkili olduğu düşünülen görsel algı türü üzerinde durulmaktadır.

4.2.5. Mimarlıkta Görsel Algı Değerlendirilmesi

G z tarafından alınan uyarıcılar ve beyin tarafından anlamlı hale gelmeleri gözlemciyle çevresi arasındaki iki yönlü bir işlem sonucudur. Birtakım farklılıklar ve bağıntılar sunan çevrede birey kendi amaçları doğrultusunda gördüklerini seçer, farklı bir şekilde düzenler ve bunlara anlamlar verir. Dolayısıyla, birey biçimden gelen uyarıları tek bir işaret olarak değil, sembol sistemler grubu olarak algılar (şenyiğit, 2010). Işık enerjisi biçiminde gelen görsel uyarıcıların beyne aktarılıp orada görme duygusu haline gelmesi ve daha önce değişik duyu organlarınca alınmış imgelerle birlikte değerlendirilmesine görsel algı denir (Güngör, 2005).

Görsel düzen ve genel görsel bütünlüğe erişilmesinde, tasarım öğelerin düzenlemesi ve bütünleştirilmesine kılavuzluk eden kavramlara tasarım ilkeleri denir (Ocvirk ve ark., 2015). Tasarım ilkeleri, iki ya da üç boyutlu öğelerin, bir bütün içerisinde algılanması, düzenlenmesini ve açıklanmasını sağlayan kabullerdir. Bu ilkeler, bir dil oluşturarak ortak paydada buluşulmasını sağlayan disiplindir.

Çalışmada; bireyler üzerinde oluşan, mimari ürünlerin kent algısı değerlendirilirken, algı ilkeleri ve tasarım elemanlarının düzenini açıklayan temel tasarım ilkeleri kentsel algıyı etkileyen dış etmenlerin alt başlığı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

4.2.6. Kent Algısı

İnsanın mekanda yaşamını s rd rebilmesindeki temel etken yaşadığı çevreyi algılamasıdır. Algı en yalın anlamıyla insanın çevreden bilgi alma sürecini ifade eder. Ancak kentin boyutları bir insanın görebileceğinden, duyabileceğinden çok daha büyük ve karmaşıktır. Zaman içinde farklı yaşam deneyimleri içinde sürekli bir keşif vardır ve kent değişik insanlar tarafından farklı parçalarıyla, farklı düzeylerde algılanmaktadır. Algılama ile birlikte insan, etkilenme ve bağlantı kurma için belli bir süreç geçirmektedir. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan etkileşim, kent boyutunda çok daha fazla değişkeni içermektedir (Erdönmez, 2005). Kent algısı, bir kentin tanımlanmasını ve fark edilmesini sağlayan kavramdır. Her kentin kendine özgü özellikleri, her bireyin de kenti ele alış ve algılayış biçimi farklıdır.

Kentsel mek n deneyimlendiği ölçüde algılanmaktadır. Her bir kullanıcı kendi kültürel ve sosyal arka planına göre çevresini yorumlamakta ve kendi algısını bu yoruma dayanarak oluşurmaktadır. Kentsel algı çevreye dair bilginin toplanmasını, düzenlenmesini ve bu bilginin yorumlanmasını ve anlamlı hale getirilmesini içermektedir (Carmona, 2003).

Kent mekânı, üzerinde yaşayan insanların algılamasına, anlamlandırmasına ve yorumlamasına göre çeşitli anlamlar kazanmaktadır. Kent kullanıcısı kentti

mimari ürünler ile görsel olarak okumaktadır. Mimari  r nler, kentsel mekan aracılığı ile iletişim kurarken, sadece fiziksel niteliklerine göre değerlendirilmezler. Aynı zamanda bireyin ve kentlinin, kültür,  evre, amaçlar, değerler, hayat görüşlerini de temsil etmektedirler. Bu bağlamda her mimari yapı, kullanıcı algıları doğrultusunda farklı iletişim farklı anlamları taşır. Çalışma, kentsel imge değeri olarak kabul edilen yapıları, kent algısı üzerinden irdelemektedir.

4.3. İmge

İmge kelimesi, Latince “image” veya “imago” kökünden türemiş olup, “görünür kılmak” anlamına gelir (Cuddon, 1999). Sözlük anlamında ise “zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey”, “genel görünüş, izlenim”, “duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015).

İmge, mimari ürünün ya da kentin okunmasını ve bireyin kendini kent içinde konumlandırmasını kolaylaştıran bir kavram olarak, farklı düşünürler tarafından, kentin okunabilirliği, sürdürülebilirliği, bilişsel harita oluşturabilirliği gibi konularda anahtar kavram olarak kullanılmıştır (Alemdar, 2009).

İmge kavramını konu alan ve analiz etmeye çalışan birçok çalışma alanı vardır. Edebiyattan felsefeye, psikolojiden mimarlığa kadar geniş bir yelpazede ele alınabilen bir kavramdır. Çalışma, bu farklı disiplinlerle tanımlanabilen imge kavramını, mimarlık ve kent ile ilgili konularda harita üzerinden anlama, algılama ve çözümlleme yönünde ele almaktadır.

4.3.1. Kentsel İmge ve  ğeleri

Kent imgesi bir kentin zihnimizde oluşan algısal bütünü olmakla birlikte bireylerin, hareket edebilen veya edemeyen her şeyin ortak adıdır ve kent ile kurmuş olduğu anlamsal ilişkidir. Kent imgeleri kent ile bütünleşmiştir, o kentin kültürünü anlatır ve bireyin toplumsal kimliğini oluşturur (Kayaarası, 2011).

Kent, her türlü düşünceden ve görüşten oluşan heterojen bir sosyokültürel yapıdır. Kent imgesi ise, kent görünümlerinin bu bakış a ıllarının farklılaşmasından oluşan zihinsel yansımalarıdır. Bu sebeple kente ilişkin algı ve anlamlar her kentli için farklılaşır. Kent imgesi zamanla oluştuğundan, sadece bireysel değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel değer de taşır. Bu işlevi kentsel imge öğeleri sayesinde yapar.

Kentsel imge öğeleri, kentli üzerinde iz bırakan, bir anlam ifade eden, duygu durum değişikliğine neden olan ve farkındalığa hizmet eden, kenti algılamada etkisi olan işaretler, alanlar ya da bölgelerdir. Kevin Lynch (2017), “Image of The City” kitabında kentsel imge öğelerini 5 ana başlık altında incelemektedir (şekil 4.8).

1.Yollar

Yollar, gözlemcilerin alışkanlık ve olanaklara bağlı olarak, ara sıra kullandıkları alanlardır. Bunlar; sokaklar, yaya yolları, toplu taşıma alanları, kanallar ve demiryolları olabilir. Bu öğeler pek çok kişinin imgesinde baskındır. İnsanlar hareket halindeyken kenti gözlemler ve bu yollar üzerinde diğer çevresel öğeleri algılayabilir ve bütünle ilişkisini kurarlar ( izelge 4.1).

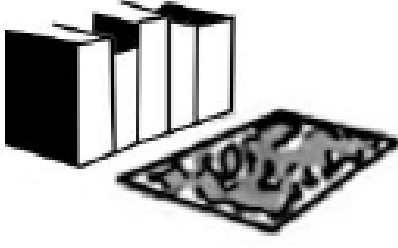
Çizelge 4.1. Kentsel İmge  ğesi Olarak Yol (Tez kapsamında Lynch (2017) ve yazar arşivi yardımıyla yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kent �ğesi: Yollar	Atatürk Caddesi
	
Lynch (2017)	2020 (Yazarın arşivi)

2. Kenarlar

Kenarlar, gözlemciler tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. İki bölge arasında sınır işlevi görür, sürekliliği doğrusal olarak bölerler. Kıyıları, demiryolları, gelişme bölgesi sınırları ve duvarlar kenar öğelerine örnektir. Bu öğeler, koordinat eksenlerinden çok, yanal referanslar gibilerdir ( izelge 4.2).

Çizelge 4.2. Kentsel İmge   esi Olarak Kenarlar (Tez kapsamında Lynch (2017) ve yazar arşivi yardımıyla yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kent ��esi: Kenarlar	Atatürk Caddesi, Yeşil Hat Sınırı
	
Lynch (2017)	2020 (Yazarın arşivi)

3. Bölgeler

Bölgeler, iki boyutlu alanlar olarak algılanır ve kentin orta ve/veya büyük ölçekli bölümlerini oluştururlar. Gözlemci, psikolojik olarak bu alanların 'içine girdiğini' hisseder. Bölgelerin içindeyken tanımlanması oldukça kolaydır, eğer bölge dışarıdan da g r nebiliyorsa, aynı zamanda dışsal referanslar için de kullanılır ( izelge 4.3).

Çizelge 4.3. Kentsel İmge  ğesi Olarak Bölgeler (Tez kapsamında Lynch (2017) ve yazar arşivi yardımıyla yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kent �ğesi: Bölgeler	Atatürk Caddesi, Atatürk Parkı
	
Lynch (2017)	2020 (Yazarın arşivi)

4. Düğüm / Odak Noktaları

Düğüm noktaları; gözlemcinin kente girebilmesini sağlayan stratejik noktalardır ve bir noktadan diğerine yol alırken kullandığı yoğun odak noktalarıdır. Öncelikle ulaşım sisteminde kesintilere neden olan kavşaklar olabilirler; kentin bir bölümünden diğerine geçiş noktalarını oluştururlar. Düğüm noktaları, köşe başı faaliyetlerini barındıran veya kapalı bir meydanı oluşturan alanlarsa; fiziksel özelliklerin veya kullanımların yoğunlaştığı alanlar olma özelliği taşır (izelge 4.4).

Çizelge 4.4. Kentsel İmge  ğesi Olarak Düğüm Noktaları (Tez kapsamında Lynch (2017) ve yazar arşivi yardımıyla yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kent �ğesi: Düğüm Noktaları	Atatürk Caddesi, Kavşak Noktası
	
Lynch (2017)	2020 (Yazarın arşivi)

5. İşaret  ğeleri

İşaret  ğeleri, gözlemciler için dışsal öğeler olarak algılanan noktasal referanslardır. Bunlar,  l ekleri çeşitlilik gösterebilen basit fiziksel unsurlardır(...) Lynch' e göre işaret öğelerinin en önemli fiziksel özelliği, kolayca hatırlanan, biricik ve tek bir öge olmasıdır. Belirgin bir formun varlığı, artalanıyla zıtlık ilişkisi oluşturması ile, işaret öğeleri kolaylıkla hatırlanabilir ve onlara önem atfedilebilir ( izelge 4.5).

Çizelge 4.5. Kentsel İmge  gesi Olarak İşaret Noktaları (Tez kapsamında Lynch (2017) ve yazar arşivi yardımıyla yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kent �gesi: İşaret �ğeleri	Atatürk Caddesi, Atatürk Heykeli
	
Lynch (2017)	2020 (Yazarın arşivi)

4.3.2. Kentsel İmge Olarak Yapılar

Mimarlık  r nleri fiziksel bir nesne olmanın yanında, imgesel ve anlamsal değer taşıyıcılarıdır. Çünkü; imge ile nesne birbirine denk değildir; nesne izleyiciden bağımsız bir şekilde var olurken, imge kaçınılmaz şekilde, öznel izleme ve etkileşim mekanına bağlıdır (Burnet, 2007).

Birçok mimari eser, kentlerin kişilik çizgisini oluşturmuş ve kentsel silüeti belirlemişlerdir. Kenti oluşturan renk, doku, boyut, doluluk, boşluk oranlarının bir

h yerarşı içinde algılanmasını sağlamak, içinde yaşıyan insan toplulukları için anlamlı, tanımlanabilir açık ve okunabilir bir yaratma bakımından değer bulup, sağlıklı bir  evre oluşturmada önem kazanır (Köksal, 2009).

Çevreye, okunaklı ve anlaşılabilir özelliğini, işaret öğesi imgeler olarak kabul edilen yapılar vermektedir. Kentli için bir anlamı olan imgeler, kentin kolay anlaşılmasını ve algılanmasını sağlar. Bu durumda kent, imge ile okunabilen ve dolayısıyla yorumlanabilen açık yapıt niteliği kazanır.

Çalışmada yapıların kentsel imge değeri taşıdığı ve bu imgelerin kentli için benzerlik ve farklılıklar gösterdiği kabulünden yola çıkararak kent kullanıcılarının ve çalışma alanındaki yapıların hangi özelliklerinin ve bunların ne derece etkili olduğunun konusu bellek üzerinden tartışılacaktır.

4.4. Bellek

Bellek kavramı; psikoloji, nöroloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe, siyaset, eğitim, tarih, edebiyat gibi birçok çalışma alanının konusu olmasının yanı sıra son yıllarda imgenin bir göstergesi olarak pek çok sanat dalına da konu olduğu gözlenmektedir. Psikolojide bellek; kişilerin geçmişteki olayları ve durumları hatırlama sürecini inceler. Nörologlar; belleği sinirbilimsel olarak açıklamaya çalışır. Sosyologlar, belleği toplumsal yönü ile ele alırken; tarihçiler ise, tarihsel olayları açıklamada bellek ile iş birliği içerisindedir.

Belleğin insan odaklı olması ve dolayısıyla çok boyutlu yapısı, farklı disiplinlerin bellek kavramını kendi uzmanlık alanları doğrultusunda farklı açılardan ele almasını gerekli kılmaktadır. Bu durum bellek kavramını zenginleştirmekte ve aynı zamanda ona disiplinler arası bir özellik kazandırmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, farklı bakış açıları ile bellek tanımının ve türlerinin ne olduğu açıklanmaya çalışılacak, mimarlık disiplinine bağlı olarak, kent ile bellek kavramları, bu kavram birlikteliğinin zaman ve mekan ilişkisi

içerisinde incelenmesi, kentsel belleği oluşturan bileşenler ve bu bileşenlerin analizleri yapılacaktır.

4.4.1. Bellek Tanımı ve Türleri

Yaşananları,  renilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, akıl, hafıza, zihin olarak tanımlanan bellek, insanın en önemli zihinsel işlevlerini yerine getirebilmesi için anıları, bilgiyi, her çeşit yaşantı ve deneyimi kaydeden ve gerekli olduğunda ortaya çıkaran insan zihninin sonsuz deposudur (TDK, 2005; Sönmez, 2012).

Felsefe Sözlüğü'ne göre bellek kavramı; geçmişteki deneyimleri, tecrübe ve yaşantıları anımsayabilme yetisi; deney veya tecrübeleri anımsama, zihinde canlandırma ve geçmişi şimdide koruma gücü; anımsayan öznenin geçmiş yaşantılarına bilinç hallerine ya da geçmişte algılamış olduğu nesnelere ilişkin çıkarımsal olmayan bilgisi; özgün olaylar, olgu ve nesneler, imge ve fikirler ortada olmadığı zaman, onlarla ilgili bilişi ya da bilgileri zihinde korumaktan meydana gelen fonksiyon; söz konusu bilgiyi depoladığı, biriktirdiği varsayılan sistem ya da yer olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 2000). Bu algılama ve süreç içerisinde bellek yetisi, oluşum aşamaları ve türleri bakımından iki temel boyutta ele alınıp, incelenebilmektedir (şekil 4.2).

şekil 4.2. Belleğin Temel Boyutları (Tez kapsamında yazar tarafından Yılmaz'dan (Url-1) uyarlanarak hazırlanmıştır)

Belleğin oluşumunda ya da anımsama sürecinde üç ayrı durum söz konusudur. Birincisi; daha önce algılanmış olan nesnenin zihinde canlandırılması,

bellekte bir imge oluşturması, ikincisi; imgenin, anımsayanın geçmişinin bir parçasını meydana getiren bir nesnenin imgesi, sureti olarak tanınması, üçüncü durum ise; anımsanan nesnenin psikolojik ya da fiziki bir zaman erevesi içine yerleştirilmesi (Cevizci, 1996). Bellek, bilgiyi (görülen, işitilen, hissedilen vb. şeyleri) algılama, düzenleme, kodlama, saklama ve hatırlamayla/tanımayla (kullanmayla) tanımlanan bilişsel süreç; bu bilgilerin saklandığı varsayılan yer (bilgisayardaki harddisk gibi); bu şekilde saklanan bilgilerin kendisidir (Budak, 2003). Bilişsel psikolojide bu durum; kodlama basamağı (encoding stage), muhafaza (tutma) basamağı ve geri çağırma (retrieval stage) şeklinde açıklanmaktadır. Kodlama bilgilerin belleğe kaydedilmesi, depolama belleğe kodlanmış bilgilerin bellekte saklanması, geri çağırma ise saklanan bilgilerin gerektiğinde bellekten geri ağırılmasıdır (Atkinson ve ark., 1990) (şekil 4.3).

şekil 4.3. Bilişsel Psikolojide Bellek (Tez kapsamında Atkinson ve ark. (1990) uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Belleğin ikinci temel boyutu olan türlerini açıklamaya çalışan kuramlar incelendiğinde, tek bir tanım ve yaklaşım yerine, zaman ve işlev gibi pek çok parametreye bağlı olarak değişen çeşitli bellek sistemlerin olduğu saptanmaktadır.

Belleği sınıflama çabası ilk kez doğa felsefesi yaklaşımının ve modern bilimin kurucusu sayılan Ren  Descartes tarafından başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir (Cangöz, 2005). Alman psikolog Hermann Ebbinghaus ile başlayan sistematik bellek çalışmaları daha sonra birçok psikolog tarafından devam ettirilmiş ve üç tür bellek modeli üstünde durulmuştur. Bunlar, duygusal bellek, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak sınıflandırılmışlardır (Tufan, 2000).

Bilişsel bilim psikologları belleğin, duygusal kayıt, kısa süreli bellek veya işleyen bellek ve uzun süreli bellek olmak üzere üç bileşenden oluştuğunu ifade

etmektedirler. Bilginin kısa süreli olarak depolandığı yere kısa süreli bellek adı verilir, eğer bilgi bellekte tutulmaya gerek görülmezse, bellekten birkaç saniye sonra atılır ve artık geri döndürülemez. Bilginin bellekte tutulmasına karar verilirse, bilgi, uzun ve kısa süreli bellek arasında bir ara işlevsel bellek olarak işlev gösterdiği tahmin edilen işleyen belleğe geğer. Birçok modele göre, işleyen belleğin bir bölümü belirli bir zaman dilimi için sınırlı sayıdaki bilgiyi depolar, buna karşılık diğer bölümleri bu bilgiyi anlamlandırmak için işlemeye başlarlar. Bu bilgiyi işleme etkinliği bittikten sonra, anlam uzun süreli bellekte depolanır (Carpenter ve Just, 1989)

Connerton (2014) belleği; kişisel bellek, bilişsel bellek ve alışkanlık belleği olarak  e ayırır. Ona göre kişinin kendine ilişkin kavrayışını oluşturan kişisel bellek, kimliği inşa eder; böylece onu başkalarından ayırt eder. Bilişsel bellek; kelimelerin anlamlarını, bir kentin planını akılda tutmak gibi hatırlama ile ilgilidir ki bu tür bilgileri akılda tutmak ve kullanabilmek için bu bilgilerin hangi bağlamda ve süreçte öğrenildiğinin önemi yoktur. Alışkanlık belleği ise nasıl okunacağı, nasıl yazılacağı, nasıl bisiklete binileceği gibi eylemleri yeniden ortaya koyma yetisi ile ilgilidir (Connerton, 2014).

Bergson (2007), kaleme aldığı *Materia e Memoria*'da (Madde ve Bellek) alışmasında, madde ve bilinç arasındaki ilişkiyi hafıza kurmaktadır. Bellek, kişisel anılardan oluşan bir yapıdır ve bellek bireylere aittir (Bergson, 2007). Bu bağlamda hatırlama özneldir ve özeldir.

Avusturyalı yazar Hugo von Hofmannsthal tarafından 1902 yılında ilk kez kullanılan kolektif bellek kavramı, sosyal bilimler literatüründe 1920'li yıllarda Fransız Sosyolog Maurice Halbwachs tarafından ortaya atılmıştır (Bilgin, 2013). Halbwachs (1992), 'On Collective Memory' adlı çalışmasıyla toplumun bireysel bellek üzerindeki etkisini ele almıştır. Halbwachs (1992)'a göre bireysel ya da otobiyografik bellek ve kolektif ya da tarihsel bellek olmak üzere iki bellek türü vardır. Bireysel bellek; kişisellik içerirken, kolektif bellek içinde yaşanılan topluluğun belleği ve tarihselliği ile ilişkilidir. Toplumun, bireysel belleği

etkilediğini ve çevreden bağımsız bireysel bellekten söz edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu toplumsal ve fiziki  evre olmadan bireysel bellekten söz edilemez (Halbwachs, 1992). Halbwachs'ın tüm eserlerinde izlenen ana tez, belleğin sosyal koşullara bağlılığıdır. Halbwachs, belleği biyolojik açıdan, yani nöroloji ve beyin fizyolojisi açısından ele almaz, bunun yerine bireysel bir belleğin oluşması ve korunması için şart olan sosyal çevreyi koyar (Assman, 2001).

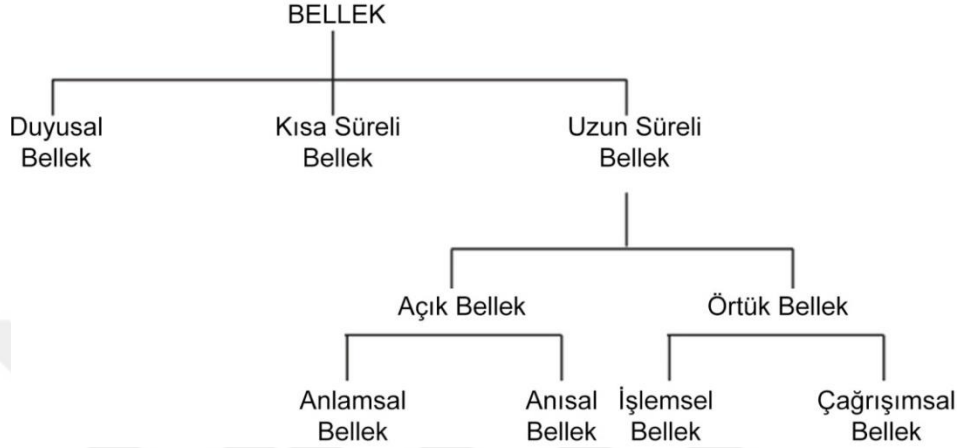
Diğer taraftan belleği toplumsal olarak değerlendiren Michael Schudson, bireysel belleğin olmadığını, belleğin öncelikle toplumsal olduğunu ifade etmiştir. Bellek toplumsaldır çünkü bireysel insan zihinlerinden çok, kurallar, kanunlar, kayıtlar ve standartlaşmış us ller ve kayıtlar halinde kurumlara yerleştirilmiştir (Schudson, 2007).

Assmann (2001) belleği iletişimsel bellek ve kültürel bellek olarak ikiye ayırır: Bu ayırmada iletişimsel bellek kişiye özeldir ve yakın geçmişe olan anıları kapsar. En fazla seksen yıllık yani dört kuşaklık bir zaman dilimini içine alır. İletişimsel belleğin en önemli tarafı yaşayan bir bellek olmasıdır. Kültürel bellek ise buna ters olarak bitmiş, tamamlanmış bir bellektir. Bireysel  mr  aşan, tarihselleşen bir kolektif kimlik olarak kendini gösterir. Toplumun inançları, törenleri  z lme ve sevinme biçimleri, topluma ait simgeler, atasözleri ve deyimler, müzeler, festivaller buna örnektir (Assmann, 2001).

Tulving'e göre, insanın karmaşıklığını ve uyum sağlama kabiliyetini en iyi açıklayan bellek sistemi episodik, anlamsal ve işlemsel bellek olan üç-bölümlü bir sınıflandırma sistemidir (Solso ve ark., 2007). Bu sınıflandırmada; episodik bellek duyuşsal, anlamsal bellek bilişsel ve işlemsel bellek ise psikomotor becerilerin depolanıp saklandığı yerlerdir.

Bellek türlerine ilişkin bir sınıflandırma da Misztal (2003) tarafından yapılmaktadır. Misztal (2003), belleği; işlemsel bellek, deklaratif ya da anlamsal bellek, kişisel bellek, bilişsel bellek ve alışkanlık belleği olmak beş farklı bellek t re ayırırken, Moorman ve Miner (1998), bilginin geribildirimi sürecinde

“işlemsel” ve “bildirimsel” olmak üzere iki tip bellek türü olarak tanımlamaktadır (Moorman ve Miner, 1998).

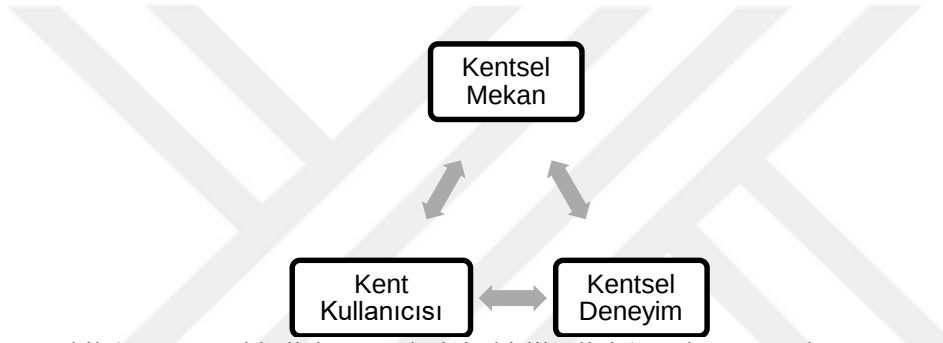
Şekil 4.4. Bellek Türleri (Tez kapsamında Queensland Brain Institute'den (Url-2) uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Açıklamalardan da görüldüğü üzere bellek kavramı, pek çok disiplin ile bağlantılı olup bu alanlarda kavram tanımları ve açıklamaları çeşitlilik göstermektedir (Şekil 4.4). Çalışma konusu olarak bellek, sadece geçmiş ile ilintili bir yapı değildir. Farklı kişilere ve durumlara göre farklı anlamlar kazanabilen ve yorumlanabilen devinimli bir zihinsel süreçtir. Bellek, oluşum süreci ve türleri bakımından iki aşamalı bir kavramdır. Farklı işlevlere göre farklı sınıflandırılmalara tabi tutularak kapsamlı ve çok boyutlu bir yapı kazanmaktadır. Çalışmada, kent belleği ve onu oluşturan bellek bileşenlerine değinilecektir.

4.4.2. Kentsel Bellek ve Bileşenleri

Aldo Rossi'ye (2006) göre “zaman içerisinde kent kendi kendisine büyür ve bir bilinç ve hafıza edinir” (Rossi, 2006). Bu süreç içerisinde oluşan belleğe kentsel bellek denilebilir. Kentin belleği, zamanmekansal anlamda tarihsel süreçte yaşanan değişimlerin ve dönüşümlerin, kent kullanıcıları üzerinde bıraktığı etki olarak değerlendirilebilir.

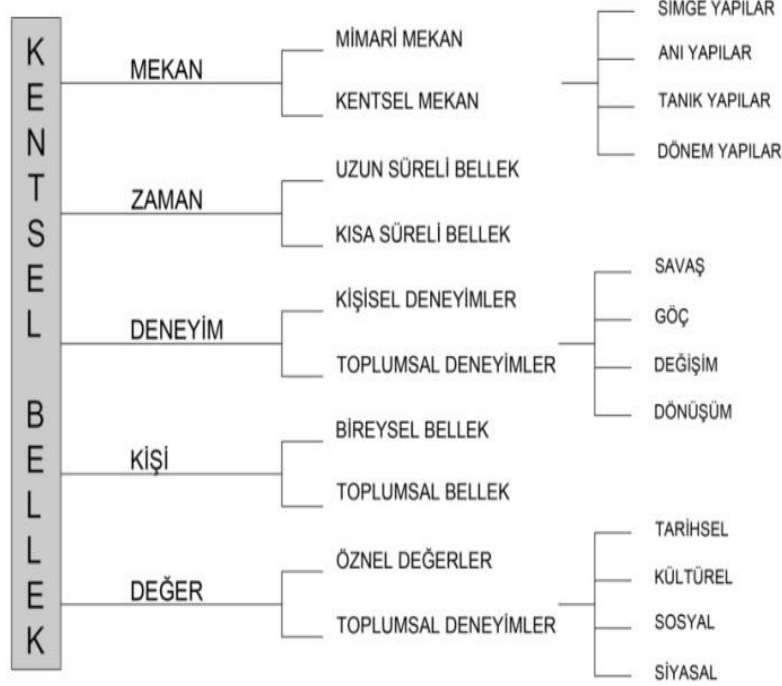
Kente dair her parça, kentin kendisini ve belleğini barındırır (Rossi, 2006). Bu doğrultuda, kentin tanımlanmasında ve açıklanmasında yer alan her türlü parametre aynı zamanda kentsel belleği oluşturmada etkili olduğu söylenebilmektedir. Kentsel bellek, deneyim kümesinin oluşturduğu hafıza deposudur. Bu oluşumda; deneyim alanı olarak kentsel mekan, deneyimleyen olarak kentli ve deneyim olarak kentsel deneyim şeklinde üç temel etmen vardır. Kentsel bellek, bu etmenlerin birlikteliğidir. Bu birliktelikte her bir etmen bir diğeri ile sıkı ve çift yönlü bir etkileşim içindedir (şekil 4.5).

şekil 4.5. Kentsel bellek etmenlerinin birlikteliği (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Kentsel bellek, zihinsel bir yapım sürecidir. Bu süreçte zihinde hatırlanması istenen şeyler değişebilir. Kente ilişkin bellek yapım sürecinin oluşumunda çok çeşitli parametreler rol oynamaktadır. Bu parametrelere ‘kentsel bellek bileşenleri’ denilebilmektedir ( izelge 4.6) Dolayısıyla da bir deneyime yüklenen anlam, bireylere ya da topluluğa göre farklılık gösterebilmektedir. Aynı kişi için zaman s resinin uzunluğu ya da kısılığı da mekanın hatırlanmasına etki edebilmektedir. Aynı ortamdaki bireylerin, deneyim mekanı hatırlaması ve/veya kodlamasında değişiklikler gösterebilmektedir.

Çizelge 4.6. Kentsel Bellek Bileşenleri (Tez kapsamında Bergson (2007), Halbwachs (1992), Madran (2001), Assmann (2001), Rossi (2006) çalışmalarından uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Her bireysel bellek, kolektif bellek üzerinde bir bakış açısına sahiptir (Halbwachs, 1992). Kentsel bellek, bireylere ve toplumlara göre değişiklik gösterebilir. Bireysel bellek, bireyin kendi bakış açısı ve algısı ile ilintilidir. Bu bakımdan deneyim öznel ve tektir. Toplumsal bellek ise, bireylerin oluşturduğu kolektif bellek ve daha fazlasıdır. Topluma özgü kabuller, kurumlar, olaylar bireylerin belleklerinde yer ederek onları şekillendirebilir. Bu doğrultuda nesneldir, fakat her toplumun kendine ait bir kent belleği olduğu söylenebilir.

Kentsel bellek bileşenlerinde deneyimin alanı, kentsel mekan ve mimari mekan olarak iki şekilde oluşmaktadır. Sokaklar, trafik ışıkları, kaldırımlar, meydanlar, ağaçlar vb. gibi fiziksel elemanlar kentsel mekanın öğeleri olarak kabul edilebilir. Bu öğeler kentteki sosyal ve kültürel yaşamla iç içe oluşan bir bakıma boşluk alanlarıdır. Mimari mekanlar ise kentteki doluluklardır. Emre Madran'a

göre (2001) yapılar; simge yapılar, tanık yapılar, dönem yapılar ve anı yapılar olmak üzere dört türde incelenebilir. Yapı türlerinin farklılaşması deneyimin zenginleşmesine ve anlamlaşmasına katkıda bulunur. Her iki deneyim alanı, kentin yaşadığı dönemin izlerini taşıyarak belge niteliğindedir ve kentin biçimlenmesinde etkili olarak, kentsel belleğin en somut göstergeleridir.

Kent, geçmişte olaylar yaşanan ve izler kalan yerlerdir. Bunu şimdیه yansıtarak geleceğe taşır. Savaşlar, barışlar, g  ler, hastalıklar, buluşmalar, ayrılmalar, değişimler, dönüşümler, afetler vb. kentin deneyimi olduğundan kente ilişkin belleğe de ait olduğu söylenebilir. Kentsel olayların zihindeki yapım süreci kişilere ve mekanlara yüklenen anlama göre değişiklik gösterebilir. Kentte yaşanan bir değişim olayı, biri için olumlu y ndeyken, bir başkası için tersi bir durum söz konusu olabilir. Bu şekilde; olayın kendisi ya da derecesi kent belleğine katkıda bulunabilir.

Kent belleğinin oluşmasında değerler etmeni, Assmann'ın (2001) kültürel ve iletişimsel bellek türleri ile ele alınabilir. Değerler, kent belleğinin en soyut ve çeşitli göstergeleridir. Tarihsel, kültürel, sosyal, siyasal ve dini değerler, bir yeri kent yapan ve dolayısıyla belleğine etki eden özelliklerdir. Bayramlar, törenler, festivaller, gelenekler, yazılı kayıtlar, anlaşmalar, yıl dönümleri, yemekler, efsaneler, meslekler vb. kentli için birer değerdir. Farklı yaş grubundaki bireyler için değerlerin bellekteki yer etme süreci değişkenlik gösterebilir. Aynı kentsel değerin yaşanmasında kentsel mekanın farklılığı hatırlanmasını artırabilir. Bu değerlerin anlamlandırılmasında ve bellekte yer edilmesindeki çeşitlilik, kent belleğinin oluşumunda önemli bileşenlerdir.

Zaman faktörü; kentsel bellek bileşenlerinde yaşanan, ikamet edilen, vakit geçirilen deneyim süresi olarak görülebilir. Bu deneyim süresi iki boyutuyla incelenebilir. Birincisi, kentlinin kısa süreli ya da uzun süreli kentsel mekanı deneyimlemesidir. Kısa süreli deneyim ve uzun süreli deneyim arasında dikkat çekilen ve hatırlanmak istenen imgeler arasında fark olduğu düşünülebilir. Geçirilen s renin uzunluğuna göre fark edilen ve etkileşim içinde olunan

nesnelerin bellekteki kayıtları çeşitlendirilebilir. İkinci olarak, kentlinin deneyim sıklığı ve süresidir. Aynı kentsel mekana gelme sıklığı benzerlik gösteren ama deneyimleme süresinde farklılık olan bireyler arasında kentsel bellek değışkenlik gösterebilir.

4.4.3. Kentsel Bellekte İmge Edinimi

Lynch (2017)'a göre kent algısı genellikle bütüncül olmayıp parçalı bir yapıdadır, kentte yaşıyan hareketli öğeler, insanlar ve onların faaliyetleri, sabit fiziksel alanlar beş duyu organı ile bütün oluşturarak kentin imgesel varlıklarını meydana getirirler. Kentsel imgeler bazı durumlarda bilinirlik özelliklerine bakılmaksızın insanlar tarafından farklı kısımları ile algılanır ve bu durumda kişi hatıra ve anlamlarla yüklü olan kendi imgesini yaratır. Böylece verili bir kent imgesi değişik gözlemciler arasında olduğa farklılaşabilir (Lynch, 2017).

Kentli ile çevresi arasında çift yönlü bir etkileşim vardır. Kent imgesi bu etkileşim sonucunda üretilen algı ve anlamın zihinsel tasarımıdır. Kent imgesinin anlamı yaşıdığı çevreyle ilintilidir. Kentlinin algısına bağlı olarak imge değer ve s rekli lik kazanır. Benzer şekilde imgenin tekil değeri, çevreye yansıyıp kabul gördüğü takdirde toplumsal değer de kazanabilir. Böyle bir durumda imge, zamansal-mekansal bir yerde olup tarihsellik boyutuna gelebilir. Buna göre, çevrenin anlaşılıp betimlenmesinde kullanılan imgeler bireylere, zamana ve duruma göre değişik lik göstermekte ve anlamsal değer görmektedir.

Bireyin farklı deneyimlerine göre imgenin anlamı ve algısı değişmektedir. Bir birey için anlam ifade eden ve bu sebeple imge olarak kabul edilen ifade başka bir birey için anlam ifade etmeyebilir. Aynı şekilde herhangi bir yerin tarifinde kullanılan bir yapı, bir başkası tarafından farkında olunmayabilir. Bir kişi için özel olan ve anlam yüklenen bir yol, diğer kişi için sadece bir yoldur. Bir duygusallık taşımıyor olabilir. Aynı yerin tarifi, farklı noktalar baz alınarak yapılabilir. Dolayısıyla kentli, kendi deneyim ve düşünceleri doğrultusunda kenti algılar. Her algı, bir birikim süzgecinden geçerek kendi imgelemesini oluşturur. Bireyin,

karakteristiğine ve yaşıadığı çevreyi deneyimlerken kentle kurduğu etkileşime göre farklılaşabilir.

Sonuç itibariyle, kent imgesi bireyin dış dünyayı zihninde genelleştirdiği bir resimdir. Edinilmiş bilgiyi yorumlamak ve hareketi yönlendirmek için kullanılan kent imgesi, anlık duygular ve geçmiş deneyimlerin bir ürünüdür (Lynch, 2017). Bu bağlamda çalışmada kent imgesinin deneyim ürünü olma niteliği hermeneutik yaklaşıp çerçevesinde ele alınacaktır.

4.5. Mimarlığı Anlama ve Yorumlama Yaklaşıpı: Hermeneutik

Hermeneutiğin anlamı, kapsamı, kullanıldıkları alanlar ve tarihsel süreci ile ilgili ele alınışında literatürde birçok farklılıklar mevcuttur. Herhangi bir hermeneutik yaklaşıpı belirlenmemekle birlikte, hermenutiğin genel  er evesi, mantığı ve kapsamı dahilinde ele alınmıştır.

Hermeneutik kavramı; ilk olarak teoloji alanında uygulanmış olmakla birlikte zaman geçtikçe hukuk, tarih, felsefe, filoloji ve sosyoloji gibi bir çok çalışma alanında ve farklı düşünsel çerçevede ele alınan bir konudur. Hemeneutik altı başlık altında toplanabilir: “ (i) kutsal metnin tefsirinin teorisi; (ii) genel filolojik metodoloji ;(iii) linguistik anlama bilimlerinin hepsi ;(iv) Geisteswissenschaften’in (beşeri bilimler) metodolojik temeli; (v) varoluş ve varoluşsal anlama fenomenolojisi; (vi) insanların mit ve sembollerin arkasında yatan manalara ulaşmak amacı ile kullandıkları hatırlanabilir ve kültür karşıtı olan yorumlama sistemleridir (Palmer, 2003).

Yoruma ve anlamaya yönelik yapısı ile hermeneutik kavramı; doğa bilimleri, sosyal bilimler ve insan bilimleri gibi alanlarda kendine yer bularak, geniş bir literatür imkanı tanımaktadır. Bu durum hermeneutiğe multidisipliner ve çok yönlü bakış açısı özelliği kazandırmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, farklı kullanımları ve düşünsel çeşitliliği ile hermeneutik kavramı irdelenecek, hermeneutik kavramının içeriği, türleri ve özelliklerine yer verilecektir. Mimarlığı anlama ve yorumlama yaklaşıpı olarak

hermeneutik ile mimari ürün ilişkisini incelemek ve bunu zamansal-mekansal olarak kent okuması haline getirmek bu bölümün ana amacı olacaktır. Bu bölümün sonucunda, çalışmanın yönteminin ortaya konulması ve anlaşılması hedeflenmektedir.

4.5.1. Hermeneutik (Yorumbilim)

Hermeneutik kavramı, Yunanca bir fiil olan ve genellikle ‘yorumlamak’ olarak tercüme edilen ‘herm neuein’den ve isim olarak da ‘yorum’ anlamındaki ‘herm neia’dan gelmektedir (Palmer, 2003). Hermeneutik, yani hermeneuein sanatı; bildirme, haber verme,  eviri yapma, açıklama ve açımlama sanatıdır. Hermeneutik etkinliği, başka bir dünyaya ait bir anlam bağlamını, o an içinde yaşanılan dünyaya aktarma/çevirme etkinliğidir (Gadamer, 1995).

Hermeneutik terimi ilk olarak Antik Yunan’da kullanılmıştır. Buna göre, Antik Yunan’da, tanrıların sözleri ve mesajları insanlara, tanrıların habercisi olan Hermes tarafından iletildiği ve Hermes tarafından aktarılan bu sözlerle tanrılar, insan hayatı hakkında insanların göremedikleri şeyleri anlaşılması kolay olmayan birtakım ‘sözel kalıplar’ içinde aktardıkları, fakat bu sözlerin yalnızca l fz  anlamalarıyla dümdüz anlaşılmak yerine, açıklanmaları ve yorumlanmaları gerektiği için tanrıların sözlerini yorumlama faaliyetine hermeneutik adı verilmiştir. Hermeneutik teriminin söz konusu teolojik anlamı Ortaçağda da korunmuş ve terim, Hristiyan teolojisinin kutsal kitaptaki tinsel hakikati anlayıp yorumlama işiyle meşgul olan kısmı için kullanılmıştır (Cevizci, 2005).

Hermeneutiğin kökeni ve ilk kullanımları incelendiğinde teolojik metinleri anlama ve yorumlama etkinliği olduğu görülmektedir. Hermeneutiğin felsefi yöntem olarak ele alınması, 19. yy.’ın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. O zamana kadar “teolojik”, “filolojik” ve “hukuksal” bir yöntem olarak kullanılan hermeneutik, kutsal kitapları, klasik metinleri ve Roma hukukunu anlamaya yönelmiştir.

Hermeneutik kavramı genel olarak, iki ana başlık çerçevesinde ele alınabilir. Birinci başlık epistemolojik yaklaşım, ikinci başlık ise ontolojik yaklaşımdır. Epistemolojik yaklaşım Schleiermacher ve Dilthey'in hermeneutik anlayışını ifade ederken, ontolojik yaklaşım Heidegger ve Gadamer'in duruşuna tekabül eder (Arlı, 2009).

Schleiermacher, 19. Yüzyılda felsefi hermeneutiğin kurucusu olarak görülür. Böyle görülmesinin sebebi sadece dini metinleri değil, farklı alanlara ilişkin farklı metinleri de anlama ve yorumlama çabasına girmiş olmasındır. Tüm alanlar ve tüm metinler için geçerli olabilecek genel bir hermeneutik anlayış geliştirmeye çalışmıştır ( zlem, 2011).

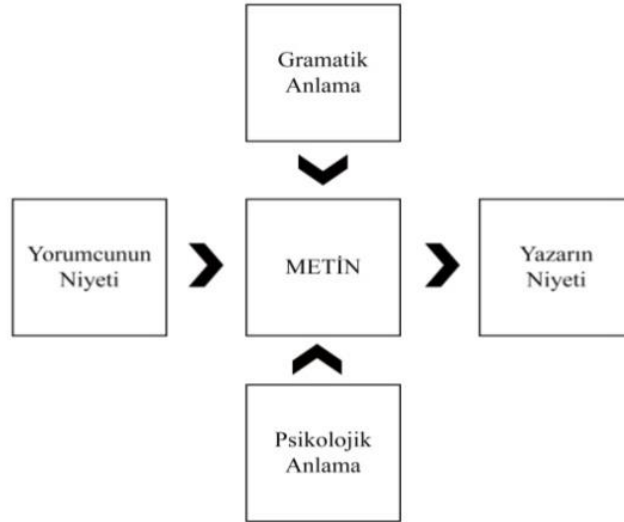
Schleiermacher hermeneutiğinin temelde iki boyutu vardır. Birincisi romantik felsefe, ikincisi ise eleştirel felsefedir. Schleiermacher'in düşünceleri, döneminin romantik akımından etkilenmiştir. Dolayısıyla o, hermeneutiği açıklarken birey olarak yazardan bahseder. Romantik hermeneutiğe göre kesin bilgiye ulaşmak için, yorumcu, öncelikle metnin yazıldığı dönem ve yazarın kullandığı dil hakkında bilgi sahibi olmalıdır; çünkü eserin ortaya çıktığı dönemdeki sosyolojik ortam, dönemin koşulları ve aynı zamanda yazarın eseri oluştururken içinde, i  dünyasında neler olup bittiğini tam olarak bilmelidir (Toprak, 2003).

Schleiermacher, 'Hermeneutic' adlı eserinde; bir metni önce yazarı kadar iyi ve daha sonra yazarının anladığından daha iyi anlamaktan bahsetmiştir. Bu ifade yorumlayıcının, yorumladığı metnin dilini tam anlamıyla kavramış olmasını gerektirmektedir (Jeanrond, 2007). Schleiermacher'e göre metnin çok anlamlı olmasına karşılık yazarın niyeti/amacı tektir ve önemli olan da yazarın niyetini/amacını kavramaktır ( zlem, 2006).

Hermeneutik ile Schleiermacher, anlam analizine ve anlama yöntemine dayalı bilgiye yönelir. Ona göre anlama; yazılı eserlerle kendisi arasındaki aktif etkileşimle yeni bir tasarımıdır. Bu bağlamda anlama ve yorum; dil temelinde

sağlanıyorsa gramatik tarzdadır; yazarın zihinselliğine bağlı oluyorsa psikolojik (teknik) tarzdadır (Tatar, 2004).

Schleiermacher'in hermeneutiğine göre, eserin anlaşılmasında esas olan yazarın niyetidir. Yazarın niyetine ise, yazarı kendisinin anladığından daha iyi anlamak ile ulaşılacağı görüşündedir. Bunun için gramatik yorumlama ve psikolojik yorumlama olarak iki yöntem geliştirilmiştir. Bu görüşte, yorumcu yazarın dilini, metnin semantik ve sentaktik özelliklerini inceleyerek gramatik yorumlama; yaşamını, d nenim koşullarını ve zihinsel içeriğini irdeleyerek ise psikolojik yorumlama gerçekleştirildikten sonra yazar ile bir bağ oluşturulup yazarın düzeyine ulaşır. Böylece anlamanın ilk aşaması tamamlanmış olur. Yazar tarafından göz ardı edilen, metinde gizlenmiş ya da yer verilmemiş noktaların açıklığa kavuşturulması ile metin, yazarın niyetinden daha iyi bir şekilde anlaşılmış olmaktadır (şekil 4.6).

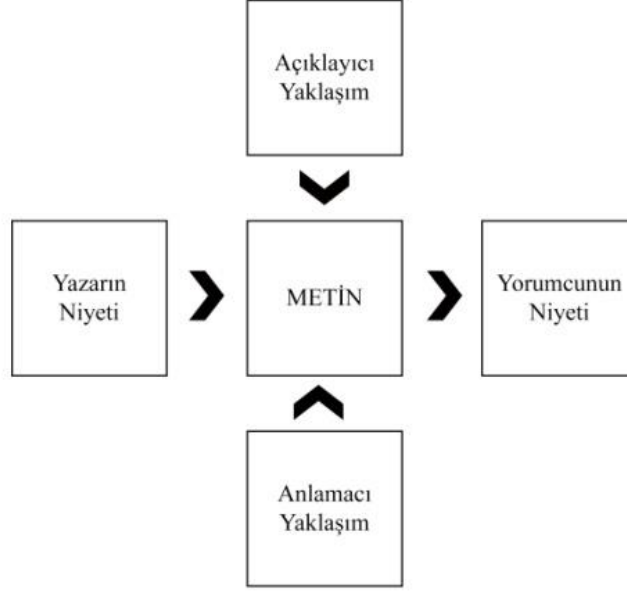
şekil 4.6. Schleiermacher'in Hermeneutik Anlayışı (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Hermeneutiğin yükselişi ise Dilthey ile olmuştur;        o, insana ve tarihsel dünyaya özel bir eğilim göstererek tinsel yaşamın niteliğini ve yöntemini belirlemeye çalışmıştır (Günay, 2002). Hermeneutik ve Tin Bilimlerine Giriş isimli eserinde, hermeneutik yaklaşımın sosyal bilimlerin bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle Dilthey, hermeneutiği doğa bilimlerinin açıklayıcı değil yönünde, tin bilimlerinin anlamacı ilkeleri doğrultusunda ele alarak kavramın gelişimde önemli bir rol oynamaktadır

Dilthey, hümaniter disiplinlerin psikolojik bir temele hermeneutik metodolojiye ihtiyaç duyduğu ve kendilerine has psikolojik temelleri ve hermeneutik metodolojileri bulunduğu inancını geliştirdi (Gadamer, 2002). Zira ona göre bir eseri anlama ancak yorumcunun kendini yaratıcının yerine koymasıyla mümkündür. Eğer yorumcu yaratıcının yerine kendini koyarsa aynı tinselliği paylaşırsa, yani yorumcu ve yaratıcının yaşantısı içinden esere bakabilirse gerçek bir anlama mümkün olacaktır (Fırıncioğulları, 2016).

Dilthey'de, hermeneutik için önemli olan, bir eserin yaratıcısının psikolojisini anlamak değil, bizzat eserde ifade edileni anlamaktır (Bollnow, 1999). Ona göre, "Her anlama bir yeniden üretimdir. Ve yeniden üretme ve anlama sürecini aydınlatmak için i  deneyimden, kişiye özel durumların yaşantısından yola çıkmak zorundayız. Kişiye  zel bir halin yaşantısı ile diğer kişi ve halin yeniden üretiminin yaşantısı, sürecin çekirdeğinde artık t rdeştirler (Dilthey, 2012).

Dilthey görüşüne göre hermeneutik, yaşamı ve onu oluşturan her bir öğeyi kapsayan bir anlama biçimidir. Bu yüzden hermeneutik yaklaşımında 'anlama sorununa' önem vermektedir. Onun görüşünde; her anlama bir yaşantı üretiminin sonucudur. Bir eser, yazar ve yorumcunun niyet birlikteliği ile anlaşılabilmektedir. Schleiermacher'de, hermeneutiğin belirleyicisi yazarın niyeti iken, Dilthey'de yorumcunun niyeti esastır (şekil 4.7).

Şekil 4.7. Dilthey'in Hermeneutik Anlayışı (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Heidegger Dilthey'in düşüncelerini kendi varoluş felsefesinin fenomenolojik yönden temellendirilmesinde esas almış, bunu da hermeneutik problemini felsefî bir radikalizasyon içinde ele almak suretiyle yapmaktadır. Heidegger bir "olagelme hermeneutiği" kurmaktadır. Buna göre varlık kendisini "anlar" ve kendini imkânlar alanına atılmışlığı içinde yorumlamaktadır. Varolmak anlamak demektir (Gadamer, 1995).

Kapsamı genişleyip, tın bilimlerini anlama yöntemi haline gelen hermeneutik, Heidegger ile birlikte giderek yeni bir anlam niteliği kazanmaya başlamıştır. Heidegger hermeneutiği, insan varlığını anlamak olarak temellendirmiştir (Tunalı, 2010). Heidegger hermeneutiği yaşanmış deneyimin yorumsal bir süreç olduğu ontoloji tezine dayandırır ve anlamının gelişimini, yorumlama olarak adlandırır (Çüçen, 2000).

Heidegger, 1927 tarihli Varlık ve Zaman (Sein und Zeit) isimli başayıpıtında, Batı felsefesi geleneğinde insanın varoluşunun her çağda farklı bir terimle düşünüldüğünü ancak gerçekte ne olduğu sorusunun sorgulanmadığını ve unutulduğunu söylemektedir ( kten, 2008). Varlık ve Zaman'da izlenen fenomenolojik c z mlleme, insani varoluşun herhangi bir boyut ya da minvalini açığa çıkartmak için gerçekleştiriliyor değildir. Buradaki amaç, c z mllemeyi bizatihi Dasein üzerinden yapmak ve böylece Dasein'in kendini anlamasını sağlamaktır. Dolayısıyla, bu fenomenolojik analiz aynı zamanda hermeneutik bir incelemedir ( kten, 2012).

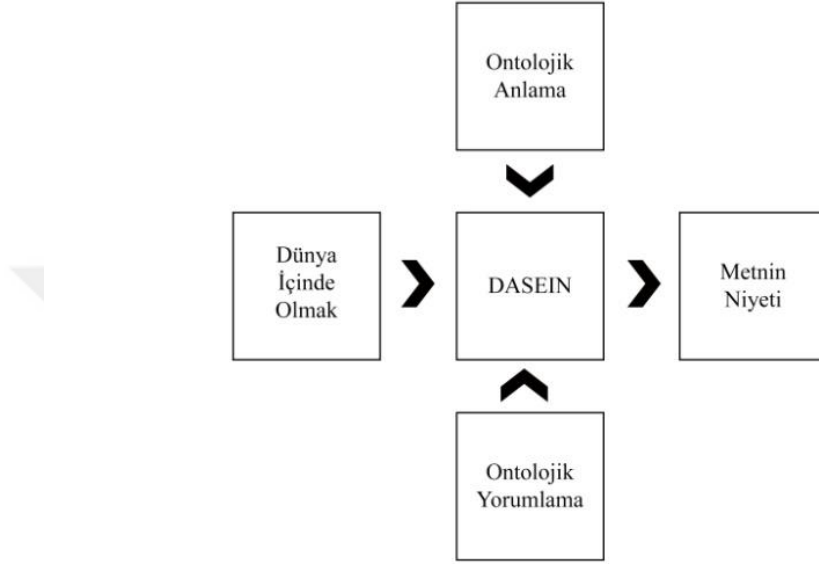
Dasein ve 'dünya-içinde-olmak' Heidegger'in düşüncesinin iki temel kavramıdır. 'Dasein' Almanca varoluş/eksistans anlamına gelir. Heidegger 'Dasein' terimini çok belirli bir anlamda, insan varlığını tanımlamak için kullanır. 'Da' şurada ve 'Sein' da olmak demektir, dolayısıyla, 'Da-sein' 'şurada-olan'dır (Bolt, 2013).

Heidegger'e göre insan Dasein ontolojik hermeneutik bir varlıktır; insan dünyasını sürekli yorumlayan bir varlıktır; bir şeyi anlamak onu bir şekilde / bir şey olarak anlamak, bir şeyi 'bir şey olarak' anlamak onu yorumlamak demektir. Anlamak yorumlamaktır. Dasein'e bağlı anlama ve yorumlama olmaksızın dünya mümkün değildir ve tecrübe edilmez (Gadamer, 2008).

Heidegger için ise hermeneutiğin özü, anlama ve yorumlamanın ontolojik gücüdür. Bu g , eşyanın tabiatının yanı sıra Dasein'in kendi varlığının potansiyellerini de amayı mümkün hale getirmektedir. Hermeneutik bu açıdan bir anlama teorisidir; ancak, anlama farklı bir biçimde (ontolojik olarak) tanımlanmıştır (Palmer, 2003) .

Heidegger, hermeneutiğinde anlamamanın yerine varoluşu koymaktadır.  znesi Dasein, her zaman iletişimde olduğu dünyanın içinde, fırlatılmış olarak kendi imkanları ile var olmaktadır. Bu varoluşta, çevresindeki her  gede kendini bulur, anlar ve değerlendirir. Dolayısıyla Heidegger için hermeneutik bir varlık

biçimidir. Anlamın kendisi, öznedir ve  znededir. Özne var olduğu zaman dilimi içerisinde kendi varlığını anlama çabası onun hermeneutiğidir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Heidegger'in Hermeneutik Anlayışı (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Gadamer ise hermeneutiğin modern bilimin yöntem kavramının sınırlarını aştığını düşünmektedir. Çünkü metinleri anlamak ve yorumlamak yalnızca bilimle ilgili bir Şey değildir; daha öte tam olarak genelde insanın dünya deneyimiyle ilgilidir (Gadamer, 2008).

Evrensellik ve tarihsellik Gadamer'in hermeneutik anlayışının iki temel ilkesini oluşturmaktadır. Evrensellik insanın doğaya ilişkisi ile ortaya çıkan bilgilerin yanı sıra yapıp ettiği her Őeyin dille ifadelendirilmesidir. Bu bakımdan anlaşılabilir yeg ne Varlık dildir. Tarihsellik ise, yeniden bir inşa etme ya da restorasyon değil,  n bilgilere bağlı olarak geçmişin günümüz hayatı ile dolayımсал bir bağ kurulmasıdır. Bir başka anlatımla ufukların kaynaşmasıdır (Outwaite, 1997).

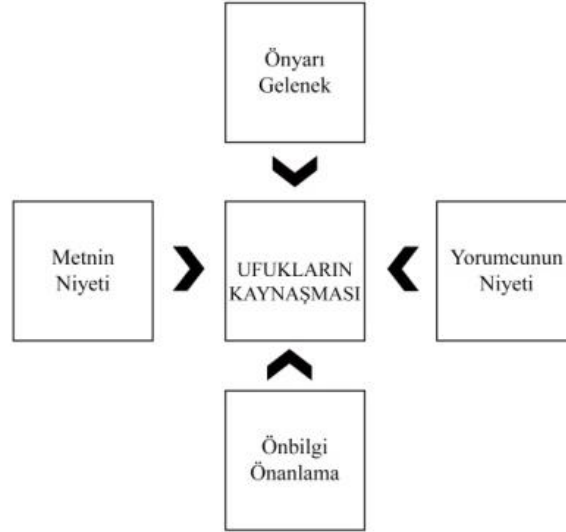
Gadamer'e göre ufuk, belirli bir h kim noktadan görülebilen her Őeyi içine alan görüş alanıdır. Dolayısıyla bir kişinin ufka sahip olması, yakın olan Őeyle sınırlı olmaması, onun ötesini görebilmesi anlamına gelir. Bunu hermeneutik alana uyguladığımızda Őunu görürüz: Anlamaya  alıŐtıęımız Őeyi hakiki boyutları d hilinde görebilmek için doğru bir tarihsel ufuk kazanmamız gerekir. Kendimizi geleneğe ait metnin konuŐtuęu tarihsel ufka yerleŐtirmeyi baŐaramazsak onun bize söylediği Őeyi yanlış anlarız. Bu noktada ötekini anlamak için kendimizi onun konumuna yerleŐtirmemiz gerektiğini s leyebiliriz (Gadamer, 2009). Bu anlama ise empati ile değil, bireyin ufkunun başka ufuklar ile arakesiti sağlandığında oluŐacaęı düşünülmektedir.

Hermeneutiğin en temel görevinin bir anlama prosedürü geliştirmek değil, aksine, anlamanın fiilen içinde gerçekleŐtięi Őartları açığa çıkartmaktır (Gadamer, 2009). Gadamer'in ufukların kaynaşması olarak tanımladığı bu düŐüncede; her anlama birçok etmenin bir araya gelmesi ile oluşan bir yorumlamadır. Anlama, yorumcunun zihinsel üretkenliğine bağlı olarak ontolojik bir bakış açısıyla gerçekleşmektedir. Onun bu düŐüncesinin Őekillenmesinde hocası Heidegger'den etkilenmesinin payı büyüktür.

Gadamer açısından anlama, varoluŐun temelidir ve sadece dilsel eserleri değil her Őeyi içerir; çünkü her Şey etkileşim ürünüdür ve anlaŐılmaya yöneliktir. Bu nedenle o, evrenselci bir hermeneutik anlayışı taşır. Çünkü ona göre hermeneutik, anlamaya yönelik her Őeyin çözülmesidir ki bu da ancak dilde ortaya çıkar (Durmaz, 2003).

Her metin yorumcunun dilinde yeniden açığa çıkar. Bu ise bir tekrar ve yeniden üretim değil, ufukların kaynaŐmasıdır ( ağan, 2007). Metnin asıl anlamı yazarının ve ilk okuyucularının anlama ihtimallerine bağlı değildir Metin onlarla özdeŐ değildir. Anlamaya temel olan önyargılar, tarihsel süre boyunca deęiŐeceęinden, metnin anlamı çoğu zaman yazarını aŐar. Bu nedenle metni yazarından daha iyi anlama değil, farklı tarzda anlama söz konusu olabilir. (Gadamer, 2009).

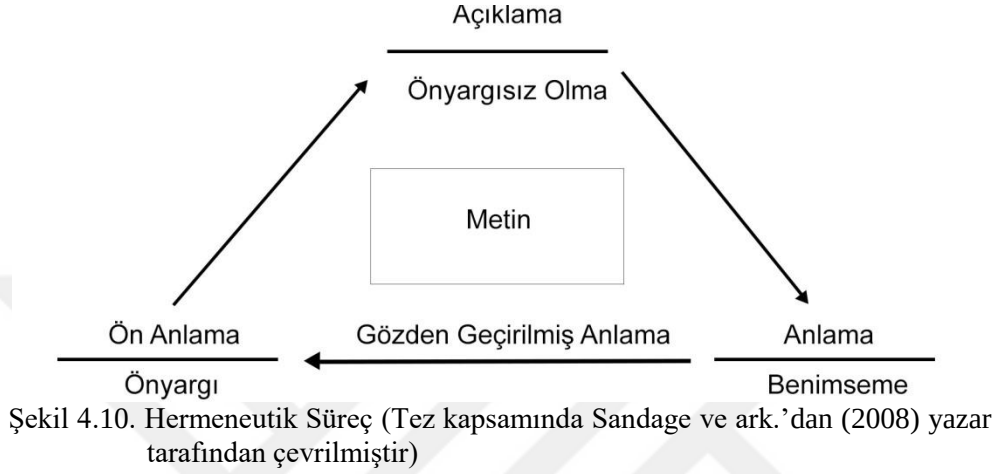
Gadamer'e göre, bir eseri anlamak demek; yorumcunun metin içerisinde kendini bulması değil, yorumcunun ufku ile metnin ufkunun kaynaşabilmesidir. Yorumcunun zihinsel ve fiziksel dünyası metnin niyetini belirlemektedir. Anlama pratiği içerisindeki ufuklar; gelenekten,  nbilgiden, önyargıdan ayrı düşünülmemektedir. Bu yüzden anlama, geçmiş ile Şimdinin birlikteliğidir. Diyalektik bir ilişki olarak algılanabilen bu süreç, Hegel'in tez-antitez-sentez mantığı ile değil, ileriye doğru giden bir döngünün parçası olarak nitelendirilmelidir. Bu nedenle hermeneutik, öznellik ile nesnelliği, yorumcunun niyeti ile metnin niyetinin anlamının uzlaşması sanatıdır (Şekil 4. 9).

Şekil 4.9. Gadamer'in Hermeneutik Anlayışı (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Hermeneutik, ilk örneklerinde kutsal metinlerin anlaşılmasında kullanılan bir terim iken, sonrasında birçok ve farklı alanda kendini gösteren bir yaklaşımdır. Hermeneutik, anlama ve yorumlama odaklıdır. Açıklamanın yerine anlamayı; nesnelliğin yerini, öznelliğin almasını ve böylece öznenin tanımını değiştiren bir anlayış benimsemektedir. Bağımsız olmayan, deneyimleyen, fiziksel ve zihinsel

dünya ile ilişkili özneyi, bütüncül ve tarihsellik çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır (şekil 4. 10).

Sonuç itibariyle hermeneutik yaklaşımda, bir eserin ele alınışı farklılıkların olduğu bütün bu araştırmalardan yapılacak çıkarım řu şekilde olabilir;

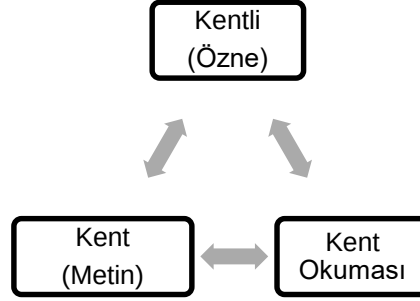
- Felsefi hermeneutiğın kurucusu olan Schleiermacher'e göre hermeneutik epistemolojik bir kavramdır. Ele alınan bir eser hakkında bilgi sahibi olmadan, doğru bir yorumlama gerçekleşmemektedir. Metnin niyeti çok sayıda olsa bile yazarın niyeti tektir.  nemli olan gramatik ve psikolojik anlama ile önce yazarın niyetine ulaşmak, sonra ise yazarın niyetini aşmaktır.
- Hermeneutiğ , epistemolojik olarak ele alan bir diğ r kişi ise Dilthey'dir. Tin bilimlerine hermeneutiğ  kazandıran Dilthey'de anlama ve yorumlamada yaşantı kavramı esastır. Hermeneutik gelenekte, yazarın niyeti değıl, yaşantı ile ilgili olarak yorumcunun niyetini anlamak odak noktasıdır.

- Varoluşsal hermeneutiğin kurucusu sayılan Heidegger'e göre, anlam Dasein adını verdiği birey ve dünya-içinde-olmak kavramının kendisidir. Heidegger'e göre, Dasein'den ayrı bir dünya ve anlam düşünülmemektedir. Heidegger hermeneutiğinde, eserin niyeti, insanın varlığı üzerinden ontolojik anlama ve yorumlamadır.
- Gadamer'e göre ise, tarihsellikten ve evrensellikten ayrı bir anlama gerçekleşmemektedir. Her anlama; önyargı, önbilgi,  nanlama ve gelenek filtresinden geçen bir ufuk üretimidir. Ele alınan eserin niyeti, metnin ufku ile okuyucunun ufkunun kaynaşması ile ortaya çıkar ve anlam genişlemesine uğrar.

4.5.2. Hermeneutik ve Mimarlık

Bir edebiyat eseri, yahut bir kültür eseri, tarihin, kültürün ve insan ruhunun dışa vurumu olarak bir varlık kazanır, dolayısıyla varlık kazanan her kültür varlığı, hatta en basit bir metin bile anlam varlığına sahiptir. Sanat eserini anlamak, onu aynı zamanda yorumlamak demektir. Böyle olunca hermeneutik dar anlamda, sadece bir yöntem değil, bir yorumlama teorisi ya da bilimi olur (Tunalı, 2010).

Hermeneutik kavramı, sosyal bilimlerde yer aldığından itibaren çeşitli disiplinlerle ilişkilendirildiği ve ortak çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yorumlama sanatı olarak da nitelendirilen kavram, insan odaklı yapısı ile mimaride de kendine yer bulabilmektedir. İnsan ve evre arasındaki etkileşim araştırmaları, mimari ürünlerin okunabilen yapısı, zamansallık ve mekansallık özellikleri ile hermeneutik okumanın özne-metin-anlam birlikteliği bu iki alanda ortak çalışma yapılabileceğinin göstergeleridir (şekil 4.11).

Şekil 4.11. Hermeneutik okuma ile kent arasındaki etkileşim (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

Mimar Thomas Thiis-Evensen'in 1987'da yayınlanan *Archetypes and Architecture* kitabı, hermeneutik-fenomenolojik araştırma ile çevre-mimarlık arasındaki ilişkiyi konu alan bir çalışma olarak önem arz etmektedir (Evensen, 1987). Thiis-Evensen, mimari biçimin ve mekanın, insanın mimarlığı yaşantılaması olarak gördüğü çalışmasında, mimarlığı yorumlamak için kendi geliştirdiği yolun tek yol olduğunu iddia etmediğinin, mimari anlamı anlatmak için başka yollar sağlayan hermeneutik bakış a ıların da olabileceğinin altını çizmektedir (Seamon, 2003). Buna göre, hermeneutik yaklaşım için önemli olan, mimari metnin okunmasında, hem araştırmacının bakış açısını hem de yaşayanların deneyimlerini anlamaya, yorumlamaya çalışmaktır.

Mek nın bir metin olarak okunabilmesi ve mek nsal deneyimde yönelim, mekânın nedenselliğini okuyabilme ve olasılıklarını yakalayabilme potansiyelini de içinde barındırır. Yorumcunun ufku ve mekânın sağladığı olanaklar arasında, soru-yanıt diyalogu ile ufukların kayna masını sağlayan bir iletişim ortamı oluşur (Aydınlı, 2008).

Mimarlar İçin Heidegger isimli kitabında Sharr'a (2010) göre; Heidegger binanın insan varlığının etrafında  ekillenip düzenlendiğine ve bu varlığın faaliyetlerini zamanla düzene soktuğuna inanır. Bina sakinleri yapıyı kendi ihtiyaçlarına göre inşa eder ve sonradan isk n etme biçimlerine göre orayı yeniden düzenlerler. Buna karşılık bina da onların yaşamını düzenler. Böylece binanın

kendisi insan varlığının yerini tutar (stand for). Bu bina yerin ve oturanların özelliklerine göre inşa edilir, içinde bulundukları fiziksel ve beşeri topoğrafyayla şekillenir. Dahası toprağın meyvelerinden; taş, ağaç ve metallerden yapılır. Bina soyut nesnelerden çok, onun içinde oturan insanlarla ilgilidir. Bir binanın biçimi o insanların değer ve inanç sistemini yansıtır. Binanın biçimi varlıklara ve yokluklara da işaret eder. Bir sakinin orada bulunuşunu [presence] kanıtladığı gibi bulunmayışını da (ebsence) gösterebilir (Sharr, 2010).

Mimari  r nler; bir kültürün, bir geleneğin, bir şehrin ve bir anlayışın somut göstergeleridir. Bulundukları dönemin sosyo-kültürel izlerini taşıyarak, gelecekteki nesillere için açık yapıt niteliğindedirler. Bir metin olarak mimarinin okunması; cephesinin biçimi, bulunduğu akım, planlama kurgusu, malzemesi, kat sayısı, oranı vb.  zellikleri barındıran mimari dil ile mümkündür. Mimari  r nler ile mekan sakinleri arasında çift yönlü bir diyalog söz konusudur. Kişi mekanı etkilerken, mekan da kendisini deneyimleyenlerde farklı izlenimler uyandırır. Bu izlenimlerin, farklılıklarının nedenini incelemek, anlamak ve yorumlamak çalışmanın ana  atkısı oluşurmaktadır.

4.5.3. Hermeneutiksel Okuma  r n  Olarak Kent

Kent bir ruh halidir, gelenek ve göreneklerin, örgütlü tavır ve görüşlerin toplandığı yerdir. Kentin kendine özgü bir kültürü vardır. Dolayısıyla kent, bir mekanda yoğunlaşmış yapı ve insan demek değildir. Bu birliktelikten oluşan yeni bir kültür ve değer yargıları, kentlerin görünmeyen ama hissedilen özellikleridir (Kaya, 2007).

Oysa kent geçmişini dile vurmaz, çizik, çentik, oyma ve kakmalarında zamanın izini taşıyan her parçasına, sokak köşelerine, pencere parmaklıklarına, merdiven tirabzanlarına, paratoner antenlerine, bayrak direklerine yazılı geçmişini bir elin çizgileri gibi barındırır içinde. (Calvino, 2016)

Her kent çok çeşitli sınıf ve karaktere sahip milyonlarca insan tarafından algılanabilen bir nesne olarak içinde yaşıyan kentlilerle çeşitli bağlara sahiptir. Çünkü her bir kentlinin kentin bazı kısımlarıyla şöyle ya da böyle bir münasebeti söz konusudur ve kente ilişkin imgesi hatıra ve anlamlarla yüklüdür (Lynch, 2017). Dolayısıyla kent, kentli için mekansal ve zamansal olarak değişebilen anlam zenginliklerinin toplamıdır.

Çağdaş kent kuramcılarının görüşlerinde, kenti bir bütün olarak algılayan ve değerlendiren modernist bakış açısı yerine, kenti oluşturan her parçanın kendi özeli ve değeri olduğunu kabul eden ve yorumlayan postmodernist bakış açısı benimsenmektedir. Buna göre kent, çözümlenebilen ve her biri özel alt parçalardan oluşan sistemler bütünüdür. Bu durum kenti bir metin olarak ele alarak hermeneutik okumayı gerçekleştirmeye imkan vermektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (2004) 'Beş şehir' kitabında çeşitli zaman dilimlerinde yaşadığı ve gözlemlediği, hayatının dönüm noktaları olan beş şehri ve geçirdiği değişimleri kendi bakış açısı ile anlatmaktadır. Aynı kişinin bir kenti farklı zaman dilimlerinde farklı şekillerde algılayıp yorumlaması ile farklı kişilerin aynı kent üzerindeki yorumlarının anlatıldığı kitapta, 'Yakup Kadri'nin Ankara'sı', 'Evliya elebi'nin Ankara'sı' ibareleri kullanılarak, kentin anlamının bireyler arasındaki farklı algılanma biçimlerine ve dolayısıyla kentsel hermeneutik okuma  rneği olduğu söylenebilmektedir (Tanpınar, 2004).

Heidegger, 'Poetry, Language, Thought' isimli çalışmasının 'Building Dwelling Thinking' isimli kısmında, ikametgah-konut kavramını tanımlarken; her binanın ikametgah olamayacağını, bir binanın ikametgah yani konut olabilmesi için, içinde yaşıyanı koruması kendi özgün halinde olmasına imkan tanınması gerektiğini belirtmektedir (Heidegger, 1971). Buna göre, kenti oluşturan mimari mekanların, konut olabilmesi için benimsenmesi ve bir anlam içermesi gerektiği; aksi takdirde, mekanın kullanıcısına sadece barınma özelliğinin olduğu ve kentte anlamlı bir doluluk sergilemediği söylenebilmektedir.

Orhan Pamuk'un 'Kafamda Bir Tuhaflık' kitabının hermeneutik kent ve mimari ürün okuması makalesinde, 'gecekondulaşma-apartmanlaşma kavramları, karakterlere ve zamana göre değişmektedir. Aynı durum ve aynı mekanda görüş ayrılıkları, kent kavramlarının algılanışı ile okuyucuya deneyimleme ve anlama-yorumlama fırsatı verir. Okur metin okumasında anlatılan ile kendi görüşünü birleştirerek ufukların kaynaşması bellekte yer edinir' (Şenyiğit ve Tefek, 2019). Buna göre, kent kavramı, hermeneutik olarak okunabilen ve c z mlenebilen bir metin özelliğindedir.

Sonuc olarak kent, kentli için bir deneyim alanıdır. Birey, algılama yolu ile yaşıadığı  evre ve mimari ürünler hakkında edindiği bilgileri belirli filtrelerden geçirip, imgeleştirerek düşüncelere sahip olmaktadır. Bu süreç; kişiye, zamana, topluma ve mekana bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla her kentli, yaşıadığı kenti ve öğelerini öznel bir bakış açısı çerçevesinde anlamlandırmakta, değerlendirmekte ve hermeneutik okuma yaparak yorumlamaktadır. Kentin hermeneutik okuması, bu anlamların nedenlerini yorumlamaktır.

Bu bölümde, çalışmanın yöntemini oluşturan hermeneutik, mimari ve kent ilişkisi üzerinden irdelenmiş, hermeneutik okuma yaklaşımının kentin bir metin olarak ele alınabilirliğine imkan verdiği görülmüştür. Bu durum çalışmanın ana yaklaşımı niteliğindedir.

4.6. Hermeneutik Okuma İçin Değerlendirme Modeli

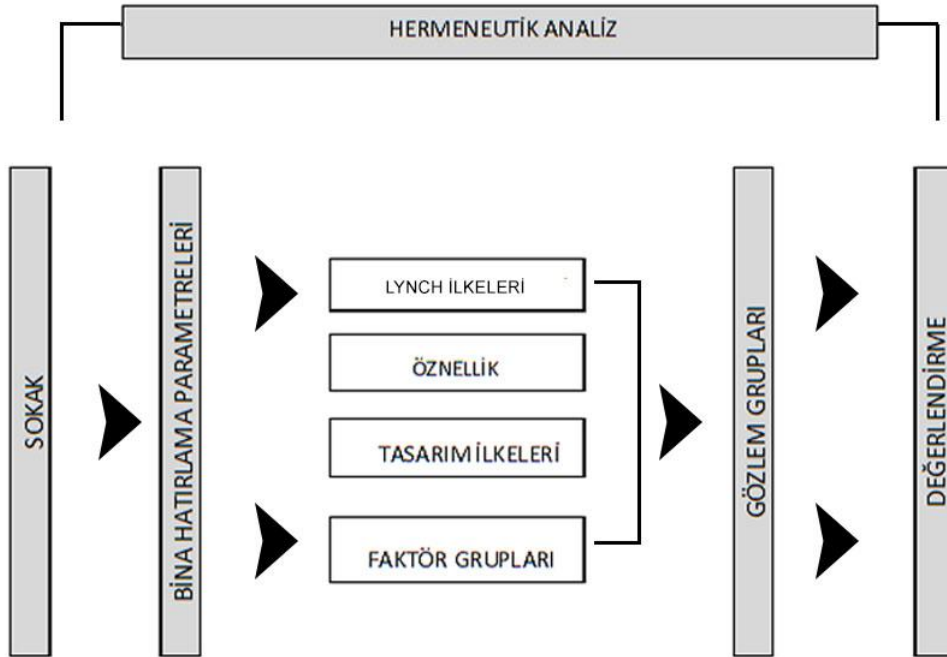
Bu bölümde, Hermann Jansen Planı  er evesinde, Adana Atatürk Caddesi  zerindeki konuya uygun seçilen yapıların, kentsel bellek bağlamında oluşturulan değerlendirme modeli ve bu model çerçevesinde oluşturulan anketin tasarım yaklaşımı ve içeriği irdelenecektir.

Birey; yaşıadığı çevreyi algılar, gözlemler, öznel ve nesnel ilişkiler kurarak imgeleştirir, anlamlandırır ve kişisel filtre süzgecinden geçirerek belleğinde saklar. Bu anlamlandırma sürecindeki farklılıkları ortaya koymak ve ölçmek tezin ana yaklaşımlarındandır.

Çalışma, binaların nasıl algılandığı, tanımlandığı, yorumlandığı ve hafızada saklandığı üzerinedir. Bu bağlamda, bireylerin kent hakkındaki tutumlarını saptayıp, gelecekte yapılacak kentsel müdahalelere zemin oluşturması amacıyla, beğeni ve tercihlerinin sorgulandığı bir yaklaşımla binaların hatırlanabilirlikleri ile ilgili bir öneri model geliştirilmiştir (Çizelge 4.7).

Bu  neri modelde, bina hatırlama parametreleri ve gözlem grupları üzerinde önemle durulmuştur. Bina hatırlama parametreleri oluşturulurken, kişisel değerlendirmenin ön plana çıkarılması hedeflenmiştir. Öznel olarak algılanan binalar, farklı gözlem gruplarına göre hem aynılaşabilmekte hem de farklılaşabilmektedir.

Çizelge 4.7. Yapıların Değerlendirilmesi İçin  neri Model (Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.7. Alan alışması

Tez çalışmasının bu bölümünde, araştırma alanı olarak seçilen Adana kentinin tarihi, süreç içerisindeki kentsel değişimin kent mimarisine etkileri hakkında bilgilerin verilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada seçilen aralık 1930'lar ile günümüz olarak belirlenmiş ve bu dönemdeki mimari üretimin geçirdiği süreç üzerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda Cumhuriyet döneminden başlayarak günümüz mimarisine kadar üretilmiş yapıların mimari akımlar bağlamında değişimi ve gelişimi belirlenen aralıkta ve kronolojik sıra ile ele alınmıştır.

4.7.1. Çalışma Alanının İncelenmesi

Adana kentinin, dönemin şartlarına göre ele alınış biçimleri, değişim sürecinin kente etkileri, tarihi ve fiziki gelişimi, dönüşümü ve mevcut durumu incelenecektir.

4.7.1.1. Adana Kentinin Konumu ve Tarihi

Adana kenti, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Batısında Mersin, kuzeybatısında Niğde, kuzeyinde Kayseri, doğusunda Osmaniye ve Kahramanmaraş, güneydoğusunda Hatay illeri ile komşudur (şekil 4.12). Güneyinde Akdenize'e sınırı olan Adana, Toros Dağları'nın güneyinde yer alan Çukurova'da Seyhan Nehri üzerinde kurulmuştur.

Şekil 4.12. Adana'nın Türkiye'deki Konumu (Tez kapsamında Url-3'ten uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Şehir merkezinin denizden yüksekliği 23 m. olan Adana'nın; Aladağ, Ceyhan, Çukurova, Feke, İmamoğlu, Karaisalı, Karataş, Kozan, Pozantı, Saimbeyli, Sarıçam, Seyhan, Tufanbeyli, Yumurtalık ve Yüreğir olmak üzere 15 ilçesi 16 Belediyesi bulunmaktadır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Adana'nın İlçelerinin Konumu (Url-4)

Adana, ilk devirlerde Anadolu'nun en önemli yolları arasında olan Anadolu-Mezopotamya ve Mısır yolunun Gülek Boğazı vasıtasıyla Çukurova'ya açıldığı ve aynı zamanda o dönemlerde bir liman kenti olan Tarsus ile doğu

yönünde Ceyhan Irmağı  zerindeki Misis arasında bir konaklama merkezi durumundadır (Aktan, 1967).

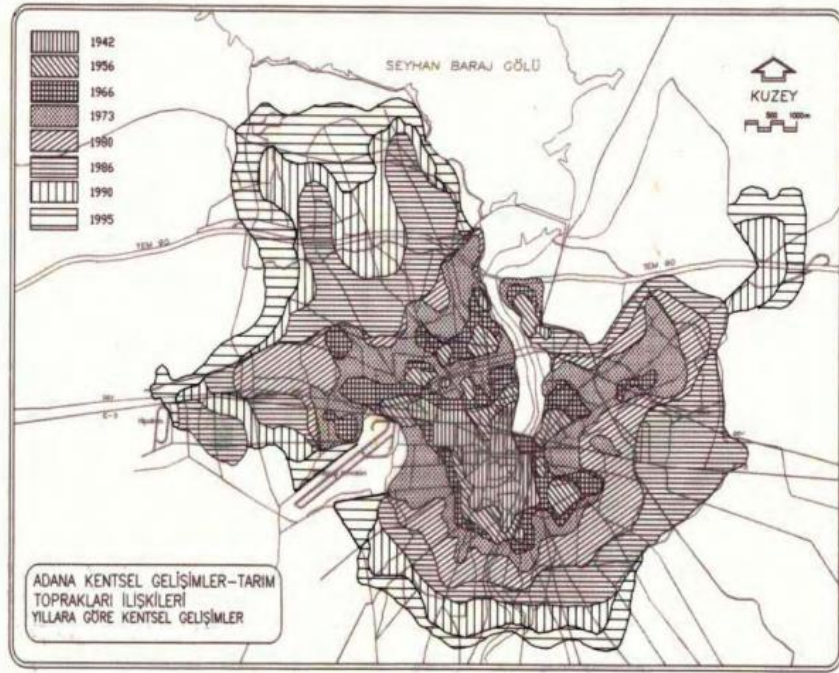
Kent, 1360 yılında, Türkler tarafından fethedildiği zaman günümüzdeki Taşköprü'n n karşıısında bulunan Adana Kalesi ve çevresinde oluşan Tepebağ, Kayalıbağ, Ulucami ve Karasoku semtleri civarından oluşmaktadır. Etrafı surlarla çevrili olan şehir kısa sürede Türklerin imar ve iskan faaliyetlerine de sahne olmuştur (Kartekin, 1979).

Ramazanoğulları Beyliğinin etkinliğinin 1608'de bitmesinden sonraki II. yüzyılda Adana'daki kentsel gelişimin nasıl olduğuna dair fazla bilgiye rastlanmamaktadır. Kentin canlanmasına neden olan yerleşik toplum düzeni 17. Yüzyıldan itibaren bozulmaya başlamış ve Çukurova'ya konar-göçer aşiretler h kim olmuştur (Toksöz ve Yalçın, 1999). 17. ve 18. yüzyıllarda zayıflayan Osmanlı yönetimi ve yoğunlaşan aşiret ayaklanmaları sonucunda bir gerileme yaşayan kent, 1867'de vilayet merkezi olduktan sonra yeniden yapılanmaya başlamıştır. Cumhuriyet'ten sonra il yapılan Adana, 1933'te Cebelibereket ili topraklarının katılması, 1939'da Hatay ilinin kurulması ve 1998'de Osmaniye ilçesinin il ilan edilmesiyle bugünkü sınırlarına ulaşmıştır (Saban ve ark., 2006).

4.7.1.2. Adana Kent Mimarisinin Gelişimi

Cumhuriyet yönetimi kentlerin imarı, mimarlık ve konut yapımı konusunda belli bir birikimi, anlayışı ve kurumsal yapıyı devralmıştı. Osmanlı İmparatorluğunun dünya ekonomisine  evreselleşerek eklenmesinin hızlandığı 19. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da bir yandan kentleşme yaşanıyor öte yandan kentlerin yapısı dönüşüm geçiriyordu. Özellikle liman kentlerinde bu dönüşüm daha açık olarak görülüyordu. Kent içi ulaşımında önce arabanın sonra tramvayın, banliyö trenlerinin girişi, hem kentin yollarının yeni araçlara uyumunu gerektirmiş hem de büyüyen kentlerin yeni toplu taşıma olanaklarına göre biçimlenmesi sonucunu doğurmuştu (Tekeli, 1996).

Adana kent mimarisinin gelişimi nitelikli örneklere yer verilerek; 1930'lu yıllara kadar varlığını sürdüren geleneksel konut mimarisi, milli bir duruşu sergileme girişimi olan I. Ulusal Akım, modern tasarım unsurları içeren Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisi, batı kökenli mimari anlayışlara tepki olarak ortaya çıkan II. Ulusal Akım ve çok katlı günümüz yapıları olmak üzere ele alınmıştır (şekil 4.14).

şekil 4.14. Adana'nın Yıllara Göre Kentsel Gelişimi ( etinkaya, 2009)

XIX. yüzyıl sonlarına kadar dar ve çamurlu yolları, tek katlı ve kerpiçten evleri olan Adana şehri; Seyhan nehrinin ıslahı, bölgedeki pamuk üretiminin gelişmesi ve beraberindeki sanayileşme sayesinde hızla gelişme sürecine girmiştir. Bu süreç doğal olarak mimariyi de etkilemiştir. Kerpiç evlerden, daha dayanıklı ve görkemli kagır ve karkas sistemli 2-3 katlı evlerin inşasına geçilmiştir. Böylece, günümüze kadar gelebilen ve 'Geleneksel Adana Evleri' olarak adlandırdığımız bir

yapım tarzı oluşmaya başlamıştır (Oğuz ve Aksulu, 2007) (Şekil 4.15 ve Şekil 4.16).

Şekil 4.15. Geleneksel Adana Evi, 2017
(Yazarın arşivi)

Şekil 4.16. Geleneksel Adana Evi, 2017
(Yazarın arşivi)

1908 yılında, II. Meşrutiyet sonrasında siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alandaki girişimler mimarlık alanında da kendini göstermiştir. Ziya Gökalp 'in ekonomi, siyasal, felsefe, hukuk, din ve dil alanında geliştirdiği düşünceler zamanla yaygınlaşmış ve mimarlık alanında uygun bir ortam sağlanmıştır. Kısa zamanda milli mimari, Milli Mimari Rönesans'ı, Milli Mimari Üslubu, Neo-Klasik Üslup olarak adlandırılan I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın doğmasına neden olmuştur (Aslanoğlu, 2001).

Ulus-devlet kurma düşüncesinde olan Türkiye Cumhuriyeti bu akımı kültürel, sosyal, toplumsal, teknolojik ve mimari alanlarda uygulamak istemiştir. Ülke genelinde yaşanan çağdaşlaşma hareketleri Adana'da da kendini göstermiş ve kent bir dönüşüm sürecine girmiştir. 1912 yılında yapılan Adana Tren Garı I. Ulusal Mimarlık Akımının özelliklerini taşımaktadır (Şekil 4.17 ve Şekil 4.18).

Şekil 4.17. Adana Tren Garı, 2020
(Yazarın arşivi)

Şekil 4. 18. Adana Tren Garı, 1940 (Url-5)

I. Ulusal Mimari'nin sonlarına doğru savaşın izlerinden yeni yeni kurtulan Türkiye Cumhuriyeti, dünyayı etkisi altına alan 1929 Büyük Bunalım siyasal, toplumsal ve kültürel alanda da değişimleri meydana getirmiştir. Bu dönemde bir kısım mimar ulusal akımına bağlı kalırken diğer kısmı da devletin yeni politikalarını benimseyerek 'çağa ayak uydurma' düşüncesiyle uluslararası mimarlık anlayışını kabul etmişlerdir (Batur, 1994). İnci Aslanoğlu'na göre; "uluslararası etkilerle yapılan, tasarlanan yapılar, süslemeden arınmış yalınlık, biçim-işlev birliği, iskelet sistemin getirdiği olanaklarla, ilk ulusal mimarlık tutumundan tümüyle farklı bir anlatım bulmuştur" (Aslanoğlu, 2001).

1927-1940 yılları arasında etkisini gösteren Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Anlayışını ya da Uluslararası Mimarlık Anlayışını olarak adlandırılan bu dönemin yansımaları Adana'da da benimsenmiş, yeni yapılarda daha yalın ve daha ekonomik çözümlere gidilmiştir.

1917'de, mevcut konut alanlarının kuzeybatısında Yeni İstasyon binasının inşasının ardından, yapılaşmanın kuzeye doğru gelişimi başlamıştır (Toksöz ve Yalçın, 1999). Bu durum İstasyon (Atatürk) Caddesi ve çevresinin önemini artırmış ve yapılacak yeni binaların, dönemin Ulusal Mimarlık Anlayışına uygun olarak yapılmasına zemin hazırlamıştır. 1930'lu yıllarda Semih Rüstem tarafından tasarlanan Sait Bey ve Semih Rüstem Evleri bu akımın Adana'daki önemli temsilcileri arasında yer almaktadır (Şekil 4.19 ve Şekil 4.20).

Şekil 4.19. Sait Bey Evi (Url-6)

Şekil 4.20. Sait Bey Evi (Yazarın arşivi)

II. Ulusal Mimarlık Anlayışı, ‘1930’larda ulusa egemen olan yabancı mimarlar ve bunların batı kökenli mimari anlayışlarına bir tepki olarak ancak bununla beraber II. Dünya Savaşı sırasında savaşın dışında kalmış olsa da Türkiye’de bu yıllarda savaşın yarattığı etkiyle birlik ve beraberlik duygusunun ulusal niteliğe bürünmesi sonucu 1938-1950 yılları arasında etkili olan akımdır’ (Batur, 1994).

Tekeli (2005), ulusal mimarlık akımının oluşmasını etkileyen dört ana düşünceye vurgu yapmaktadır. Bunlardan ilki yerel malzeme ve iklim koşullarıyla uyum içinde olan ve kültürel süreklilik sağlayan bölgeselci yaklaşım, ikincisi geçmişin değerlerinin halen geçerli olduğunu savunan nostaljik yaklaşım, üçüncüsü esin kaynağı olarak Anadolu’yu alan popülist yaklaşım ve sonuncusu ise binalardaki ihtişam ve anıtsallığı içeren şovenist yaklaşımdır (Tekeli, 2005).

Cumhuriyet Mimarlığı’nın 1950’lere kadar olan dönemi bir yandan devletin resmi siyasetinin, diğer yandan ise egemen ideolojinin somut bir ifadesi olarak görülmüştür (Sözen, 1984). Adana’da ve 1946 yılında ulusal bir mimari proje yarışması sonucunda Abidin Mortaş, Nizamettin Doğu ve Feyyaz Ttner tarafından tasarlanan Adana Adalet Sarayı, bu akımın görkemli ürünlerinden biridir (Şekil 4.21 ve Şekil 4.22).

Şekil 4.21. Adana Adalet Sarayı
(Saban arşivi)

Şekil 4.22. Adana Adalet Sarayı, yan cephe
(Saban arşivi)

1950’lerde kentleşme ve göçün hızlanması, arsa spekülasyonunu arttırmış, arsa fiyatları çok yükselmiştir. Bu fiyatlarla orta ve alt gelir gruplarının bahçeli ev yaptırmaları olanağı kalmadığından, apartmanlar gündeme gelmiştir (G r, 1993) (Şekil 4.23 ve Şekil 4.24).

Şekil 4.23. Aksoy Evi (Yazarın arşivi)

Şekil 4.24. 1950’ler yapı  rneği, Adana
(Yazarın arşivi)

1950-1965 döneminde, kentli nüfus 5 milyon dolaylarından iki katına çıkarak 10 milyonu aşımıştır. Bu nüfus artışının sonucunda yeterli konut üretilmemesinin yanında kentlerin büyüme biçimlerinin de etkisiyle konut sorunu

ortaya  kmıştır (Tekeli, 2012). 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu'nun çıkarılması kentlerdeki apartmanlaşma sürecini etkileyen önemli bir faktör olmuş, hızlı kentleşme ve nüfus artışının yanı sıra büyük kentlerde arsa fiyatlarında görülen artışlar spekülatif eğilimler nedeniyle orta sınıflar konut sorunlarını kat mülkiyeti ile çözme yoluna gitmişlerdir. Bu dönemde apartman yapımı 'yapsat ı' olarak adlandırılan konut üreticileri tarafından gerçekleştirilmiş, eski az katlı bahçeli ev sahiplerinden arsayı, daire karşılığı anlaşarak alan ve yeni bir apartmana dönüştüren, kalan daireleri satarak para kazanan yapsat ı müteahhitler hemen hemen hiç sermaye koymadan apartman inşa etmişlerdir. İlk önce mimarlar tarafından başlatılan yapsat ılık 1960'ların ortalarında mimar müteahhitlerin yanında çalışan eski ustalar tarafından yürütülmüştür (Tanyeli, 2004) (şekil 4.25 ve şekil 4.26)

şekil 4.25. Rabia Gülek (Yıldız) şekil 4.26. 1960'lar yapı  rneği, (Yazarın arşivi)
Apt. Adana, (O. Erman arşivi)

1950'lerin sonlarında Emlak Kredi Bankası'nın İstanbul'da başlattığı katlı apartmanlardan oluşan büyük ölçekli konut yerleşmesi uygulamaları, giderek özel konut firmaları tarafından da benimsenmiştir. 1960-70'li yıllarda büyük kent parçalarında konut inşa edilmesi yönünde girişimler artmış ve bu dönemde tek

apartman bloğundan toplu apartman yapımına geçilmiştir (Tekeli, 1979) (şekil 4.27 ve şekil 4.28)

şekil 4.27. 1970’ler yapı  rneği, şekil 4.28. 1970’ler yapı  rneği, Adana İş Apt. Tekelioğlu Apt. Adana (Yazarın arşivi) (Yazarın arşivi)

1980’li yıllarda Toplu Konut Yasasının çıkması ve Toplu Konut Fonu oluşturulması büyük sermaye sahibi şirketlerin konut yapım alanına girmesi ile sonuçlanmıştır. Bu şirketler önce kent merkezine yakın kentin prestijli alanlarında, daha sonra kent dışında ormanlık alanlarda dışa kapalı, güvenlikli lüks konut siteleri inşa etmeye başlamışlardır. Kent içinde yapılan siteler arazi değerinin yüksek ve yerleşim alanının çok büyük olmaması nedeniyle katlı apartmanlarda oluşurken, kent dışındakiler önce az katlı evler şeklinde inşa edilmiş, sonra talebin çok olması nedeniyle katlı hale gelmiştir (Gökmen, 2011) (şekil 4.29 ve şekil 4.30).

Şekil 4.29. 1980'ler yapı  rneği, Adana Lütfiye Hanım Apt. (Yazarın arşivi)

Şekil 4.30. 1990'ler yapı  rneği, Adana  zdemir  zler Apt. (Yazarın arşivi)

2000'li yıllardan itibaren neo-liberal ekonominin ve küreselleşmenin toplumları yönlendirdiği yaşam biçimleri ülkemizde etkili olmuştur. Konutun kullanıcısı için anlamı değişmiştir. Bir statü göstergesi haline gelen konut, i  mek n organizasyonundan çok, sağladığı ek olanaklara dikkati çekmiş ve bu doğrultuda tercih edilir hale gelmiştir. Bunun dışında ülkemizde bir yatırım aracı olarak da görülen konut, bu doğrultuda gelişim göstermiş, i  mek n organizasyonu ve konuttaki yaşam kalitesinden çok, gelecek için iyi bir yatırım aracı olup olamayacağı doğrultusunda kullanıcısıyla buluşmuştur (Mutdoğan, 2014) Rezidans olarak nitelendirilen bu çok katlı lüks apartman türünün giderek yaygınlaştığı görülmektedir (Şekil 4.31 ve Şekil 4.32).

Şekil 4.31. 2000’ler yapı örneği, Adana
(Yazarın arşivi)

Şekil 4.32. 2020 yapı örneği, Adana
(Yazarın arşivi)

1980'lere değin özgün bir karakter geliştiren Adana konut mimarisinin, bu dönemden sonra değişim sürecine girdiği, konut karakterinin çeşitlendiği, yeni imar düzenlemeleri ile yoğunluk ve kat yüksekliklerinin arttığı ve yapsat sisteminin konut üretiminde hakim olduğu görülmektedir. Bu dönemde çoğunluğu kente göçle gelmiş ve alt gelir grubuna ait kullanıcıları barındıran geleneksel merkez ve çevresindeki konut alanları, özellikle 1980'ler sonrasında bakımsız kalmış, işlevsel değişimler ortaya çıkmıştır (Saban ve ark., 2007).

Bu işlevsel değişimlerin Adana'daki en çarpıcı örneklerinden biri Semih Rüstem İş Merkezi Projesi'dir. Mimarı Semih Rüstem (1932) tarafından; 'asri ihtiyaçlara cevap veren modern bir ev' olarak tarif edilen Sait Bey Evi, Erken Cumhuriyet Döneminin nitelikli yapı örneklerinden biridir. Semih Rüstem Temel'in, Atatürk Caddesi'nde komşu olarak tasarladığı iki konut olan Sait Bey ve Semih Rüstem Evleri, bu özellikleri ile eşsiz bir değer taşımaktadır (Şekil 4.33 ve Şekil 4.34).

Şekil 4.33. Sait Bey Evi, (O. Erman arşivi)

Şekil 4.34. Giriş cephesi, Sait Bey Evi
(O. Erman arşivi)

2006 yılında yapıların sahibi el değıştirir ve mülkiyet Toprak Mimarlık İnşaat Ltd. Şti.'ne geer. 2007 yılında Sait Bet Evi, Semih Rüstem Evi ve evlerin bahçelerinin yer aldığı 1645 ada 454 ve 55 parseller 484 sayılı parselde dönüştürülür. Aynı yıl Semih Rüstem Evi restitüsyon ve restorasyon uygulama projesi, Sait Bey Evi restitüsyon projesi ve restorasyon  n projesi ile, parseller bütünündeki mevcut ve yeni yapılar kompleksinin  n projesini içeren dosya ve ekler Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na (AKTVKK) sunulur (Saban, 2011) (Şekil 4.35 ve Şekil 4.36).

Şekil 4.35. Sait Bey Evi giriş cephesi, 2020
(Yazarın arşivi) 2020

Şekil 4.36. Sait Bey Evi yol cephesi,
(Yazarın arşivi)

Erken Cumhuriyet Dönemi nitelikli mimarlık ürünleri olmaları sebebiyle tescilli olan bu iki yapının parsellerinin birleştirilmiş ve tek parselmiş gibi düşünülüp yüksek yoğunluklu yapılaşmaya izin verilmiştir. Sait Bey Evi yıkılıp, konumu ve boyutları değiştirilerek yeniden inşa edilmiştir. Bu durumda sıradan bir parsel uygulaması gibi görülmesi ile bağlamından koparılan bu iki yapının hem işlevsizleştirilmiş hem de değersizleştirilmiş olduğu söylenebilir (Şekil 4.37 ve Şekil 4.38).

Şekil 4.37. Sait Bey Evi ve bahçesi
(Güney Mimarlık, Adana, 2011, s. 41)

Şekil 4.38. Sait Bey Evi ve Semih
Rüstem İş Merkezi (Yazarın
arşivi)

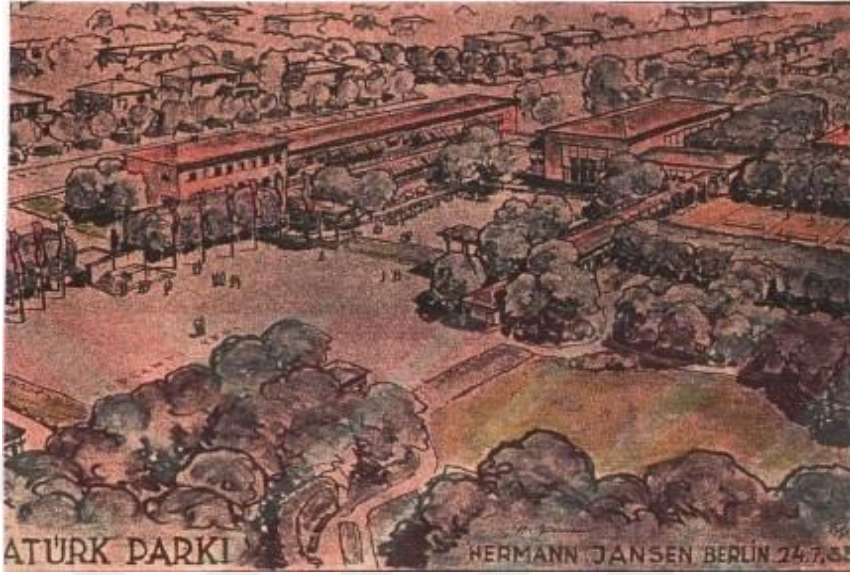
2004-2018 yılları arasında hızla artan kentsel dönüşüm uygulamaları kentin fiziksel dönüşümüne ve kentsel dokuda farklılaşmalara sebep olmuştur. Özellikle Atatürk Caddesi Erken Cumhuriyet Dönemi nitelikli yapılarının yıkılarak, yerine aynı parsel içerisinde eskiden bağımsız, çok katlı ve yüksek yoğunluklu yeni bir yapılaşma görülmüştür. Bu durum Adana kenti içindeki nitelikli, ge miş  dair yapı nitelikli stoğunun yıkılarak veya işlevsizleştirilerek yok olmasına neden olmuştur.

4.7.1.3. Hermann Jansen Planı İçinde Atatürk Caddesi

Yeni kurulan bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni idari binaların inş  edilmesi ihtiya ı ve ihtiyaç olmasına rağmen yeterli sayıda yerli mimar olmaması nedeniyle 1927'den itibaren Avrupa'dan gelen mimarlara bu projelerin bir kısmı yaptırılmıştır. Almanya, Avusturya, Fransa ve İsviçre'den gelen toplam 40 mimar ve şehir plancısı 1924 ile 1942 yılları arasında Türkiye'de birçok projeye imzalarını attılar. Bu yabancı mimarların bazıları ş nlardır; Hermann Jansen, Clemens Holzmeister, Ernst Egli, Guilio Mongeri (Fidan, 2002).

Cumhuriyet  ncesi dönemine bakıldığında tarımsal faaliyetler bakımından elverişli ve fiziki durumunun geliştirilebilir olduğu gözlemlenmektedir. Cumhuriyet 'in kurulması ile başlayan modernleşme hareketleri ekonomik alanda da kendini göstermiştir. Türkiye'deki nüfusun %80'inin  ift i olması ile tarım ülkenin önemli üretim etmeni olmaya başlamıştır.

Bu politikalar neticesinde Adana kenti tarım arazilerinin elverişli ve yoğun olmasından dolayı önem kazanmış ve gelişim potansiyeli doğrultusunda g   alan bir şehir haline gelmiştir. Kent nüfusunun artmasıyla beraber doğan problemler neticesinde bir kentsel düzenleme ihtiya ı doğmuş ve Cumhuriyet'in modern ilkeleri doğrultusunda bir yaklaşımla Adana'nın ilk imar planını hazırlaması için başkent Ankara'nın planını hazırlamış olan Hermann Jansen ile anlaşılmıştır (Saban, 2017) (Ş kil 4.39).

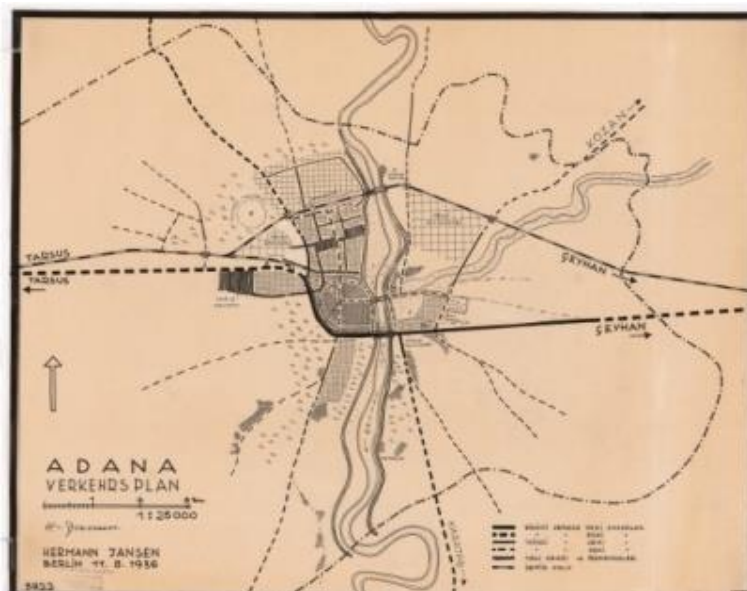

Şekil 4.39. Atatürk Parkı Perspektifi 1935 (Oğuz Baytok Arşivi)

Hermann Jansen'in 1935-1940 yılları arasındaki Adana için hazırladığı farklı ölçekte ve dönemin gereksinimlerine uygun imar planı çalışmalarına rastlanmaktadır. 1935 yılında hazırlanan ilk planda, sınırlı sayıda bir alanda konut yapımına izin verilen bir anlayışla yapıldığı söylenebilmektedir ( ekil 4.40). 1936 yılındaki planlama çalışmasında ise Yeni İstasyon ve Atatürk Parkı alanlarının odak noktası haline getirildiği bir anlayışla ele alındığı, kentin gelişiminin kuzey yönde ilerlemesini istediği söylenebilmektedir ( ekil 4.41).

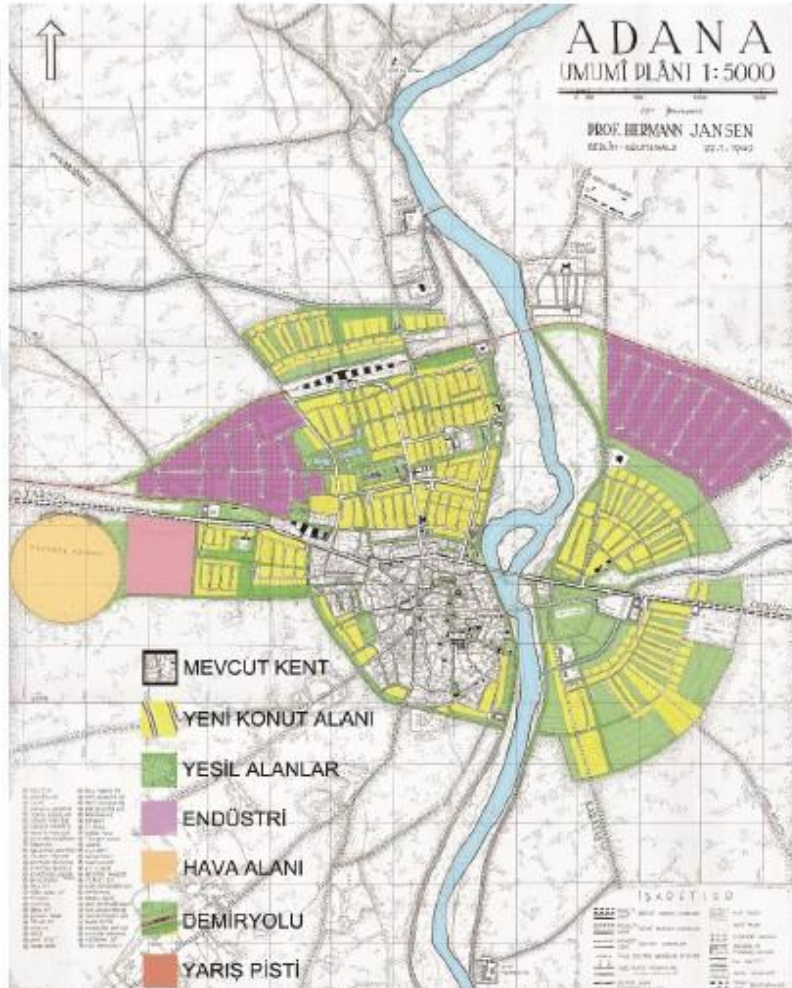

Şekil 4.40. Hermann Jansen'in 1935 tarihli Adana imar planı etüdü (Url-7)

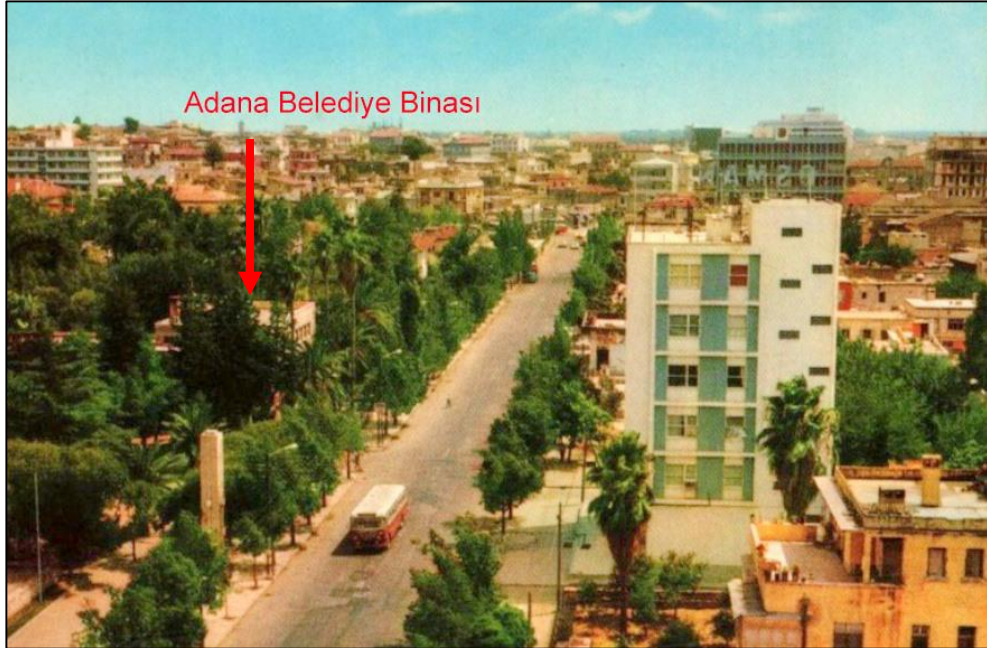
Şekil 4.41. Hermann Jansen'in 1936 tarihli Adana imar planı etüdü (Url-8)

Hermann Jansen'in Adana için hazırladığı 1935-1940 yılları arasındaki plan; Adana'nın ilk imar planı olması, Erken Cumhuriyet Döneminin modern kentsel planlama ilkeleri esas alınarak yapılması ve dönemin modern yapılaşma örneklerini içermesi bakımından, şehircilik anlamında önemli bir kilit noktadır. Diğer bir önemi ise, ekonomisi tarıma dayalı olan ve bununla ilgili bir üretim yapan Adana kentinin, modern ve insan odaklı bir anlayışla planlanmış olmasıdır (şekil 4.42).

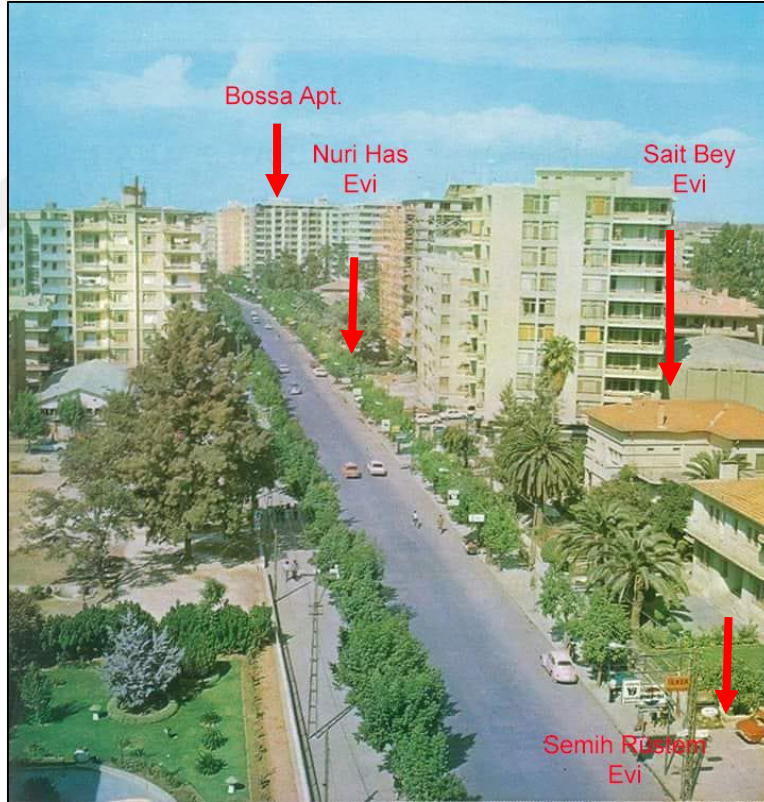
şekil 4.42. Hermann Jansen'in 1940 tarihli Adana imar planı etüdü (Saban, 2017)

Hermann Jansen tarafından 1937 yılında hazırlanıp 1940'ta revize edilen imar planının uygulanmaya başlanması ardından, geleneksel merkezi kuzeyde sınırlayan Turhan Cemal Beriker Bulvarı ile yeni demiryolu hattı arasında kalan alan, şehrin en gözde bölgesi haline gelmiştir. Atatürk Caddesi bu gölgeyi kuzey-güney doğrultusunda bağlayan ana caddedir. Izgara planının uygulandığı bölgede, çoğunluğunu iklimsel özelliklere cevap veren bahçeli, bir veya iki katlı konutların oluşturduğu nitelikli modern mimarlık ürünleri mevcuttur. 1960'ların sonlarından itibaren bu alandaki bahçeli konutların yerini dört-beş katlı apartmanlar almaya başlamıştır (Saban ve ark., 2006) (Şekil 4.43).

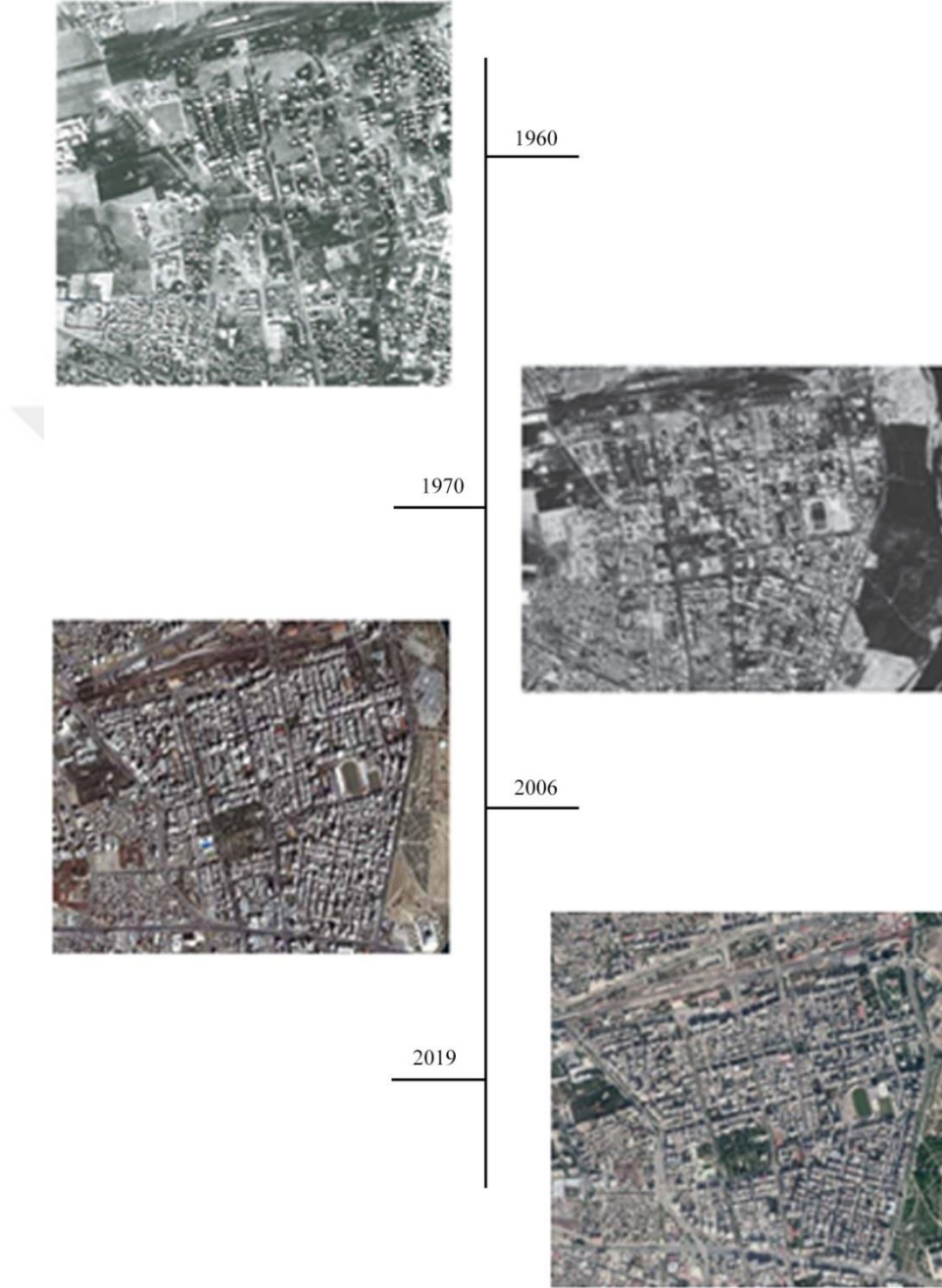

Şekil 4.43. Adana Belediye Binası (Halk Evi), Atatürk Caddesi, (Url-9)

Planda, Yeni İstasyon ve Atatürk Parkı kentin odak ve gelişim yönü olarak benimsenildiği, yeşil alanların artırıldığı ve ana ulaşım arterinin Atatürk Caddesi ve çevresi kabul edildiği gözlenmektedir. Adana için yapılan araştırmalarda, Jansen Planı'nın 1960'ların sonuna kadar korunabilmişken ve 1970'ler itibariyle uygulama alanının kentin merkezinde yer alması, nüfus artışı ve buna bağlı olarak yaşanan konut ihtiyacını karşılamak için yapılan plansız, yüksek katlı, kentsel değişim ve dönüşüm hareketleri plan dokusunda bozulmaların oluştuğu bir bölge haline gelmesine neden olmuştur. Bu durum, kentsel görünümde değişimlere, kayıplara, unutulmalara ve Jansen Planı'nın izlerinin ve dönemin anlayışının günümüzde tam olarak anlaşılp, yorumlanamamasına neden olmaktadır (şekil 4.44 ve şekil 4.45).

şekil 4.44. Sait Bey Evi, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, Bossa Apartmanı, Atatürk Caddesi (Url-10)

Şekil 4.45. Hermann Jansen Planı'nın Yıllara Göre Değişimi (Tez kapsamında Google Earth'ten, Saban ve ark. (2006) uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Çalışma alanının belirlenmesinde ilk olarak, Hermann Jansen Planı'nın kapsamı daraltılmış; İstasyon ve Atatürk Parkı'nı kapsayacak şekilde Gazipaşa Bulvarı, Atatürk Caddesi ve Ziyapaşa Bulvarı üzerinden bir arter oluşturulmuş ve bu kapsamda Kurtuluş, ınarlı, Reşatbey ve Cemalpaşa Mahalleleri esas alınmıştır. (şekil 4. 46).

şekil 4.46. Çalışma Alanı İçin Belirlenen Mahalleler (Tez kapsamında Google Earth'ten uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Hermann Jansen Planı'na göre Atatürk Parkı ve Yeni İstasyonu arasında ana arter olarak kabul edilmesi, günümüzün işlek ve Eski-Yeni Adana bağlantılarından biri olması ve I. Ulusal Mimarlık Akımı, Erken Dönem Modernizm Akımı ve II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın Adana kentine yansımalarının somut örneklerini barındırması ile Atatürk Caddesi ve yakın çevresi bu çalışmanın alanını oluşturmaktadır.

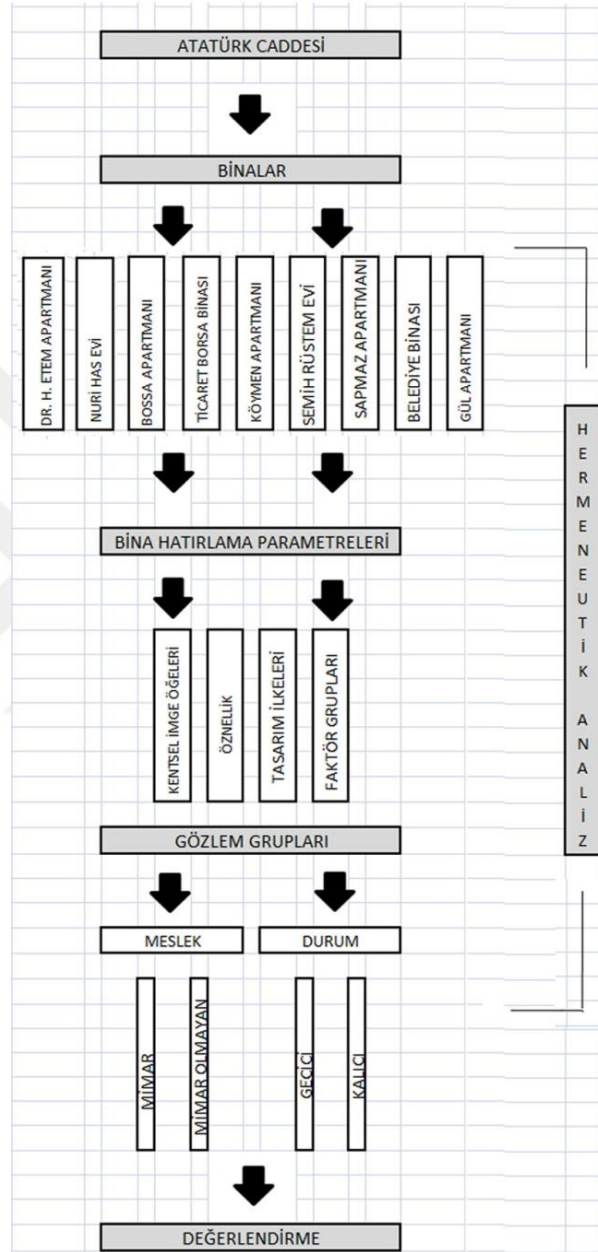
. Bu kapsamda Hermann Jansen'in planının Atatürk Caddesi ve yakın çevresinde izini sürmek ve sorgulamak için; tescilli olan, tescillenmesi gerektiği düşünülen ve dönemi yansıtan fakat yıkılan binalar tek tek irdelenerek yapı havuzu oluşturulmuştur. Yapıların seçiminde; konumu, yapım tarihi, mimarı ve işlevleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırmalar sonucundaki günümüzdeki durumları yapılarla göre deği lik gösteren, korunmu luk durumu, taşıyıcısı, cephe durumu, örtü durumu, iç yapı durumu ve işlevsel dönüşümü vb.  zelliklerde farklılıklar tespit edilmiştir.

Son yıllarda, artan nüfus ve g   hareketleri ile Atatürk Caddesi, kentsel müdahalelerin odağı haline gelmiştir. Yapım ve yıkım uygulamalarının Hermann Jansen Planı'na yansımaları sadece bina özelinde değil; aynı zamanda kent kullanıcılarının Atatürk Caddesi'ni algılayıp yorumlamada ve caddeye özgü özelliklerinin de kentsel bellekteki yansımalara etki ettiği öngörülmektedir. Bu kentsel belleğe yansımaların kentli gözünden yorumlanması hermeneutik analiz ile ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.8. Hermann Jansen Planı'na Göre Adana Atatürk Caddesi'ndeki Seçilen Yapıların Hermeneutik Okuması

Kenti; okunabilen ve kişiden kişiye değişen bir metin olarak kabul eden çalışmada amaç, kentte yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde imge yapıların zaman içerisinde kentin belleğindeki yerini analiz etmektir. Bu amaç çerçevesinde dokuz adet yapı seçilmiştir. G l Apartmanı, Adana B y    ir Belediyesi Binası, Sapmaz Apartmanı, Semih Rüstem Evi, Köymen Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Bossa Apartmanı, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanlarının kentsel imge değerleri, gözlemci gruplarının kişisel değerlendirmeleri bağlamında irdelenmiştir ( izelge 4.8). Gözlem grubu olarak mimar olan-olmayan ve Atatürk Caddesi'ndeki bulunma durumu geçici-kalıcı olan kent kullanıcıları üzerinde durulmaktadır.

Çizelge 4.8. Seçilen Binaların Hatırlanabilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi İçin Hermeneutik Analiz Modeli

4.8.1. Seçilen Yapıların Nesnel Analizi

Çalışmada alan araştırması yaparken kullanılan veri toplama araçlarını; Adana'daki Atatürk Caddesi ve yakın çevresindeki binalar, gözlem grupları (mimar olan ve olmayan meslek grupları ile bulunma durumu geçici ve kalıcı olarak belirlenen gruplar) ve kişisel yorumların alınacağı anket soru kağıdı oluşturmaktadır.

Çalışma Alanındaki Binaların Seçilmesinin Nedenleri ve  l tleri

Adana'da yaşanan kentsel yapı dönüşümleri, kentin gelişme sürecinin kültürel ve fiziksel göstergeleridir. Hermeneutiksel analiz, bu durumu anlaşılır kılmak için, Adana kent dokusundaki değişimi binalar üzerinden okunmayı mümkün kılmaktadır.

Tez çalışmasında incelenen yapıların belirlenmesinde aşağıdaki ölçütlerin bir veya birkaçı göz önünde bulundurulmuştur:

1. Konumunun Atatürk Caddesi ve yakın çevresinde olması,
2. Belirli bir mimari akımın nitelikli bir  rneği olması,
3. Ulusal veya uluslararası yapıları ile tanınan bir mimarın ürünü olması,
4. Yapım ve yıkım (eğer yıkılmış ise) yıllarının seçilen bir zaman dilimi aralığında olması,
5. Kentin gelişiminde imgesel bir değer taşıması,
6. Kent belleğinde, sosyal ve kültürel anlamda iz bırakmış olması.

Alan alışması için seçilen örnekler; literatür tarama, yerinde yapılan gözlemler, ölçümler, fotoğraflama aşamalarından geçerek elde edilmiştir. Seçim esnasında çalışma alanını sınırlandırmak amacı ile Atatürk Caddesi ve yakın çevresi üzerinde yer alan dokuz adet bina  rneği seçilmiştir (şekil 4.47).

Şekil 4.47. Seçilen Binaların Çalışma Alanındaki Konumları (Tez kapsamında Google Earth'ten uyarlanarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Bina No: 1

Sade ve yalın çizgiler taşıyan yapı k p formunda tasarlanmıştır. Cephesel bir girintisi bulunmayan yapıda balkonların iç tarafta kalması, güneş kırıcı etkisi yaratmaktadır. Atatürk Caddesi'ne bakan cephesi, alt katındaki d kk n ve durağa çok yakın olması ile önem kazanmaktadır (izelge 4.9).

Çizelge 4.9. G l Apartmanının ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından Url-11 yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
G�l Apartmanı	----/ 2017	----	Yok	G�l Rezidans	2017/ ----	Konut+ Ticaret
						
2014 (Url-11)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 2

Erken Cumhuriyet Döneminin II. Ulusal Mimarlık Akımı anlayışına uygun olarak hazırlanmıştır. Bünyesinde tiyatro salonu, fuaye ve sergileme holü, b r lar ve atölyeler barındırmaktadır. Prizmatik formu ve iki kat yüksekliğindeki kolonlar ile modernist bir örnektir ( izelge 4.10).

Çizelge 4.10. Adana Belediyesi Binası ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Ergeç arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Adana Belediye Binası	1940/ ----	Seyfi Arkan	Var	Adana Belediye Binası	----	Yönetim+ Tiyatro+ Sergi
						
1941 (O. Ergeç arşivi)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 3

Erken Cumhuriyet Döneminin modernist yaklaşım ile hazırlanmıştır. Batı ve güney cephesindeki balkon hem işlevsel hem de cephe elemanı konumundadır. Güneş kırıcıları, betonarme   eklekler, yatay ve düşeydeki bölünmeler ile karakteristik bir yapı özelliği taşımaktadır ( izelge 4.11).

Çizelge 4.11. Sapmaz Apartmanı ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Erman arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Sapmaz Apartmanı	1963/ 2015	Ulvi �zdemir	Yok	----	2016/ ----	Konut+ Ticaret
						
2005 (O. Erman arşivi)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 4

Erken Cumhuriyet Döneminin, kübist mimari tarzında, sade ve yalın çizgilerle tasarlanan yapı, büyük bahçe içerisinde bodrum kata ve garaja sahiptir. Ana caddeden verilen girişi, cephe boyunca uzanan balkonu ve dairesel form biti i ile dikkat çekmektedir ( izelge 4.12).

Çizelge 4.12. Semih Rüstem Evi ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Erman arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Semih Rüstem Evi	1932/ ----	Semih Rüstem	Var	Semih Rüstem Evi	----	Kullanımda değil

2005 (O. Erman arşivi)	2020 (Yazarın arşivi)
------------------------	-----------------------

Bina No: 5

Zemin + 4 katlı yapı, bakımlı bahçe içerisinde yer almaktadır. Metal balkon korkulukları, açılı balkonları ve kafes şeklindeki güneş kırıcıları ile zengin cephe elemanlarına yapı, dönemin karakteristik mimari ürünlerinden biridir. (izelge 4.13).

Çizelge 4.13. Köymen Apartmanı ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Erman arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Köymen Apartmanı	1963/2013	Ulvi �zdemir	Yok	Double Tree By Hilton Adana	----	Otel+ Restoran

	
2005 (O. Erman arşivi)	2020 (Yazarın arşivi)

Bina No: 6

Tüm düşey cephe boyunca uzanan beton güneş kırıcıları ile dikkat çeken yapı, yalın ve geometrik çizgileri ile modern mimarinin izlerini taşımaktadır. Mevcut durumu iyi olan ve halihazırda kullanılan bina, tez kapsamında tescillenmesi gereken yapı özelliği gösterdiği kabul edilmektedir ( izelge 4.14).

Çizelge 4.14. Ticaret Borsası Binası ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Erman arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Ticaret Borsası Binası	1961/ ---	Zeki Yüzüak	Yok	Ticaret Borsası Binası	----	Ticari
						
2005 (O. Erman arşivi)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 7

Alt katı ‘Eski Amerikan Konsolosluğu’ olarak kullanılan, modern bir anlayış ile tasarlanan yapı, çağdaş mimarinin nitelikli  rn kleri arasındadır. Yalın çizgileri ve güneş kırıcıları ile zengin cephe elemanlarına sahiptir ( izelge 4.15).

Çizelge 4.15. Bossa Apartmanı ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından Url-12 yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Bossa Apartmanı	1950 ler/ 2004	Ertuğrul Arf	Yok	----	----	Konut+ Ticaret
						
2005 (Url-12)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 8

İki katlı ve bahçeli özelliğı ile dikkat çeken yapı, modern bir anlayışla tasarlanmıştır. Mevcuttaki hali ile bakımsız ve korunması gereken bir durumda olan yapı, tez kapsamında tescillenmesi gereken yapı özelliğı gösterdiği kabul edilmektedir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Nuri Has Evi ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından O. Erman arşivi yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	Ömrü	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	Ömrü	Kullanım Durumu
Nuri Has Evi	----/ ---	---	Yok	Nuri Has Evi	----	Kullanımda Değil
						
2005 (O. Erman arşivi)				2020 (Yazarın arşivi)		

Bina No: 9

‘Sarmaşıklı Bina’ olarak bilinen zemin + 5 katlı yapı, yalın ve sade bir görün mde dir. Sarmaşık  gesi, çevresine göre az katlı olması ve konum özellikleri ile dikkat çekmektedir ( izelge 4.17).

Çizelge 4.17. Dr. Hakkı Etem Apartmanı ve dönüşümü (Tez kapsamında yazar tarafından Url-13 yardımıyla hazırlanmıştır)

Bina Adı	�mr�	Mimarı	Tescil Durumu	Bina Adı	�mr�	Kullanım Durumu
Dr. Hakkı Etem Apartmanı	----/ 2017	----	Yok	Dr. Hakkı Etem İş Merkezi	2018/ ----	Ticari
						
2014 (Url-13)				2020 (Yazarın arşivi)		

4.8.2. Anket Tasarımına Yaklaşım ve Soru Kağıdının Hazırlanması

Anket, bilgi toplama yöntemlerinden biri olarak, araştırmaya konu olan bireylerin başkaları tarafından gözlenemeyen davranışlarını ortaya çıkardığı uyarım, yansıma, tutum, düşünce ve yaşantılarına ilişkin bilgileri toplamada oldukça etkilidir. Doğal olarak, bireyin gösterdiği tepkileri yüzeysel bir biçimde ele alıp, doğruluğunu ileri sürmek olanak dışıdır. Ancak anketler aracılığıyla ve özellikle görüşmelerde bilgilerin doğruluğu, elde edilen diğer yardımcı bilgilerle kontrol altında tutulabilir (Özoğlu, 1992) Bu bağlamda anket formundaki sorular açık ve kapalı uçlu sorular şeklindedir.

Çalışmada kullanılan anket formu (Bkz. Ek1):

- Demografik bilgi soruları
- Atatürk Caddesi'ndeki bulunma durumuna yönelik sorular
- Atatürk Caddesi'ndeki değişime yönelik sorular
- Seçilen binaların konumlarının hatırlanabilirliğine dair sorular
- Seçilen binaların hatırlanabilirliğine dair sorular

olarak 5 grupta sınıflandırılmıştır:

Örneklem seçiminde gözlem tekniği kullanılmıştır. Seçilen örnekler fotoğraflar olarak gözlemcilere gösterilmiş, anketteki sorular Anlamsal Derecelendirme Ölçeği (Semantic Rating Scale-SSR-) tekniğine bağlı olarak değerlendirmeye alınmıştır.

1. Grup Sorular: Demografik Bilgilerin Alınması

Her bireyin belleğindeki imge farklıdır. Dolayısıyla kent belleğinde imge kabul edilen yapılar da kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Çizelge 4.8'deki değerlendirme modelinde görüldüğü gibi çalışma iki ana gözlemci grubu üzerinde yoğunlaşmıştır. Mimar olan ve olmayanların, bulunma durumu geçici ve kalıcı olanların; kent algılamada ve anlamlandırmadaki farklılıkları ortaya koyma

düşüncesi anket sorularını şekillendirmiştir (Çizelge 4.18) Diğer demografik bilgiler yaş, eğitim, cinsiyet vb.) sonraki çalışmalarda kullanılmak üzere değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Çizelge 4.18. Gözlem Gruplarının Demografik Bilgilerine Yönelik Sorular

DENEK NO:	YAŞ:	CİNSİYET:	MESLEK:	EĞİTİM DURUMU:	Doğum Yeri:
	18-25 ☐	K ☐ E ☐	Öğrenci ☐	İlkokul ☐	Adana Merkez ☐
	25-30 ☐		Kamuda personel ☐	Orta Öğretim ☐	Adana İlçeleri ☐
	30-40 ☐		Özel Sektör ☐	Lise ☐	Diğer ☐
	40-50 ☐		Akademisyen ☐	Üniversite ☐	
	50 üstü ☐		Diğer ☐		

2. Grup Sorular: Atatürk Caddesi'ndeki Bulunma Durumunun Değerlendirilmesi

Çizelge 4.6'daki kent belleği bileşenlerine göre, uzun süreli ve kısa süreli deneyimler arasında farklılıklar görülmektedir. Buna göre bulunma süresi ve bulunma amacının, algılanan imgenin bellekte nasıl yorumlandığı ankette sorgulanmıştır (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumuna Yönelik Sorular

Adana'da Yaşam Süresi:	Adana'da Bulunma:	AtatürkCaddesi'nde Bulunma Durumu:	AtatürkCaddesi'nde Geçirilen Süre Haftada:	Atatürk Caddesi'nde Geçirilen Süre Günde:	AtatürkCaddesi'nde Bulunma Amacı:
1-5 yıl ☐	İş ☐	Geçici ☐	1-2 gün ☐	0-2 saat ☐	Gezme, dolaşma ☐
5-10 yıl ☐	Eğitim ☐	Eğitim ☐	3-4 gün ☐	3-4 saat ☐	Eğitim ☐
10-15 yıl ☐	Seyahat ☐	Konut ☐	4-5 gün ☐	5-6 saat ☐	İş ☐
15 üstü ☐	Ailevi ☐	İş yeri ☐	5-6 gün ☐	6-8 saat ☐	Toplanma, buluşma ☐
Doğumdan beri ☐	Yaşama ☐	Çalışan ☐	Her gün ☐	8 saat ve üstü ☐	Yeme, içme ☐
	Diğer ☐	Çalışmıyor ☐			İkamet etme ☐
					Alışveriş ☐
					Diğer ☐
					(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

3. Grup Sorular: Atatürk Caddesi'ndeki Değişimin Etkisinin Değerlendirilmesi

Algılama, kişiye özgü zihinsel bir süreçtir. Atatürk Caddesi'nde bir değişimin olup olmadığını, varsa nasıl bir değişim yaşandığını ve önce-sonra ilişkisini nasıl algıladıklarına dair sorular  izelge 4.20 'de verilmiştir.

Çizelge 4.20. Atatürk Caddesi'ndeki Değişim Gözlemine Yönelik Sorular

Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi?	Atatürk Caddesi'nin önceki halini ve şimdiki halini 3 s�z���� ile ifade ediniz.	AtatürkCaddesi'ni sembolize eden 3 mekan ya da yapıyı söyleyiniz.	Atatürk Caddesi'nde geçen bir anınız ya da hatırladığınız bir günden kısaca bahsedebilir misiniz? (2-3 cümle yeterlidir)
Evet, olumlu yönde bir değişim var. ☐	önceki hali		
Evet, olumsuz yönde bir değişim var. ☐			
Hayır, bir değişim yok. ☐	şimdiki hali		

4. Grup Sorular: Seçilen Binaların Konumlarının Hatırlanabilirliğinin Değerlendirilmesi

Anket formunda oluşturulan harita ile verilen konumlara dokuz yapıdan hatırlayabildiklerini işaretlemeleri istenmiştir ( izelge 4.21 ve  izelge 4.22). Hatırladıkları yapıların doğru yapılar olup olmadığı ve konum etmeninin kentsel imge   elerindeki yeri amacıyla denekler sadece hatırladıkları yapı-konum eşleşmesini yapmıştır (Hatırlamadıklarını boş bırakmıştır. Biliyor ise yapıların ismini ve dikkat çekici özelliklerini söylemesi istenmiştir) (şekil 4.48).

Çizelge 4.21. Atatürk Caddesi'ndeki Bina-Konum Eşleştirilmesi İstenen Yapılar ve Numaraları

1.BİNA: G�L APARTMANI	2.BİNA: ADANA BELEDİYESİ BİNASI	3.BİNA: SAPMAZ APARTMANI
		
4.BİNA: SEMİH RÜSTEM EVİ	5.BİNA: KÖYMEN APARTMANI	6.BİNA: T�CARET BORSASI BİNASI
		
7.BİNA: BOSSA APARTMANI	8.BİNA: NUR� HAS EV�	9.BİNA: DR. HAKKI ETEM APARTMANI
		

Çizelge 4.22. Bina-Konum Eşleştirmesine Yönelik Sorular

YAPILAR	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Hatırlanan yapı/yapılar �rnek:1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İsmi (Biliyor iseniz yazınız)									

5. Grup Sorular: Seçilen Binaların Hatırlanabilirliğinin Değerlendirilmesi

Gözlem gruplarının, hangi parametrelere göre binaları hatırladığını ve etkisinin ne yönde olduğunu sorgulamak amacıyla deneklere sorular sorulmuştur ( izelge 4.23). Hatırladıkları yapılar; tasarım ilkeleri ( izelge 4.24), faktör grupları ( izelge 4.25)., Lynch İlkeleri ( izelge 4.26) ve öznellik değerleri ( izelge 4.27) bina hatırlama parametrelerinin hatırlamaya etkisini değerlendirmeleri istenmiştir

Çizelge 4.23. Parametrelerin Hatırlamadaki Etkisine Yönelik Sorular (Tamamı için bkz. Ek1)

YAPILAR	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Aşağıdaki durumlardan hangisi yapıyı/yapıları hatırlamanızda etkilidir? "X" koyarak işaretleyiniz.									
Yapıyı kullanıyorum, kullandım.									
Yapıyı geçerken görüyorum, görüyordum.									
Binanın konum �zellikleri									
Kolay ayırt edilebilir olması									

Seçilen binaların hatırlanmasında tasarım ilkelerinin ne derece etkili olduğunu saptamak için (izelge 4.24) belirli ilkelere göre anket soruları oluşturulmuştur.

Çizelge 4.24. Tasarım İlkelerinin Sınıflandırılması

Tasarım İlkeleri	Anket Soruları
EGEMENLİK	Cephesinde bazı (kapı, pencere, giriş vb.) kısımların belirginliği
UYUM / BİRLİK	Cephe (kapı, pencere vb.) oranının uyumu
RENK	Binanın rengi
ÖLÇEK-ORAN	Binanın boyutu çevresine göre oranı (büyüklüğü-küçüklüğü)

Anketteki binaların, nasıl algılandıkları ve yorumlandıkları sıfat çiftleri ile anlaşılır kılınmak istenmiştir. Hatırlanabilirliğe etkisinin olacağı düşünülen faktör grupları, anket soruları ile ilişkilendirilmiştir (izelge 4.25).

Çizelge 4.25. Faktör Gruplarının Sınıflandırılması

Faktör	Anket Soruları
ÇAğDAşLIK	ağdaş ve yeni bir mimarinin izlerini taşıması
UYUM/DÜZEN	çevresiyle uyum içinde olması çevresiyle uyumsuzluk içinde olması
ETKİ	Etkileyici bir mimarinin izlerini taşıması Ebedi görünümde olması
ORİJİNALLİK	İyi korunmuş olması Kötü korunmuş olması Geleneksel olması
İLGİNÇLİK	İlginç ve iddialı olması Sade görünümü Modası geçmiş görünümü
SOSYAL STATÜ	Konforlu olması Konforsuz olması

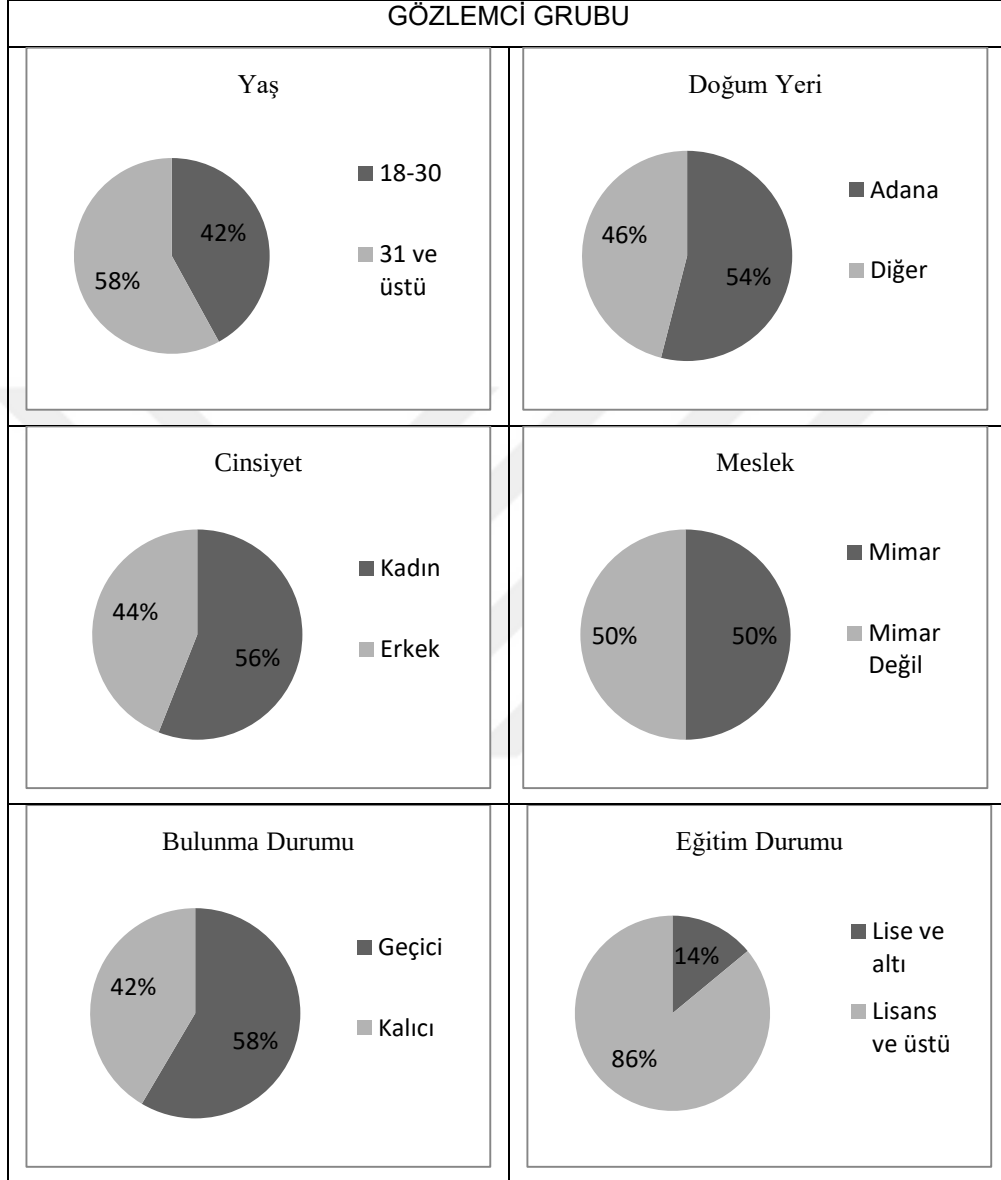
4.8.4. Hermeneutiksel Analiz Verilerinin Değerlendirilmesi

Tüm veriler bilgisayarda SPSS-22 (statistical package for social sciences) for Windows 22 programına kaydedilerek analiz edilmiştir. Elde edilen veriler yardımı ile tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde) hesaplanmıştır. Nitel değişkenler arasındaki farklılığa Ki-Kare testi (Pearson ki-kare, çok gözlü ki-kare) kullanılarak bakılmış, anlamlılığın yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

Demografik Bilgilerin Değerlendirilmesi

Ankete katılan gözlem grupları arasında sayısal eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda gözlem grubunun; 21'i 18-30 yaş aralığında iken, 29'u ise 31 ve üzeri yaş aralığındadır. Cinsiyet olarak, 28 kadın, 22 erkek gözlemci bulunmaktadır. Meslek gruplarında ise eşitlik söz konusudur. Mimar olanlar ve olmayanlar 25'er kişiden oluşmaktadır. Eğitim durumu olarak; 7 kişi lise ve altı seviyesinde iken, 43 kişi ise lisans ve üzeri eğitim seviyesindedir. Atatürk Caddesi'nde bulunma durumuna göre ankete katılanların; % 42'si kalıcı kullanıcılardan oluşurken, % 58'i ise geçici kullanıcılardan oluşmaktadır ( izelge 4.28).

Çizelge 4.28. Demografik Değerlendirmesi

Adana'da ve Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumlarına Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

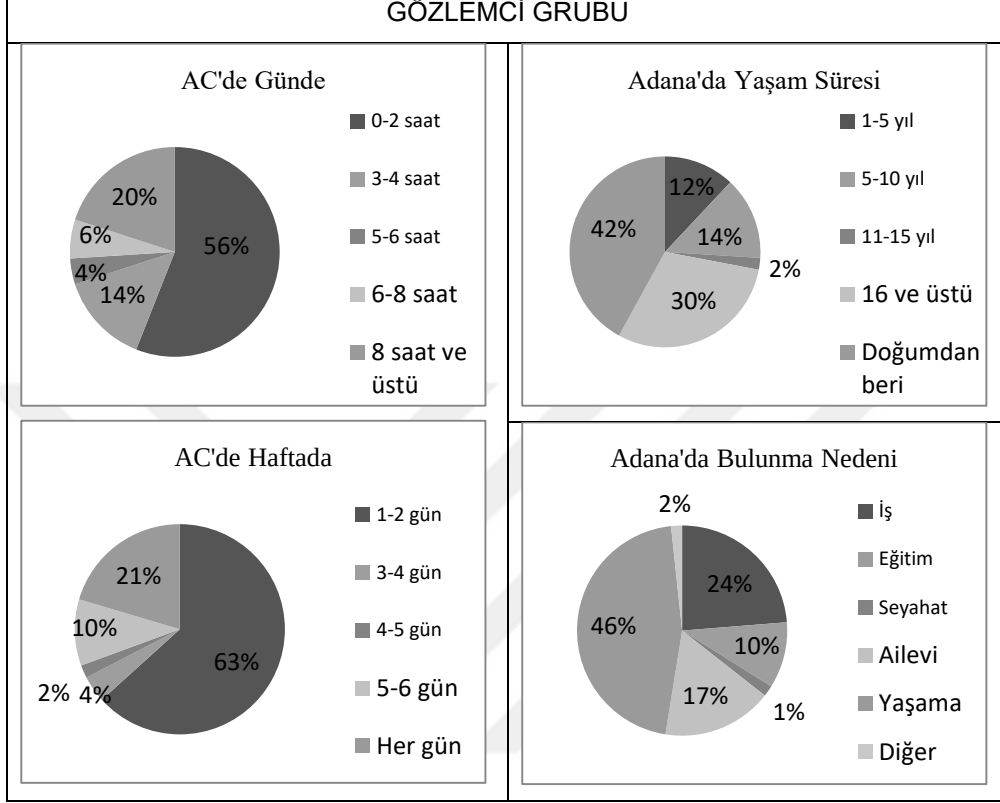
Adana'da yaşam süresine göre; 14 kişi 15 yıl ve altı, 36 kişi 16 yıl ve üzeri süre boyunca bulunmaktadır. Deneklerin çoğunluğunu doğumdan beri burada kalanlar oluşturmaktadır.

Adana'da bulunma nedeni; en fazla yaşama, en az bulunma nedeni ise; seyahat ve diğer cevapları oluşturmaktadır.

Atatürk Caddesi'nde haftada bulunma sayısına göre; en fazla cevap 1-2 gün olmuştur. Benzer şekilde Atatürk Caddesi'nde günde bulunma süresine göre; en fazla cevap 0-2 saat olarak belirlenmiştir.

Buna göre; denek gruplarının büyük çoğunluğu Atatürk Caddesi'nde kısa zaman aralığında bulunmaktadır. Çizelge 4.29. 'da deneklerin Adana Atatürk Caddesi'nde bulunma durumlarına yönelik değerlendirmeler verilmiştir.

Çizelge 4.29. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumlarının Değerlendirilmesi

Atatürk Caddesi'nin Değişimine Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

Soru: Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi?

Bu soru ile gözlemcilerin Atatürk Caddesi'nde değişim gözlemi olup olmadığına varsa değişimin durumuna yönelik düşünceleri öğrenilmek istenmiştir. Atatürk Caddesi'nde değişimin tanımlatılması sorusuna, denek grubunun % 44'ü değişim yok cevabını vermiştir. Değişimin var olduğunu ve olumlu olduğunu söyleyenlerin yüzdesi en az orana sahiptir ve % 20'lik dilimi oluşturmaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. “Atatürk Caddesi’nde bir değişim gözlemlediniz mi ?” Sorusuna Verilen Cevapların Tüm Kişilere Göre Oranları

Atatürk Caddesi’nde Değişim Gözlemleme					
Grup		Evet-Olumlu Değişim	Evet-Olumsuz Değişim	Hayır- Değişim Yok	Toplam
	n	10	18	22	
Toplam	%	20,0	36,0	44,0	100,0
	$X^2:12,137, p<0,05$				

Çizelge 4.31. incelendiğinde Atatürk Caddesi’nde değişim gözlemleme durumu kişilerin mimar olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. ($X^2: 12,137, p<0,05$) Mimarların % 56 ’sı (14 kişi) olumsuz yönde bir değişim olduğunu, % 40’ı (10 kişi) değişim olmadığını, %4’ü (1 kişi) olumlu değişim olduğunu belirtirken mimar olmayan kişilerin % 48’i (12 kişi) değişim olmadığını, % 36’sı (9 kişi) olumlu değişim olduğunu, % 16’sı ise (4 kişi) olumsuz yönde değişim olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4.31. “Atatürk Caddesi’nde bir değişim gözlemlediniz mi?” Sorusuna Verilen Cevapların Mimar Olup Olmama Durumuna Göre Karşılaştırılması

Atatürk Caddesinde Değişim Gözlemleme					
Grup		Evet-Olumlu Evet-Olumsuz Hayır-Değişim			Toplam
		Değişim	Değişim	Yok	
Mimar	n	1	14	10	25
	%	4,0	56,0	40,0	100,0
Mimar	n	9	4	12	25
Değil	%	36,0	16,0	48,0	100,0
Toplam	n	10	18	22	50
	%	20,0	36,0	44,0	100,0
X²:12,137, p<0,05					

Çizelge 4.32. incelendiğinde Atatürk Caddesi'nde değişim gözlemleme durumu kişilerin caddede bulunma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2:12,137$, $p<0,05$). Bulunma durumu geçici olanların % 31'i (9 kişi) olumsuz yönde değişim olduğunu, % 45'i (13 kişi) değişim olmadığını, % 24'  (7 kişi) olumlu değişim olduğunu belirtirken kalıcı olan kişilerin % 48'i (10 kişi) değişim olmadığını, % 14'  (3 kişi) olumlu değişim olduğunu, % 38'i (8 kişi) olumsuz yönde değişim olduğunu belirtmiştir.

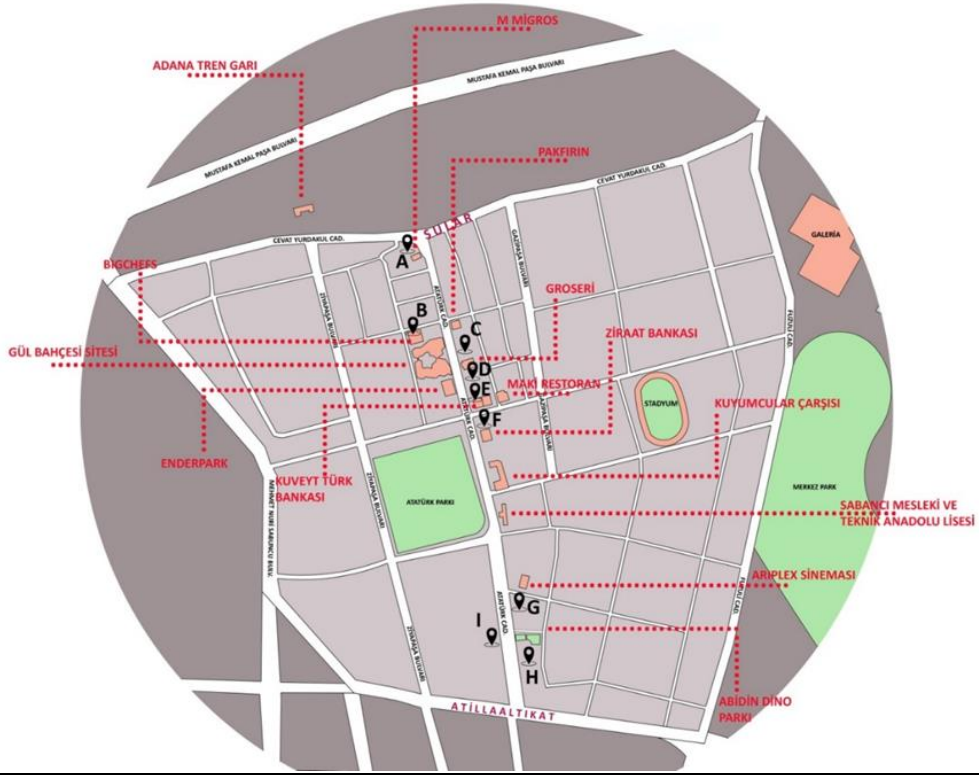
Çizelge 4.32. ‘‘Atatürk Caddesi’nde bir değişim gözlemlediniz mi?’’ Sorusuna Verilen Cevapların Geçici-Kalıcı Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Atatürk Caddesi’nde Değişim Gözlemleme					
Grup		Evet-Olumlu	Evet-Olumsuz	Hayır-	Toplam
		Değişim	Değişim	Değişim Yok	
Geçici	n	7	9	13	29
	%	24,0	31,0	45,0	100,0
Kalıcı	n	3	8	10	21
	%	14,0	38,0	48,0	100,0
Toplam	n	10	17	23	50
	%	20,0	34,0	46,0	100,0
X²:12,137, p<0,05					

Atatürk Caddesi’ndeki değişim gözlemine yönelik elde edilen verilere göre; gözlem grupları arasında farklılıklar saptanmıştır. Tüm kişilerde oransal olarak, herhangi bir değişim durumu gözlemlenmemektedir. Mimarlar, Atatürk Caddesi’nde olumsuz yönde değişim olduğu yorumunu yaparken; mimar olmayanlara göre ise bir değişim durumu olmamıştır. Geçici ve kalıcı kullanıcıların yorumları arasında belirgin bir fark olmamakla birlikte her iki kullanıcı gruba da değişimin olmadığı yorumunu yapmaktadır.

Atatürk Caddesi'nde Seçilen Binaların Hatırlanma Durumlarına Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

Soru: Haritada harflerle gösterilen yerlerde yer alan / yer almış yapılarından hatırladıklarınızı fotoğrafin / fotoğrafların altındaki kutucuğ  haritada belirtilen harfi yazarak eşleştiriniz. Hatırlamadıklarınızı boş bırakınız. (şekil 4.49 ve 4.50).

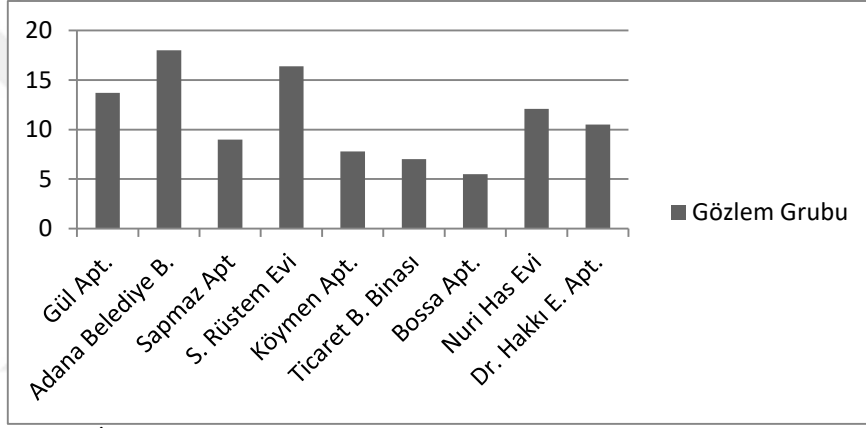
şekil 4.49. Seçilen Binaların Haritadaki Konumları

Şekil 4.50. Seçilen binalardan oluşan anket kağıdı

Bu soruda, gözlem gruplarına göre seçilen binaların hatırlanma oranları ve hangi binaların hatırlanmasının en fazla ve en az olduğunun belirlenmesi hedeflenmiştir. 50 kişilik gözlemci grubunun seçilen binaları hatırlama yüzdeleri izelge 4.33'te gösterilmektedir. Buna göre; tüm kişilerde en fazla hatırlanan bina; Adana Büyükşehir Belediye Binası'dır. Bunu sırasıyla, Semih Rüstem Evi ve G l Apartmanı takip etmektedir. En az hatırlanan bina ise; Bossa Apartmanı'dır. Bunu sırasıyla, Ticaret Borsası Binası ve Köymen Apartmanı izlemektedir.

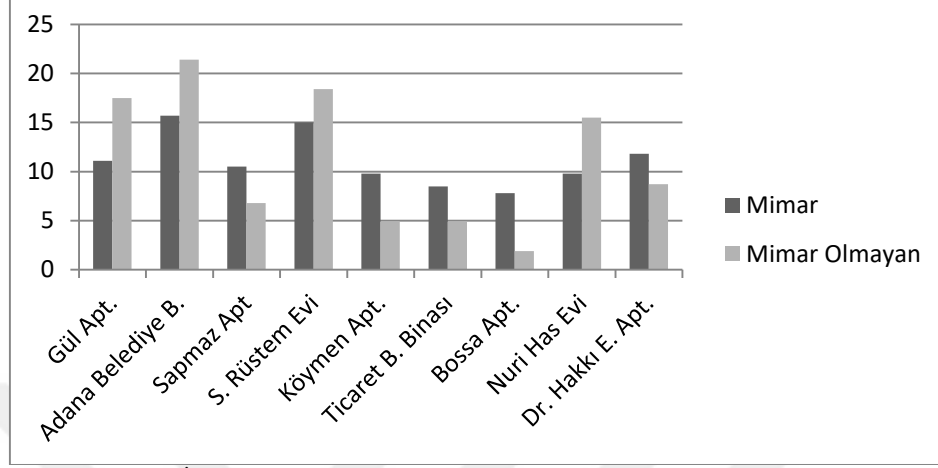
Çizelge 4.33. Gözlemcilerde Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

Çizelge 4.34'e göre; mimar olanların ve olmayanların binaları hatırlama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre mimar olan ve olmayanlara göre en fazla hatırlanan ve en az hatırlanan binalar arasında benzerlik söz konusudur. Her iki grupta da en fazla hatırlanan binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Sıralamayı mimarlarda Dr. Hakkı Etem Apartmanı, mimar olmayanlarda ise G l Apartmanı takip etmektedir. En az hatırlanma oranına sahip binalar ise iki gözlem grubunda da; Bossa Apartmanı, Köymen Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır.

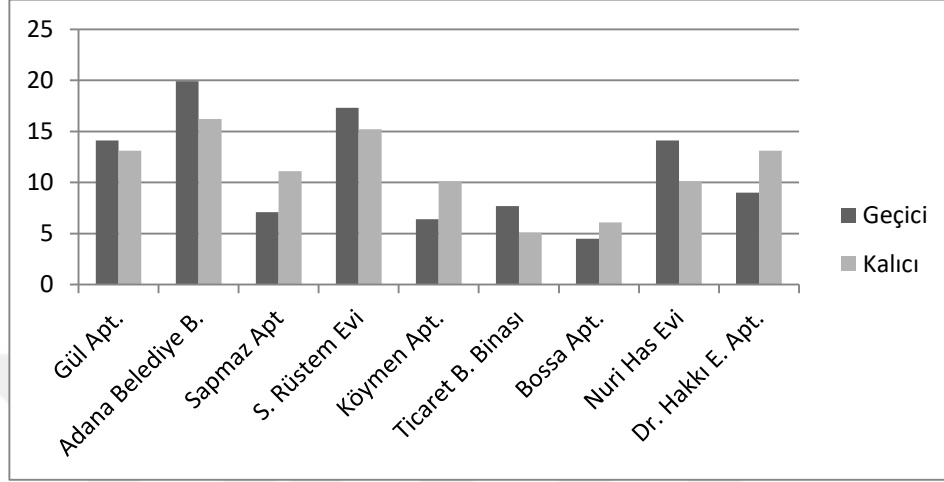
Çizelge 4.34. Meslek Gruplarına Göre Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Çizelge 4.35'te Atatürk Caddesi'nde bulunma durumlarına göre binaları hatırlama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre bulunma durumu geçici olan ve bulunma durumu kalıcı olanlara göre en fazla hatırlanan bina arasında benzerlik söz konusudur. Her iki grupta da en fazla hatırlanan binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Sıralamayı ge icilerde G l Apartmanı ve Nuri Has Evi, kalıcılarda ise G l Apartmanı ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı takip etmektedir. En az hatırlanma oranına sahip binalar ise iki kullanıcı grubunda da; Bossa Apartmanı, Köymen Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır.

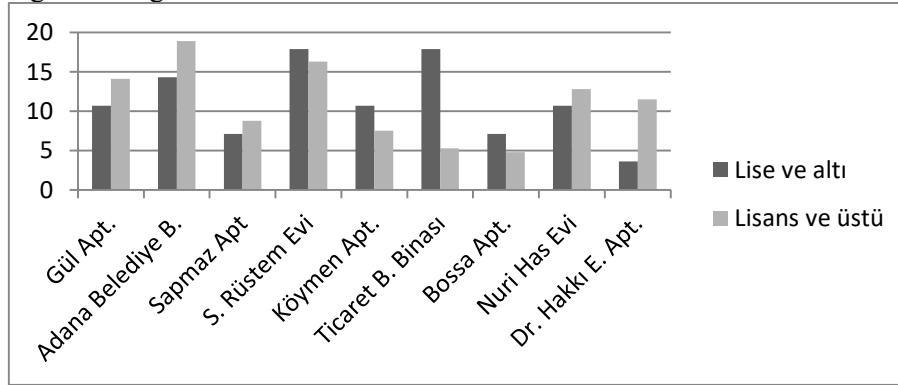
Çizelge 4.35. Atatürk Caddesi'nde Bulunma Durumuna Göre Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Çizelge 4.36'da eēitim durumlarına göre binaları hatırlama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre eēitim durumu lise ve altı olanlara göre en fazla hatırlanan binalar; Semih Rüstem Evi ve Ticaret Borsası Binası iken; en az hatırlanan bina Dr. Hakkı Etem Apartmanı'dır. Eēitim durumu  niversite ve üstü olanlar arasında en fazla hatırlanan binalar, Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi; en az hatırlanan binalar sırasıyla, Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır.

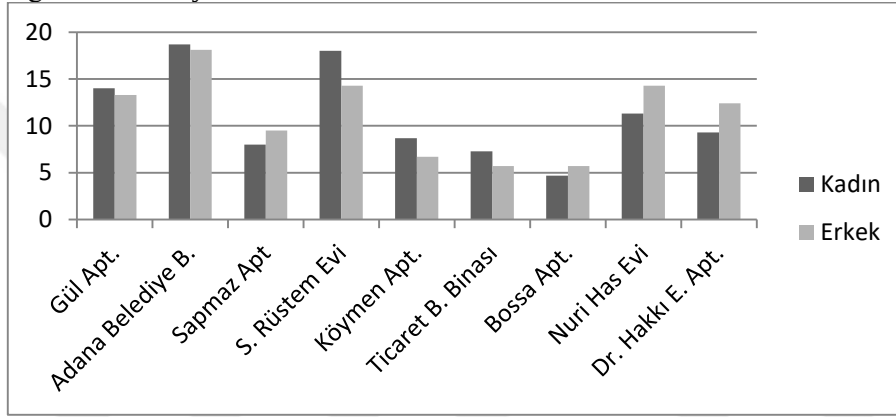
Çizelge 4.36. Eēitim Durumuna Göre Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Çizelge 4.37’de cinsiyete göre binaları hatırlama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre kadın ve erkek gruplarının binaları hatırlamaları benzerlik söz konusudur. Her iki grupta da en fazla hatırlanan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi, en az hatırlanan binalar Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası’dır.

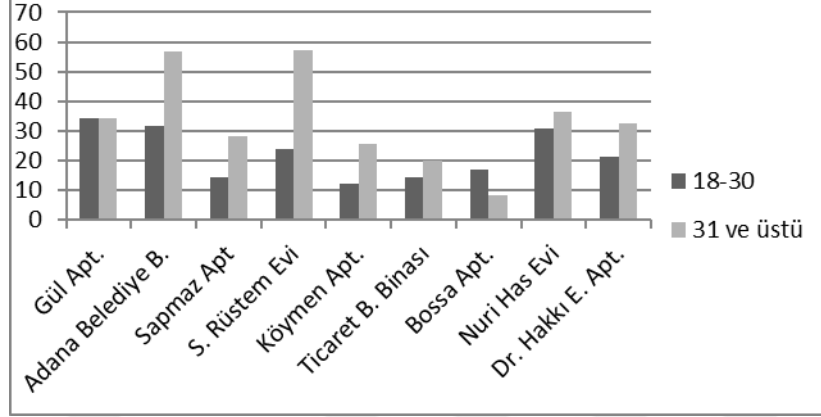
Çizelge 4.37. Cinsiyetlere Göre Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Çizelge 4.38’de yaşa göre binaları hatırlama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre; 18-30 yaş aralığındaki kişiler en fazla G l Apartmanı ve Adana Büyükşehir Belediye Binası’nı, en az Köymen Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası’nı hatırlamaktadır. 31 ve üstü yaş aralığındaki kişiler en fazla Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı’nı, en az Ticaret Borsası ve Bossa Apartmanı’nı hatırlamaktadır.

Çizelge 4.38. Yaş Aralıklarına Göre Binaların Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Atatürk Caddesi'ndeki seçilen binaların hatırlanmasına yönelik elde edilen verilere göre; gözlem grupları arasında benzerlikler ve farklılıklar saptanmıştır. Tüm gözlem gruplarında en fazla hatırlanma olarak öne çıkan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve G l Apartmanı, en az hatırlanma olarak öne çıkan binalar Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Köymen Apartmanı'dır.

Mimarlar ve kalıcı kullanıcılarda en fazla ve en az hatırlanan binalar benzerlik göstermektedir. Her iki grupta da en fazla hatırlanan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, en az hatırlanan binalar Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası ve Nuri Has Evi'dir. Geçici kullanıcılar ise Nuri Has Evi'ni yüksek oranda hatırladığı için bu iki gruptan farklılık göstermektedir.

Atatürk Caddesi'nde Seçilen Binaların Hatırlanmasında Etkili Olan Parametrelere Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

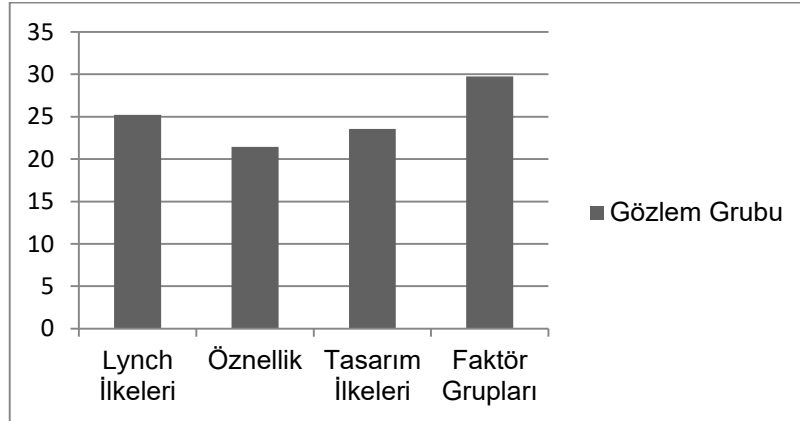
Soru: Aşağıdaki parametrelerden hangisi yapıyı/yapıları hatırlamanızda etkilidir?

Bu sorunun amacı, gözlem gruplarına göre seçilen binaların hatırlanmasına etki eden parametrelerin oranlarını ve hangi parametrenin hangi gözlem grubuna göre bina hatırlanmasında en fazla ve en az etkisinin olanı belirlemektir.

Bina hatırlama parametreleri izelge 4.8 'e göre; Lynch ilkeleri, tasarım ilkeleri, öznellik ve faktör grupları şeklinde sınıflandırılarak deneklere sunulmuştur.

Çizelge 4.39'da bu dört bina hatırlama parametresinin gözlem gruplarına göre hatırlama etkisi verilmiştir. Buna göre tüm kişilerde en fazla hatırlamaya etkisi olduğu düşünülen parametre % 27,77 oranında faktör grupları olurken; en az hatırlamaya etkisi olduğu düşünülen parametre ise % 21,44 oranında öznellik olmuştur.

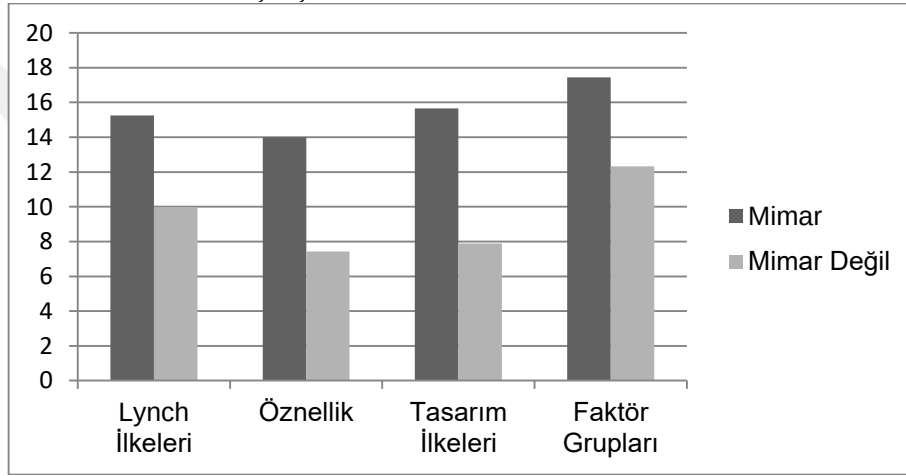
Çizelge 4.39. Binaların Parametrelere Göre Hatırlanma Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

Çizelge 4.40'ta mimar olan ve olmayanlara göre parametrelerin bina hatırlamasına etki oranları verilmiştir. Her iki grupta da bina hatırlamasına etki eden parametreler benzerlik göstermektedir. Mimar ve mimar olmayanlara göre seçilen binaların hatırlanmasında en fazla etkisi olan parametre faktör grupları, en az etkisi olan parametrenin öznellik olduğu saptanmıştır.

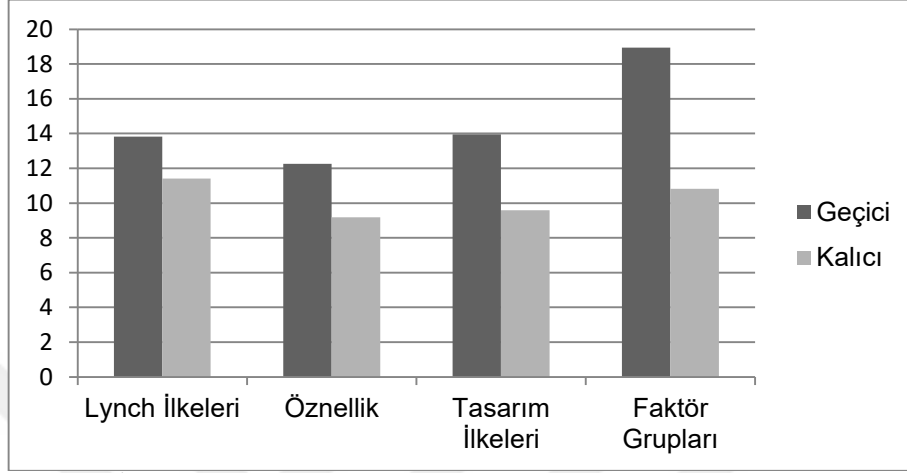
Çizelge 4.40. Bina Hatırlama Parametrelerinin Mimar Olup Olmama Durumuna Göre Karşılaştırılması

* Birden Fazla İşaretleme var

Çizelge 4.41'de Atatürk Caddesi'nde bulunma durumlarına göre parametrelerin bina hatırlamasına etki oranları verilmiştir. Geçici kullanıcılara göre seçilen binaların hatırlanmasında en fazla etkisi olan parametre faktör grupları, kalıcı kullanıcılara göre Lynch ilkeleridir. Her iki grupta da bina hatırlamasına en az etki eden parametreler benzerlik göstermektedir. Geçici ve kalıcı kullanıcılara göre seçilen binaların en az etkisi olan parametrenin öznellik olduğu saptanmıştır.

Çizelge 4.41. Bina Hatırlama Parametrelerinin Geçici-Kalıcı Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

* Birden Fazla İşaretleme var

Bu durumda, seçilen binaların hatırlanmasında, bina hatırlama parametreleri gözlem gruplarına göre hem benzerlik hem farklılık göstermektedir. Mimar olma-olmama ve geçici kullanıcılarda bina hatırlamasında en fazla etki parametresi faktör grupları iken, en az etki parametresi  znelliktir. Kalıcı kullanıcılarda ise, bina hatırlamasında en fazla etki parametresi Lynch ilkeleridir. Yukarıdaki bina hatırlama parametrelerine yönelik veriler daha ayrıntılı bir şekilde aşığıda analiz edilmeye çalışılmıştır.

Lynch İlkelerinin Hatırlanmaya Etki Analizleri

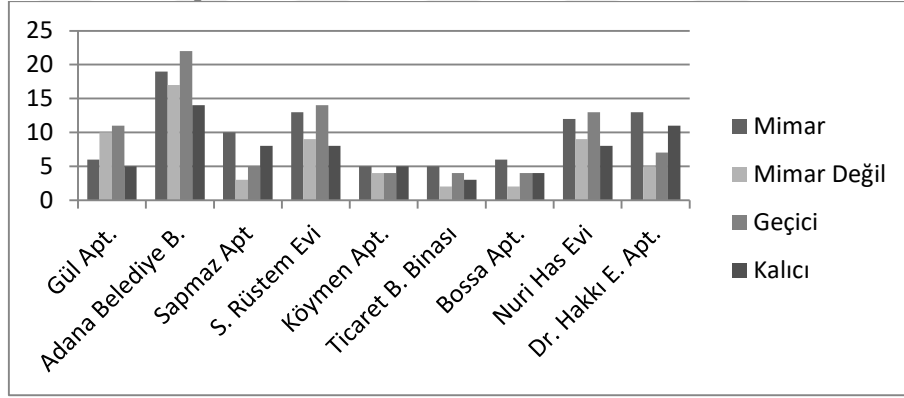
Bu bölümde Lynch İlkeleri'nin anketteki soru karşılıkları verilmiştir. Bu bölümdeki soruların amacı, gözlem gruplarının göre seçilen binaları hatırlanmasına etki eden Lynch İlkeleri parametrelerinin oranlarını belirlemektir.

Soru: Binanın konum  zellikleri

Seçilen binaların hatırlanmasında konum parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi  izelge 4.42'de verilmiştir. Her iki grupta da bu parametrenin

hatırlamaya etki oranları benzerlik göstermektedir. Mimar olma-olmama ve geçici-kalıcı durumlarına göre, konumun hatırlamada en fazla etkisinin olduğu binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Buna ek olarak mimarlar ve kalıcı kullanıcılar Dr. Hakkı Etem Apartmanı'nı, mimar olmayanlar ve geçici kullanıcılar ise Nuri Has Evi'ni tercih etmişlerdir. İki gözlem grubuna göre konumun hatırlamada en az etkisinin olduğu bina; Ticaret Borsası Binası'dır. Bunu mimarlara göre Köymen Apartmanı, mimar olmayanlara ve geçici kullanıcılara göre ise, Bossa Apartmanı takip etmektedir.

Çizelge 4.42. “Binanın konum özellikleri” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

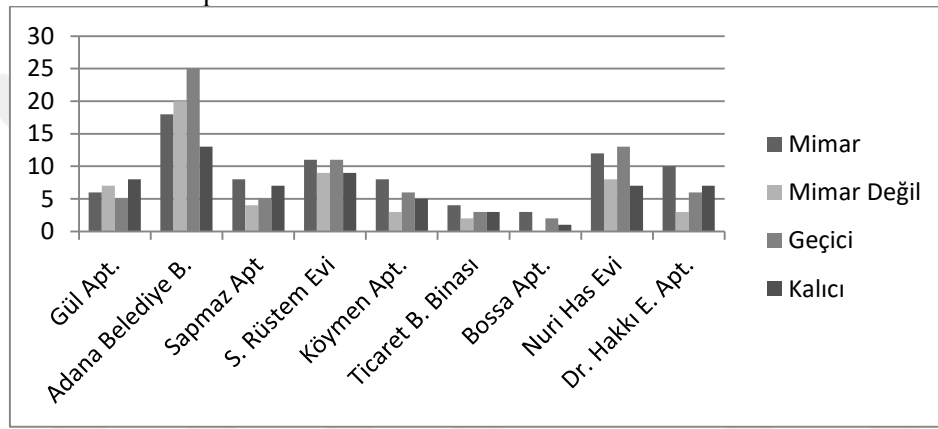
* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Kolay ayırt edilebilir olması

Seçilen binaların hatırlanmasında fark edilebilme parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.43'te verilmiştir. Her iki grupta da bu parametrenin hatırlamaya etki oranları benzerlik göstermektedir. Mimar olma-olmama ve geçici-kalıcı durumlarına göre, fark edilebilmenin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Buna ek olarak mimar olan-olmayanlar ve geçici kullanıcılar Nuri Has Evi'ni, kalıcı

kullanıcılar ise G l Apartmanı'nı tercih etmişlerdir. İki gözlem grubuna göre fark edilebilmenin hatırlamada en az etkisinin olduğu binalar; Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır. Bunu mimarlara ve geçici kullanıcılara göre G l Apartmanı, mimar olmayanlara ve kalıcı kullanıcılara göre Köymen Apartmanı takip etmektedir.

Çizelge 4.43. ‘‘Kolay ayırt edilebilir olması’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

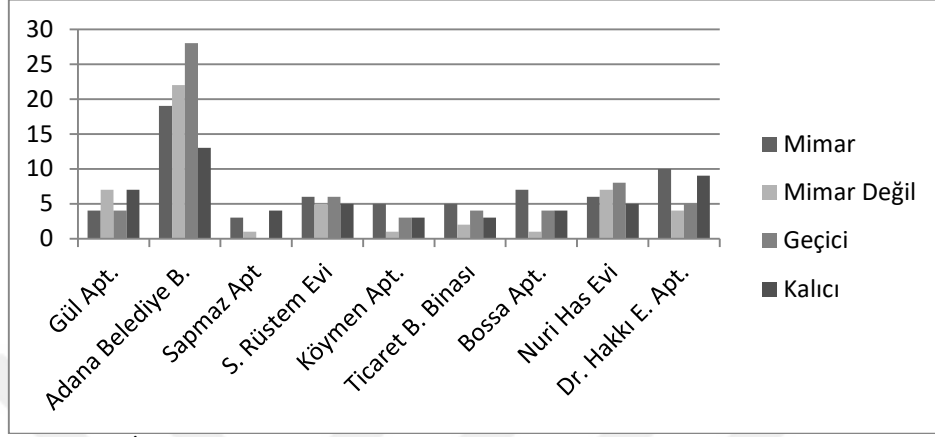

* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Yer-yön tarifinde bulunulma kolaylığı

Seçilen binaların hatırlanmasında tarif edilebilme parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi  izelge 4.44'te verilmiştir. Mimar olma-olmama ve geçici-kalıcı durumlarına göre, tarif edilebilmenin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu bina; Adana Büyükşehir Belediye Binası'dır. Buna ek olarak mimarlar ve kalıcı kullanıcılar Dr. Hakkı Etem Apartmanı'nı, mimar olmayanlar ve geçici kullanıcılar ise Nuri Has Evi'ni tercih etmişlerdir. İki gözlem grubuna göre tarif edilebilmenin hatırlamada en az etkisinin olduğu binalar; Sapmaz Apartmanı ve Köymen Apartmanı'dır. Bunu mimarlara göre G l Apartmanı, mimar olmayanlara ve kalıcı kullanıcılara göre ise, Bossa Apartmanı takip etmektedir.

Çizelge 4.44. ‘‘Yer-yön tarifinde bulunulma kolaylığı’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

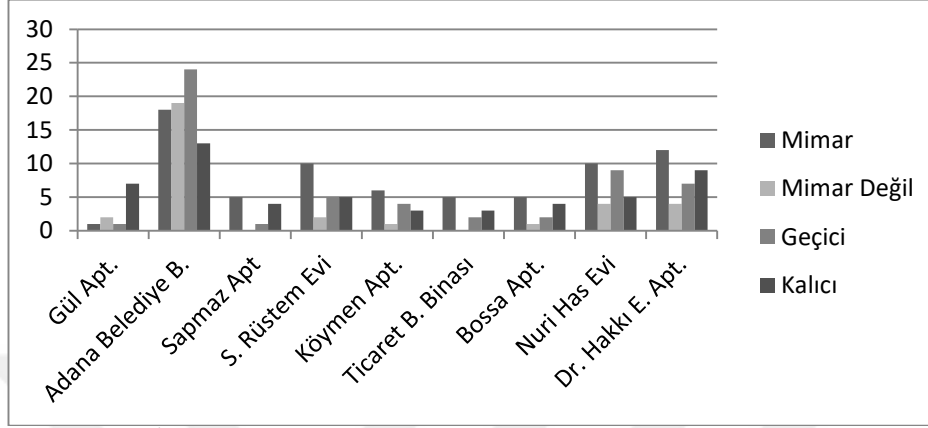

* Birden Fazla  şaretleme var

Soru: Simgesel özelliğinin olması

Seçilen binaların hatırlanmasında  şaret parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi  izelge 4.45'te verilmiştir. Her iki grupta da bu parametrenin hatırlamaya etki oranları benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Mimar olma-olmama ve geçici-kalıcı durumlarına göre,  şaretin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Binası ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı'dır. Buna ek olarak mimar olan-olmayanlar ve geçici kullanıcılar Nuri Has Evi'ni, kalıcı kullanıcılar ise G l Apartmanı'nı tercih etmişlerdir. Mimar olanlara ve geicilere göre  şaretin hatırlamada en az etkisinin olduğu bina; G l Apartmanı, mimar olmayanlara ve kalıcılara göre Köymen Apartmanı'dır. Bunu mimarlara ve kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası, mimar olmayanlara göre Bossa Apartmanı ve geçici kullanıcılara göre ise, Sapmaz Apartmanı takip etmektedir.

Çizelge 4.45. “Simgesel özelliğinin olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

Lynch İlkeleri'nin hatırlama etkisine yönelik sorulardan elde edilen verilerde benzerlikler ve farklılıklar saptanmıştır. Lynch İlkeleri'nin hatırlanmada en fazla etkisi olan binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır. Gözlem gruplarında hatırlama etkisine göre oransal olarak en fazla konum, en az işaret parametresi tercih edilmiştir. Mimar olanlara göre en az hatırlanma etkisine sahip Lynch ilkesi tarif edilebilme iken, mimar olmayanlara ve geçici-kalıcı kullanıcılara göre işaret parametresidir.

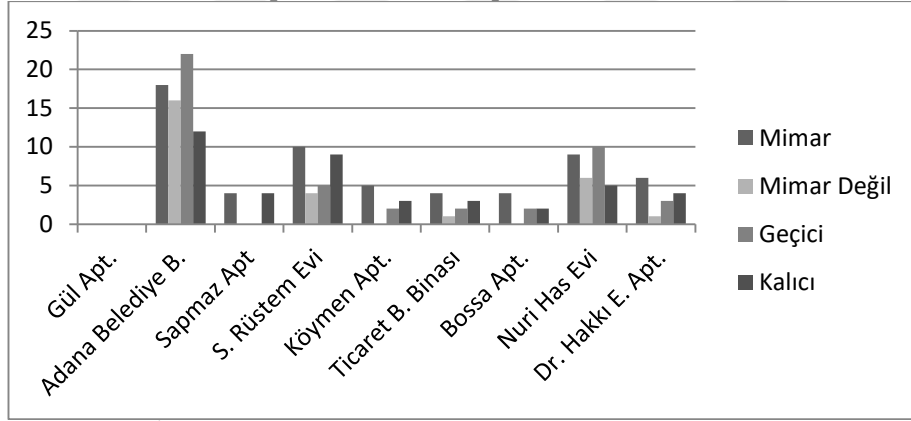
Öznelliğin Hatırlanmaya Etki Analizleri

Bu bölümde öznellik parametreleri ve anketteki soru karşılıkları verilmiştir. Bu bölümdeki soruların amacı, gözlem gruplarının seçilen binaları hatırlamasına etki eden öznellik parametrelerinin oranlarını belirlemektir.

Soru: Binanın tarihi/kültürel değer taşıması

Seçilen binaların hatırlanmasında değ r parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.46’da verilmiştir. Her iki grupta da benzer cevaplara ulaşılmıştır. Mimar olma-olmama ve geçici-kalıcı durumlarına göre, değ r parametresinin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Binası, Semih Rüstem Evi ve Nuri Has Evi’dir. İki gözlem grubuna göre değ rin hatırlamada en az etkisinin olduğu bina; Bossa Apartmanı’dır. Buna ek olarak tüm gözlemcilere göre G l Apartmanı’nın, geçici ve mimar olmayanlara göre Sapmaz Apartmanı’nın hatırlanmasında değ r etmeni etkili olmamıştır.

Çizelge 4.46. ‘‘Binanın tarihi/kültürel değ r taşıması’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

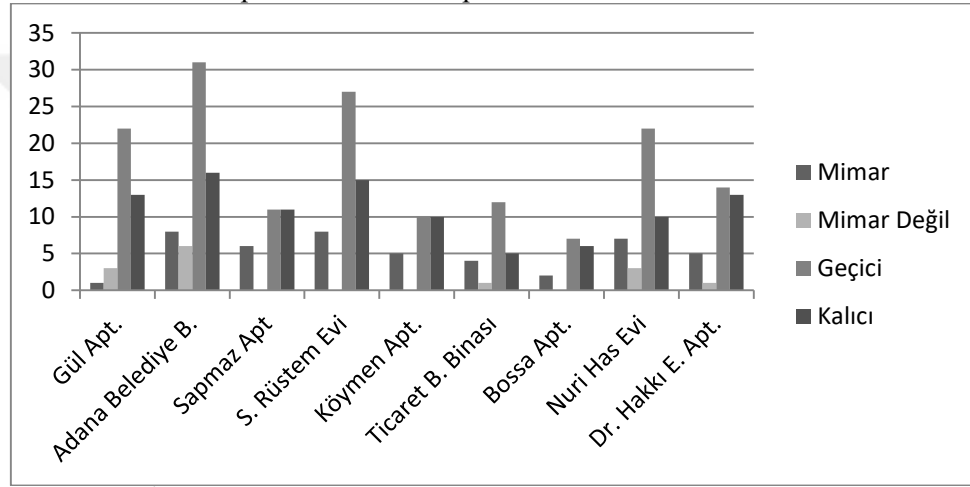
* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Kendini binaya ait hissetme, yakınlık duyma

Seçilen binaların hatırlanmasında aidiyet parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.47’de verilmiştir. Her iki grupta da aidiyetin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu bina Adana Büyükşehir Binası ve en az etkisinin olduğu bina ise (mimar olmayanlar hariç) Semih Rüstem Evi’dir. Buna ek olarak mimar olan-olmayanlar ve geçici kullanıcılar Nuri Has Evi’ni, kalıcı kullanıcılar ise G l Apartmanı ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı’nı tercih etmişlerdir. İki gözlem grubuna

göre aidiyetin hatırlamada en az etkisinin olduğu bina; Bossa Apartmanı'dır. Bunu mimar olan-olmayanlara göre G l Apartmanı, geçici kullanıcılara göre Köymen Apartmanı ve kalıcı kullanıcılara göre Ticaret Borsası Binası takip etmektedir. Mimari olmayanlara göre Sapmaz Apartmanı'nın, Semih Rüstem Evi'nin ve Bossa Apartmanı'nın hatırlanmasında aidiyet parametresinin etkisi bulunmamaktadır.

Çizelge 4.47. ‘‘Kendini binaya ait hissetme, yakınlık duyma’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

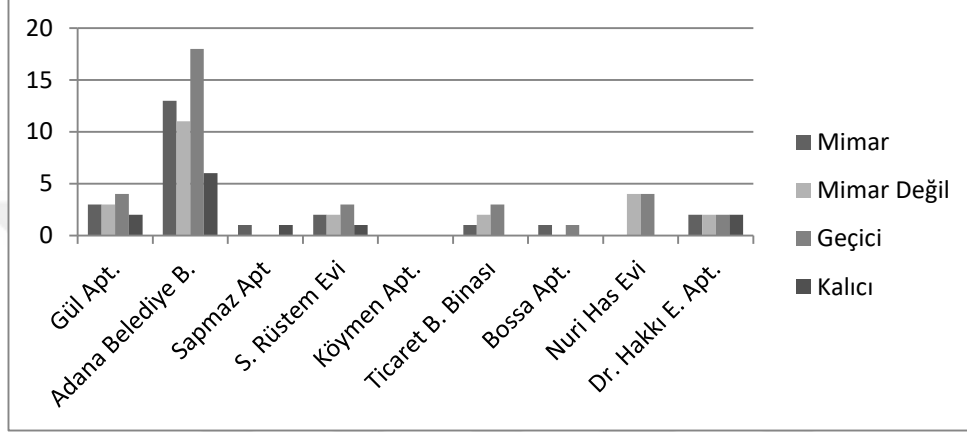
* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Bina ile geçirilen süre

Seçilen binaların hatırlanmasında bina ile geçirilen s renin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.48'de verilmiştir. Her iki gözlem grubunda da bina ile geçirilen s renin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu bina; Adana Büyükşehir Belediye Binası'dır. Buna ek olarak mimarlar ve kalıcı kullanıcılar G l ve Dr. Hakkı Etem Apartmanlarını, mimari olmayanlar ve geçici kullanıcılar Nuri Has Evi'ni tercih etmişlerdir. Bina ile geçirilen s renin hatırlamada etkisinin olmadığı bina her iki grupta da Köymen Apartmanı'dır. Bu durumu mimarlar ve kalıcı

kullanıcılarda Ticaret Borsası Binası ve Nuri Has Evi, mimar olmayanlar ve geçici kullanıcılarda Sapmaz ve Bossa Apartmanları izlemektedir.

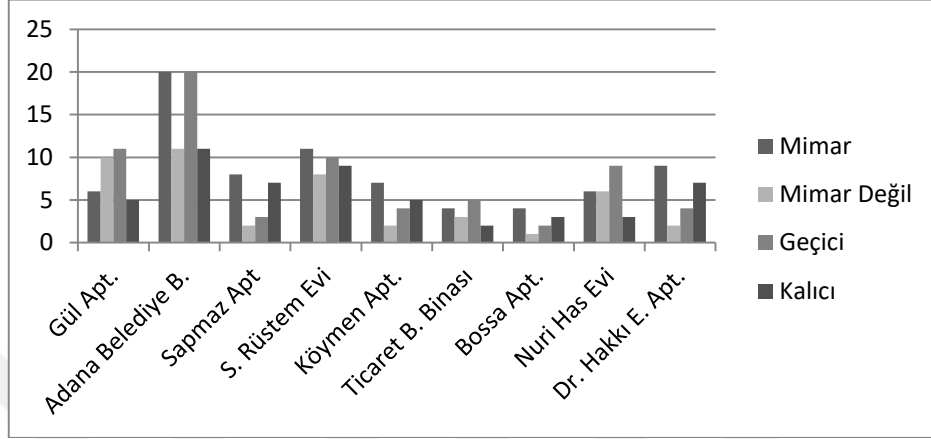
Çizelge 4.48. “Bina ile geçirilen süre” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

Soru: Bina ile aşinalığın olması

Seçilen binaların hatırlanmasında bina ile aşinalığın olması parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.49’da verilmiştir. Her iki gözlem grubunda da bina ile aşinalığın olması parametresinin hatırlamada en fazla etkisinin olduğu binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı’dır. Bina ile aşinalığın olması parametresinin hatırlamaya en az etkisinin olduğu binalar; Ticaret Borsası Binası ve Bossa Apartmanı’dır. Bu durumu mimarlar ve kalıcı kullanıcılarda Nuri Has Evi, mimar olmayanlar ve geçici kullanıcılarda Sapmaz Apartmanı izlemektedir.

Çizelge 4.49. “Bina ile aşinalığın olması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

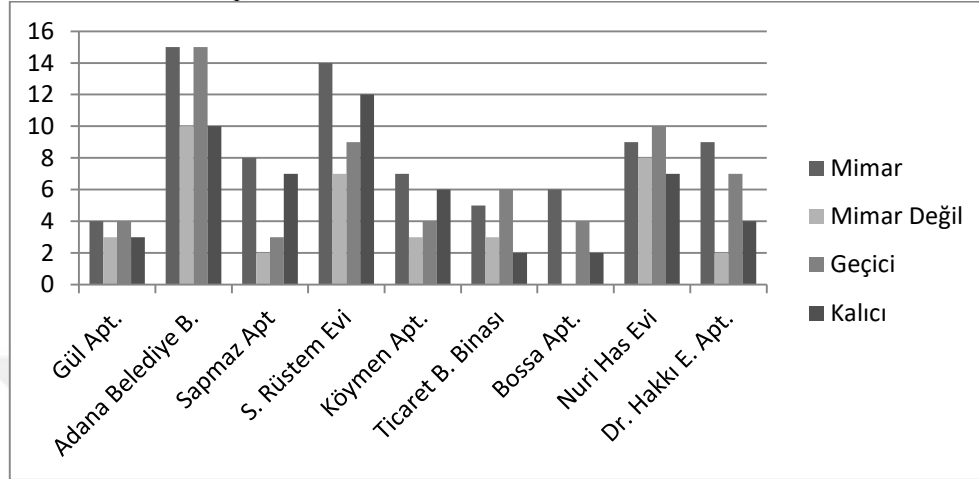

* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Nostaljik yönünün olması

Seçilen binaların hatırlanmasında nostalji parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.50’de verilmiştir. Nostaljinin hatırlamada en fazla etkisi bulunan bina mimar olma-olmama ve geçici kullanıcı durumlarına göre Adana Büyükşehir Belediye Binası, kalıcı kullanıcılara göre Semih Rüstem Evi’dir. Bu durumu her iki gözlem grubunda da Nuri Has Evi izlemektedir. Bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu binalar sırasıyla; Bossa Apartmanı ve Gül Apartmanlarıdır. Buna ek olarak mimar ve kalıcılar Ticaret Borsası Binası’nı, geçiciler ve mimar olmayanlar Sıpmaz Apartmanı’nı hatırlamada nostalji etmenini etkisiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.50. ‘‘Nostaljik yönünün olması’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Öznelliğin hatırlama etkisine yönelik sorulardan elde edilen verilere göre bu parametrenin hatırlamada en fazla etkisi olan binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, en az etkisi olan binalar ise Bossa, Sapmaz ve Köymen Apartmanlarıdır. Gözlem gruplarında öznellik parametrelerinin hatırlama etkisine göre oransal olarak her iki grupta da en fazla aşinalık, en az aidiyet parametrelerini tercih edilmiştir. Aşinalık parametresinde; her iki gözlem grubunda; bina ile aşinalığın olması, bina ile geçirilen s reden daha fazla hatırlama etkisine sahiptir.

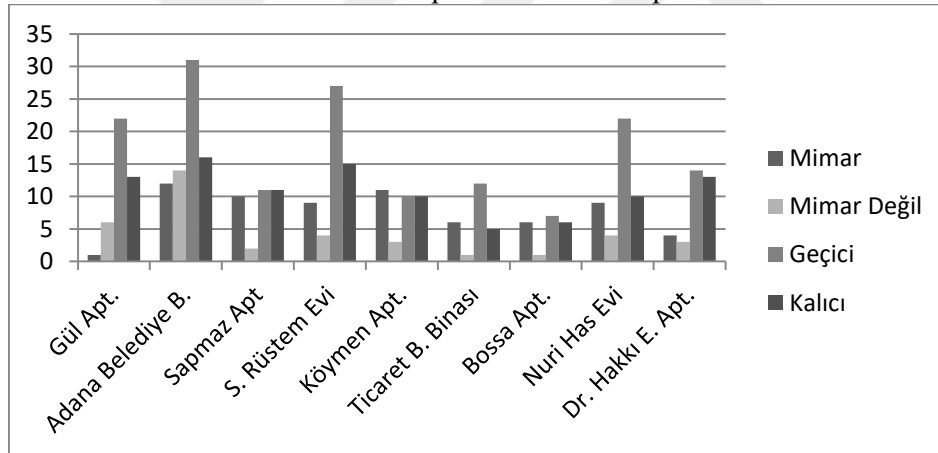
Tasarım İlkelerinin Hatırlanmaya Etki Analizleri

Bu bölümde tasarım ilkelerinin anketteki soru karşılıkları verilmiştir. Bu bölümdeki soruların amacı, gözlem gruplarının seçilen binaları hatırlamasına etki eden tasarım ilkelerinin oranlarını belirlemektir.

Soru: Cephesinde bazı (kapı, pencere, giriş vb.) kısımların belirginliği

Seçilen binaların hatırlanmasında egemenlik parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.51’de verilmiştir. Egemenliğin hatırlamada en fazla etkisi bulunan bina her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası’dır. Bu durum mimarlarda Köymen ve Sapmaz Apartmanları şeklinde, mimar olmayanlar ve geçici-kalıcı kullanıcılarda Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi ve G l Apartmanı olarak devam etmektedir. Mimarlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu bina G l Apartmanı, mimar olmayanlara ve kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası, geicilere göre Bossa Apartmanı’dır. Buna ek olarak mimarlar Dr. Hakkı Etem Apartmanı’nı, geçiciler ve mimar olmayanlar Sapmaz Apartmanı’nı hatırlamada egemenlik etmenini etkisini yetersiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.51. “‘Cepesinde bazı (kapı, pencere, giriş vb.) kısımların belirginliği” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

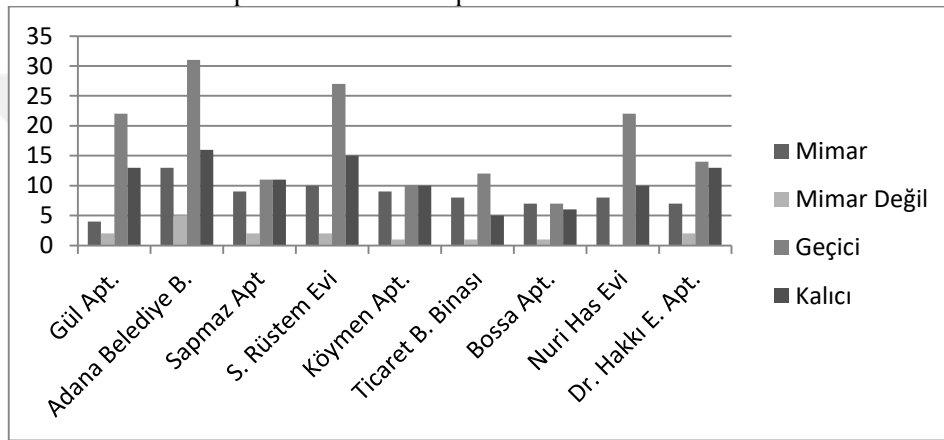
* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Cephe (kapı, pencere vb.) oranının uyumu

Seçilen binaların hatırlanmasında uyum/birlik parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.52’de verilmiştir. Uyum/birliğin hatırlamada en fazla etkisi bulunan bina her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi’dir. Bu durum mimar olan-olmayanlarda Köymen Apartmanı

 eklinde, geicilerde Nuri Has Evi, kalıcılarda Dr. Hakkı Etem Apartmanı olarak devam etmektedir. Mimarlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu bina G l Apartmanı, geçici-kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası, Bossa Apartmanı ve Köymen Apartmanı'dır. Buna ek olarak mimar olmayanlar Nuri Has Evi'ni hatırlamada uyum/birlik etmenini etkisiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.52. ‘‘Cephede (kapı, pencere vb.) oranının uyumu’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

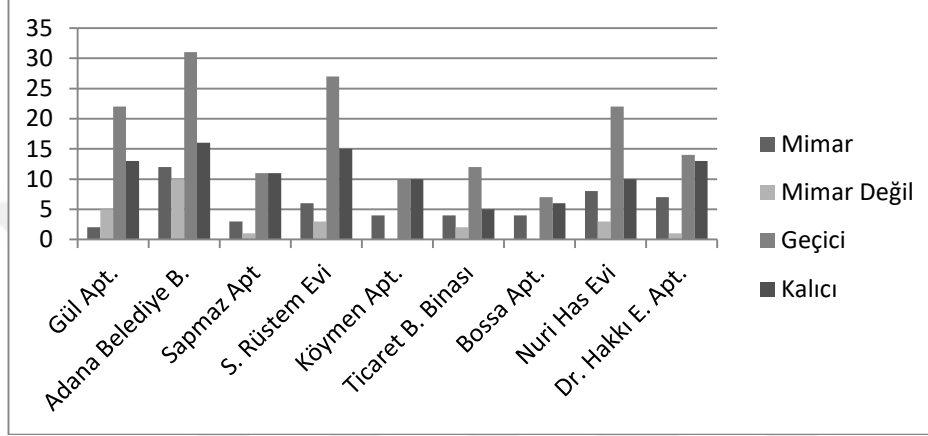
* Birden Fazla  şaretleme var

Soru: Binanın rengi

Seçilen binaların hatırlanmasında renk parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.53'te verilmiştir. Rengin hatırlamada en fazla etkisi bulunan bina her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası'dır.  kinci sırada mimarlarda Nuri Has Evi, mimar olmayanlarda G l Apartmanı, geçici-kalıcı kullanıcılarda Semih Rüstem Evi bulunmaktadır. Bu durum mimar ve kalıcılarda Dr. Hakkı Etem Apartmanı olarak devam etmektedir. Mimarlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu binalar G l ve Sapmaz Apartmanları, mimar olmayanlara göre Sapmaz Apartmanı ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, geçici-kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası, Bossa Apartmanı ve Köymen Apartmanı'dır.

Buna ek olarak mimar olmayanlar Bossa ve Köymen Apartmanlarını hatırlamada renk etmenini etkisiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.53. ‘‘Binanın rengi’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

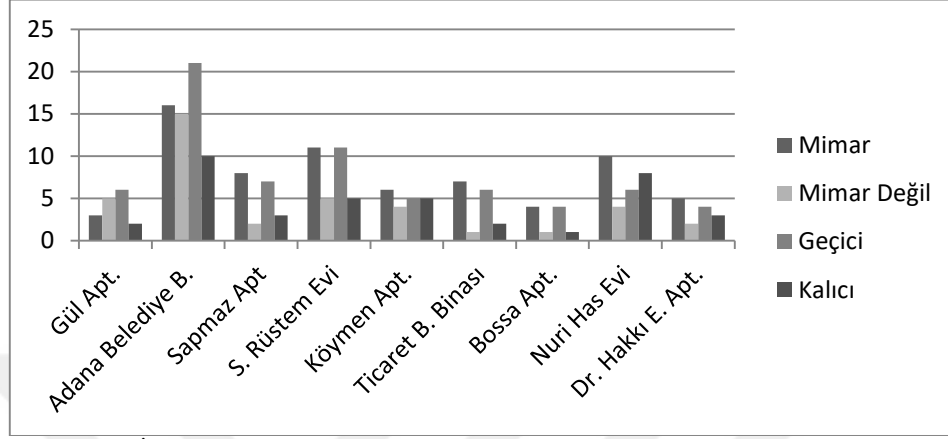

* Birden Fazla  şaretleme var

Soru: Binanın boyutu

Seçilen binaların hatırlanmasında binanın boyutu parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi  izelge 4.54’te verilmiştir. Her iki grupta da binanın boyutunun hatırlamada en fazla etkisi olan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi’dir. Buna ek olarak mimarlar ve kalıcılar Nuri Has Evi’ni, mimar olmayanlar G l Apartmanı’nı, geçiciler Sapsmaz Apartmanı’nı yüksek oranda tercih etmiştir. Bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olan binalar Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası’dır. Bu durum mimarlarda ve kalıcı kullanıcılarda G l Apartmanı, geicilerde ise Dr. Hakkı Etem Apartmanı olarak devam etmektedir.

Çizelge 4.54. ‘‘Binanın boyutu’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

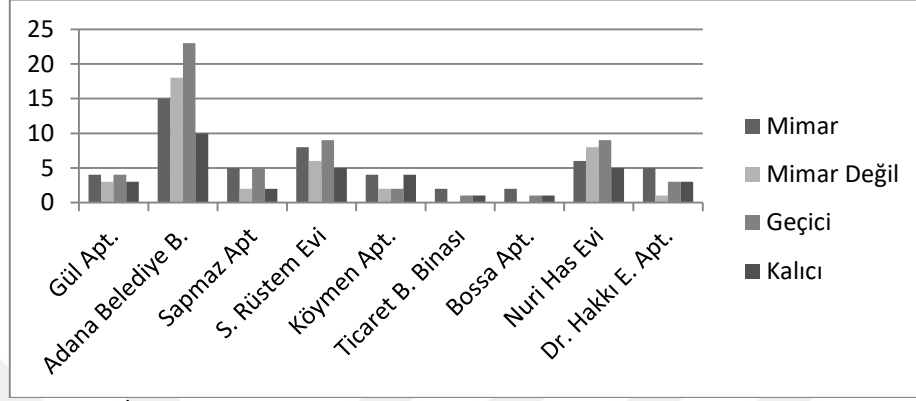

* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Çevresine göre oranı (büyüklüğü-küçüklüğü)

Seçilen binaların hatırlanmasında çevresine göre oranı parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.55’te verilmiştir. Her iki grupta da çevresine göre oranının hatırlamada en fazla etkisi olan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve Nuri Has Evi, en az etkisi olan binalar Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası olup gözlemciler arasında benzerlik göstermektedir.

Çizelge 4.55. ‘‘ evresine göre oranı (büyüklüğü-küçüklüğü)’’ Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Tasarım ilkelerinin hatırlama etkisine yönelik sorulardan elde edilen verilere göre bu parametrenin hatırlamada en fazla etkisi olan binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır. Gözlem gruplarında hatırlama etkisine göre oransal olarak en fazla ölçek/oran, en az renk parametresi tercih edilmiştir. Mimarlar olmayanlar ise uyum/birlik parametresini hatırlamada en az etkili bulmuştur. Ölçek/oran parametresinde; mimarlar ve geçici-kalıcı kullanıcılar binanın boyutunu, mimar olmayanlar ise çevresine göre oranı hatırlamada daha etkili bulmuştur.

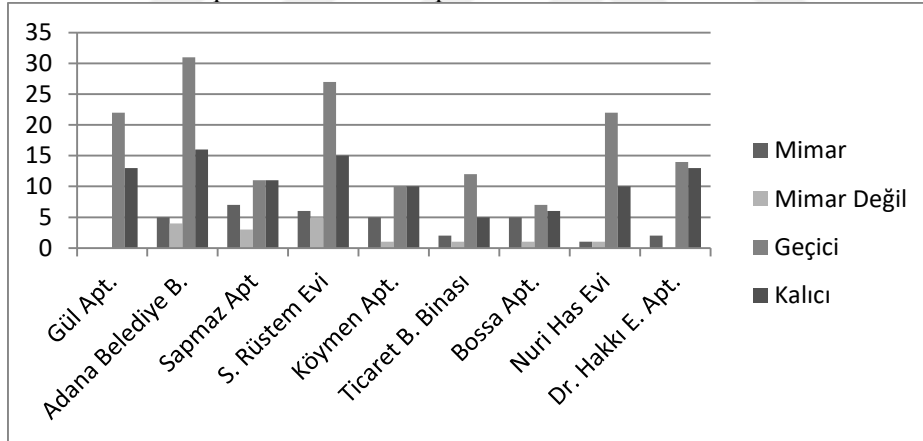
Faktör Gruplarının Hatırlanmaya Etki Analizleri

Faktör grupları ve anketteki soru karşılıkları verilmiştir. Bu bölümdeki soruların amacı, gözlem gruplarına göre seçilen binaların hatırlanmasına etki eden faktör gruplarının oranlarını ve bu parametrelerin gözlem gruplarına göre bina hatırlamasında en fazla ve en az etkisi olanı belirlemektir.

Soru: Çağdaş ve yeni bir mimarinin izlerini taşıması

Seçilen binaların hatırlanmasında çağdaşlık parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.56’da verilmiştir. Çağdaşlığın hatırlamada en fazla etkisi bulunan bina mimarlarda Sapmaz Apartmanı, mimar olmayanlarda Semih Rüstem Evi, geçici-kalıcılar için Adana Büyükşehir Belediye Binası’dır. Bu durumu mimarlarda Semih Rüstem Evi ve Belediye Binası, mimar olmayanlarda Sapmaz Apartmanı, geçici-kalıcı kullanıcılarda Semih Rüstem Evi ve G l Apartmanı takip etmektedir. Mimar olan-olmayanlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu bina G l Apartmanı, geicilere göre Bossa Apartmanı, kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası’dır. Buna ek olarak mimar olmayanlar Dr. Hakkı Etem Apartmanı ve geçici-kalıcılar Köymen Apartmanı’nı hatırlamada çağdaşlık etmenini etkisiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.56. “Çağdaş ve yeni bir mimarinin izlerini taşıması” Sorusuna Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

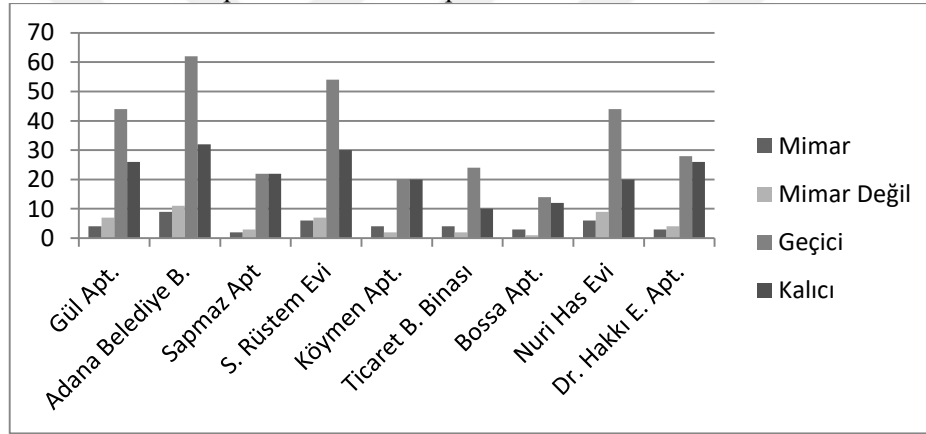
Soru: evresi ile uyum içinde olması

Soru: evresi ile uyumsuzluk içinde

Seçilen binaların hatırlanmasında uyum/düzen parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.57’de verilmiştir. Uyum/düzenin hatırlamada en

fazla etkisi bulunan binalar her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Bu durumu mimar olan-olmayanlarda ve geicilerde Nuri Has Evi, kalıcılarda G l Apartmanı takip etmektedir. Mimarlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu bina Sapma Apartmanı, geicilere ve mimar olmayanlara göre Bossa Apartmanı, kalıcılara göre Ticaret Borsası Binası'dır. Buna ek olarak mimar olmayanlar Dr. Hakkı Etem Apartmanı ve geçici-mimar olmayanlar Köymen Apartmanı'nı hatırlamada uyum/düzen etmenini etkisiz bulmuşlardır.

Çizelge 4.57. “evresi ile uyum/uyumsuzluk içinde olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

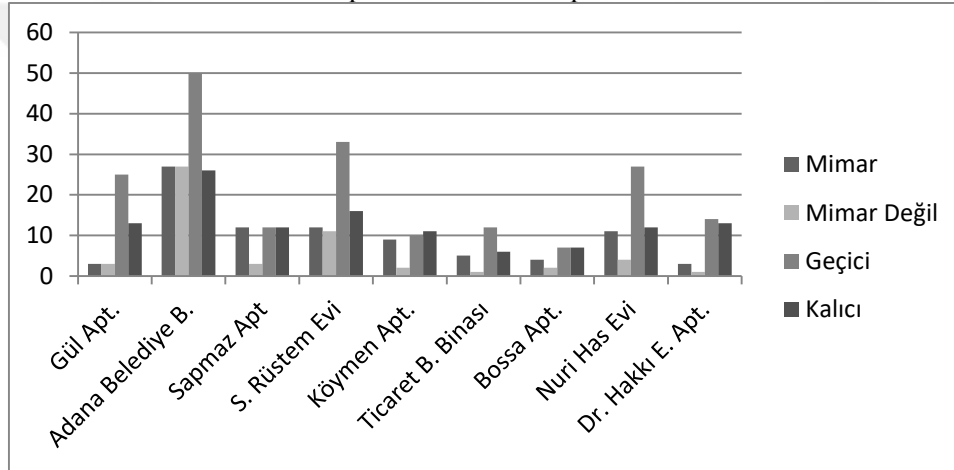
Soru: Etkileyici bir mimarisi olması

Soru: Ebedi görünümde olması

Seçilen binaların hatırlanmasında etki parametresinin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.58'de verilmiştir. Etki parametresinin hatırlamada en fazla tercih edilen binalar her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Bu durumu mimarlarda Sapmaz Apartmanı, mimar olmayanlarda ve geicilerde Nuri Has Evi, kalıcılarda G l Apartmanı ve Dr. Hakkı Etem

Apartmanı takip etmektedir. Mimarlara göre bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olduğu bina G l ve Dr. Hakkı Etem Apartmanları, kalıcılara ve mimar olmayanlara göre Ticaret Borsası Binası, geicilere göre Bossa Apartmanı'dır. Buna ek olarak mimar olmayanlar Dr. Hakkı Etem Apartmanı geçiciler Sapmaz Apartmanı'nı kalıcılar Köymen Apartmanı'nı hatırlamada etki etmenini yetersiz bulmuştur.

Çizelge 4.58. ‘‘Etkileyici bir mimarisi/Ebedi görünümde olması’’ Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: İyi korunmuş olması

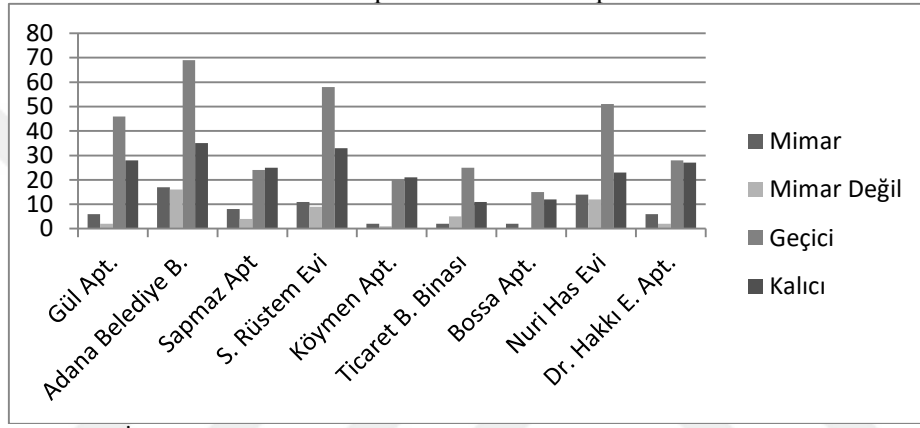
Soru: Kötü korunmuş olması

Soru: Geleneksel olması

Seçilen binaların hatırlanmasında orijinallik etmeninin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.59'da verilmiştir. Orijinalliğin hatırlamada en fazla tercih edilen binalar her iki grupta da Adana Büyükşehir Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'dir. Bu durumu mimar olan-olmayanlarda ve geicilerde Nuri Has Evi, kalıcılarda Dr. Hakkı Etem Apartmanı takip etmektedir. Her iki grupta da Bossa ve

Köymen Apartmanları bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olan binalardır. Buna ek olarak mimar ve kalıcılar Ticaret Borsası Binası’nı, geçiciler Sapmaz Apartmanı’nı, mimar olmayanlar Dr. Hakkı Etem Apartmanı’nı hatırlamada orijinalliğı etkili bulmamıştır.

Çizelge 4.59. “İyi korunmuş olması/Kötü korunmuş olması/Geleneksel olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla İşaretleme var

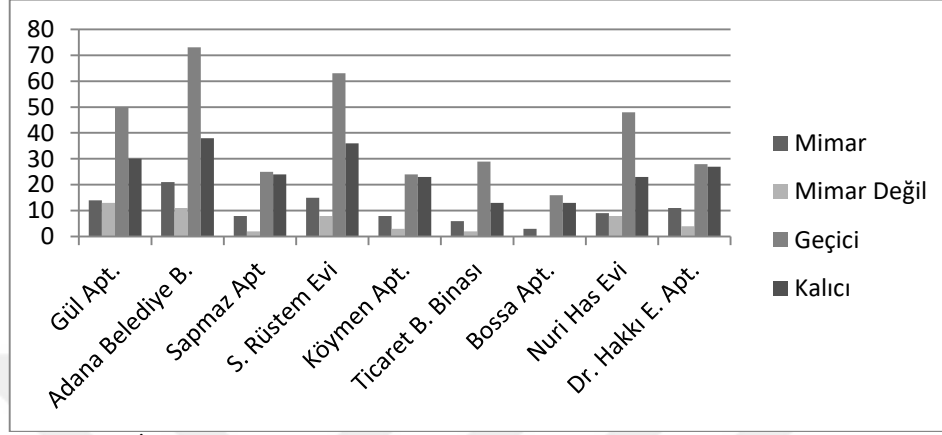
Soru: Modası geçmiş görünümü

Soru: Sade görünümü

Soru: İlginç ve iddialı olması

Seçilen binaların hatırlanmasında ilginçlik etmeninin gözlem gruplarına göre etkisi izelge 4.60’ta verilmiştir. İlginliğın hatırlamada en fazla tercih edilen binalar mimar, geçici-kalıcı kullanıcılara göre sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve G l Apartmanı olurken, mimar olmayanlar için tam tersi bir sıralama söz konusudur. Her iki grupta da Bossa Apartmanı bu parametrenin hatırlamada en az etkisi olan binadır. Buna ek olarak mimar ve kalıcılar Ticaret Borsası Binası’nı, geçiciler Köymen Apartmanı’nı, mimar olmayanlar Sapmaz Apartmanı’nı hatırlamada ilginliğı etkili bulmamıştır.

Çizelge 4.60. “Modası geçmiş görünümü/Sade görünümü/İlginç ve iddialı olması” Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

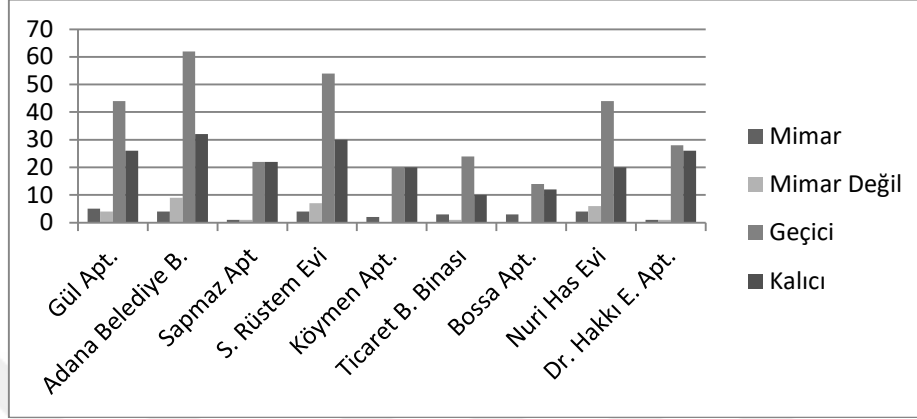
* Birden Fazla İşaretleme var

Soru: Konforlu olması

Soru: Konforsuz olması

Seçilen binaların hatırlanmasında sosyal statünün gözlem gruplarına göre etkisi Çizelge 4.61’de verilmiştir. Sosyal statünün hatırlamada en fazla tercih edilen binalar mimarlara göre Gül Apartmanı, diğer gruplara göre Adana Büyükşehir Belediye Binası’dır. Bu durumu her iki grupta da Semih Rüstem Evi ve Nuri Has Evi takip etmektedir. Mimar olan-olmayanlarda bu parametrenin hatırlama etkisinin en az olduğu binalar Sapmaz ve Dr. Hakkı Etem Apartmanları, geçicilerde Bossa Apartmanı ve kalıcılarda Ticaret Borsası Binası’dır. Buna ek olarak geçiciler ve kalıcılar Köymen Apartmanı’nı hatırlamada sosyal statüyü etkili bulmamıştır.

Çizelge 4.61. ‘‘Konforlu olması/Konforsuz olması’’ Sorularına Verilen Cevapların Gözlem Gruplarına Göre Oranları

* Birden Fazla  şaretleme var

Faktör gruplarının hatırlama etkisine yönelik sorulardan elde edilen verilere göre bu parametrenin hatırlamada en fazla etkisi olan binalar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Sapmaz ve Köymen Apartmanlarıdır. Gözlem gruplarında hatırlama etkisine göre oransal olarak en fazla ilginçlik parametresi tercih edilmiştir. Mimar olmayanlara göre en fazla hatırlama etkisine sahip faktör grubu etkidir. Mimarlara göre, en az tercih edilen faktör grubu sosyal statü iken, mimar olmayanlar ve geçici-kalıcı kullanıcılara göre çağdaşlık olmuştur. Her iki gruba göre binanın hatırlanması için etkileyici bir mimari, ebedi görünümden daha fazla tercih edilmiştir.

4.8.5. Bölüm Değerlendirmesi

Gözlem gruplarının demografik bilgilerinin değerlendirmeleri:

- Ankete katılan kişilerin çoğunluğunu; yaş faktöründe 31 ve üstü, cinsiyette erkekler, eğitim durumunda lisans ve üzeri, bulunma durumunda da geçiciler oluşurmaktadır.

- Meslek grubu olarak mimar olan ve mimar olmayanlar arasında eşit bir dağılım görülmektedir.

Gözlem gruplarının Adana’da ve Atatürk Caddesi’nde bulunma durumlarının değerlendirmeleri;

- Gözlemcilerin büyük çoğunluğu 16 yıl ve üstü süre boyunca Adana’dadır ve bulunma nedeni yaşamadır.
- Gözlemciler Atatürk Caddesi’ni az tekrarlarla ve az süre süreli olarak kullanmaktadır.

Atatürk Caddesi’nde değişim durumlarının değerlendirmeleri;

- Mimar olan kullanıcılar Atatürk Caddesi’nde olumsuz yönde bir değişim olduğunu, tasarım eğitimi almamış olan gözlem grubu ise caddede herhangi bir değişimin olmadığını ifade etmiştir.
- Bu veri mimarlık eğitimi almanın, kent algısını arttırmada ve kent farkındalığını sağlamakta önemli bir parametre olduğunu düşündürmektedir.

Atatürk Caddesi’ndeki seçilen binaların hatırlanma durumlarının gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

Kişinin ilgi alanlarının yer aldığı mekanlar ile sadece temel ihtiyaçlarını karşıladığı mekanlar, bellekte farklılık gösterir. Dolayısıyla birey için mekan, ilgi alanlarını gerçekleştirebildiği ölçüde kalıcıdır ( zak, 2008).

- Tüm kişilerde en fazla hatırlanan binalar; Adana Büyükşehir Belediyesi Binası ve Semih Rüstem Evi iken en az hatırlanan binalar Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası ve Köymen Apartmanı olmuştur.

- Mimarlar ve kalıcı kullanıcılar benzerlik göstererek Dr. Hakkı Etem Apartmanı'nı, geçici kullanıcılar Nuri Has Evi, tasarım eğitimi almayan gözlemciler ise Gül Apartmanı'nı yüksek oranda hatırlamıştır.
- Çizelge 4.33'e göre iyi korunmuş, tescilli Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları kent belleğindeki yerini korurken, yıkılmış ya da tescillenmemiş yakın dönem Cumhuriyet yapılarının kent belleğindeki yeri azalmıştır.

Atatürk Caddesi'ndeki seçilen binaların hatırlanmasında etkili olan parametrelerin gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

- Tüm kişilerde en çok hatırlama etkisine sahip bina hatırlama parametresi; faktör grupları, en az ise öznellik olmuştur.

Lynch İlkeleri'nin gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

- Bütün gözlem grupları en fazla hatırlama etkisine sahip Lynch ilkesinin konum olduğu görüşündedir.
- Tasarım eğitimi alan grup tarif edilebilme parametresini, tasarım eğitimi almayan grup ise işaret parametresini bina hatırlamada etkisiz bulmaktadır.
- Bu durumda mimarlar için simgesel yapılar kent belleğinde önemli iken tasarım eğitimi almayanlarda bu durum tersi yönündedir (Çizelge 4.62).

Çizelge 4.62. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan Lynch  lkeleri'nin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

BİNA	MESLEK		ATATÜRK CADDESİ'NDE BULUNMA DURUMU	
	M�MAR OLAN	M�MAR OLMAYAN	GEÇİCİ	KALICI
1. BİNA	Konum 6 Fark Edilebilme 6	Konum 10	Konum 11	Fark Edilebilme 8
2. BİNA	Konum 19 Tarif Edilebilme 19	Tarif Edilebilme 22	Tarif Edilebilme 28	Konum 14
3. BİNA	Konum 10	Fark Edilebilme 4	Konum 5 Fark Edilebilme 5	Konum 8
4. BİNA	Konum 13	Konum 9 Fark Edilebilme 9	Konum 14	Fark Edilebilme 8
5. BİNA	Fark Edilebilme 8	Konum 4	Fark Edilebilme 6	Konum 5 Fark Edilebilme 5
6. BİNA	Konum 5 Tarif Edilebilme 5 İşaret 5	Konum 2 Fark Edilebilme 2 Tarif Edilebilme 2	Konum 4 Tarif Edilebilme 4	Konum 3 Fark Edilebilme 3 Tarif Edilebilme 3 İşaret 3
7. BİNA	Tarif Edilebilme 7	Konum 2	Konum 4 Tarif Edilebilme 4	Konum 4 Tarif Edilebilme 4 İşaret 4
8. BİNA	Konum 12 Fark Edilebilme 12	Konum 9	Konum 13 Fark Edilebilme 13	Konum 8
9. BİNA	Konum 13	Konum 5	Konum 7 İşaret 7	Konum 11

Öznellik'in gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

- Bütün gözlem grupları en fazla hatırlama etkisine sahip öznellik parametresinin aşinalık, en az aidiyet olduğu görüşündedir. Mimarlar

ve kalıcı kullanıcılar için benzer şekilde nostaljinin de hatırlamada önemli rol oynadığı görülmektedir.

- Gözlem gruplarına göre, binaya aşına olmanın hatırlama etkisi, bina ile geçirilen s renin etkisinden daha fazladır ( izelge 4.63).

Çizelge 4.63. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan  znellik Parametrelerinin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

BİNA	MESLEK		ATATÜRK CADDESİ'NDE BULUNMA DURUMU	
	M�MAR OLAN	M�MAR OLMAYAN	GEÇİCİ	KALICI
1. BİNA	Aşinalık 9	Aşinalık 13	Aidiyet 22	Aidiyet 13
2. BİNA	Aşinalık 33	Aşinalık 22	Aşinalık 38	Aşinalık 17
3. BİNA	Aşinalık 9	Aşinalık 2 Nostalji 2	Aidiyet 11	Aidiyet 11
4. BİNA	Nostalji 14	Aşinalık 10	Aidiyet 27	Aidiyet 15
5. BİNA	Aşinalık 7 Nostalji 7	Nostalji 3	Aidiyet 10	Aidiyet 10
6. BİNA	Aşinalık 5 Nostalji 5	Aşinalık 5	Aidiyet 12	Aidiyet 5
7. BİNA	Nostalji 6	Aşinalık 1	Aidiyet 7	Aidiyet 6
8. BİNA	Değer 9 Nostalji 9	Aşinalık 10	Aidiyet 22	Aidiyet 10
9. BİNA	Aşinalık 11	Aşinalık 4	Aidiyet 14	Aidiyet 13

Tasarım İlkeleri'nin gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

- Bütün gözlem grupları en fazla hatırlama etkisine sahip tasarım ilkesinin parametresinin ölçek/oran, en az renk olduğu görüşündedir.
- Mimarlar binanın rengini, mimar olmayanlar cephe düzeninin uyumunu binanın hatırlamasında etkili bulmamıştır.

- Mimarlara binanın boyutunun hatırlama etkisi, çevresine göre oranından daha fazla iken diğer gruplarda tersi bir durum söz konusudur.

Unutmanın temel kaynaklarından biri, yaşanan mekanların sosyal hayatlardan ve insani boyutlardan yoksunluğudur. Kentlerin ve mimarının mega boyutlarından, tüketimin emekten kopuş sürecine dek giden bir kopuştur bu (Connerton, 1999). Bu durumu Çizelge 4.64 destekler niteliktedir. Gözlemcilerde ölçek/oran parametresi algılanabilirlik ve hatırlanabilirlik açısından önem arz etmektedir.

Çizelge 4.64. Seçilen Binaların Hatırlanmasında En Fazla Etkisi Olan Tasarım İlkeleri'nin Gözlem Gruplarına Göre Değerlendirilmesi

BİNA	MESLEK		ATATÜRK CADDESİ'NDE BULUNMA DURUMU	
	MİMAR OLAN	MİMAR OLMAYAN	GEÇİCİ	KALICI
1. BİNA	Ölçek/Oran 7	Ölçek/Oran 8	Egemenlik22 Uyum 22 Renk 22	Egemenlik13 Uyum 13 Renk 13
2. BİNA	Ölçek/Oran 31	Ölçek/Oran 33	Ölçek/Oran 44	Ölçek/Oran 20
3. BİNA	Ölçek/Oran 13	Ölçek/Oran 4	Ölçek/Oran 12	Egemenlik11 Uyum 11 Renk 11
4. BİNA	Ölçek/Oran 19	Ölçek/Oran 11	Egemenlik 27 Uyum 27 Renk 27	Egemenlik 15 Uyum 15 Renk 15
5. BİNA	Egemenlik 11	Ölçek/Oran 6	Egemenlik 10 Uyum 10 Renk 10	Egemenlik 10 Uyum 10 Renk 10
6. BİNA	Ölçek/Oran 9	Renk 2	Egemenlik 12 Uyum 12 Renk 12	Egemenlik 5 Uyum 5 Renk 5
7. BİNA	Uyum/Birlik 7	Egemenlik 1 Uyum/Birlik 1 Ölçek/Oran 1	Egemenlik 7 Uyum 7 Renk 7	Egemenlik 6 Uyum 6 Renk 6
8. BİNA	Ölçek/Oran 1 6	Ölçek/Oran 12	Egemenlik22 Uyum 22 Renk 22	Ölçek/Oran 13
9. BİNA	Ölçek/Oran 10	Egemenlik 3 Ölçek/Oran 3	Egemenlik 14 Uyum 14 Renk 14	Egemenlik 13 Uyum 13 Renk 13

Faktör Grupları'nın gözlem gruplarına göre değerlendirmeleri;

- Mimarlar ve geçici-kalıcı kullanıcılar en fazla hatırlama etkisine sahip faktör grubu parametresinin ilginçlik olduğu görüşündedir. Bu durum tasarım eğitimi almayan grup için etki parametresidir.
- Mimarlar konfor düzeyini, mimar olmayanlar ağdaş görüntüsünü bina hatırlamasında etkili bulmamıştır.
- Etkili bir mimarisini olması, ebedi görünümden; konforlu olması konforsuz olmasından daha fazla tercih edilmiştir.
- Mimarlar bina hatırlamasında çevresiyle uyumunu, mimar olmayanlar ise çevresiyle uyumsuz olmasını etkili bulmaktadır (izelge 4.65).

Çizelge 4.65. Gözlem Gruplarına Göre Faktör Grupları Analizleri

BİNA	MESLEK		ATATÜRK CADDESİ'NDE BULUNMA DURUMU	
	MİMAR OLAN	MİMAR OLMAYAN	GEÇİCİ	KALICI
1. BİNA	İlginçlik 14	İlginçlik 13	İlginçlik 50	İlginçlik 30
2. BİNA	Etki 27	Etki 27	Orijinallik 73	İlginçlik 38
3. BİNA	Etki 12	Orijinallik 4	İlginçlik 25	Orijinallik 25
4. BİNA	İlginçlik 15	Etki 11	İlginçlik 63	İlginçlik 36
5. BİNA	Etki 9	İlginçlik 3	İlginçlik 24	İlginçlik 23
6. BİNA	İlginçlik 6	Orijinallik 5	İlginçlik 27	İlginçlik 13
7. BİNA	ağdaşlık 5	Etki 2	İlginçlik 9	İlginçlik 13
8. BİNA	Orijinallik 14	Orijinallik 12	Orijinallik 51	Orijinallik 23 İlginçlik 23
9. BİNA	İlginçlik 11	Uyum 4 İlginçlik 4	Uyum 28 İlginçlik 28 Orijinallik 28 Statü 28	Orijinallik 27 İlginçlik 27

Binalara göre parametrelerin değerlendirmeleri;

- Bu veriler doğrultusunda ilginçlik, orijinallik ve ölçek/oran bina hatırlama parametreleri arasında binaların hatırlanmasında en etkili etmenlerdir.
- Binaların parametrelere göre hatırlanma oranlarına bakıldığında, kent algısının oluşumu için bina cephesinin ilginç ve iddialı olması, kendine has bir yönünün olması ve çevresine göre oranlı olması algıda seçicilikte önemli rol oynamaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular; kent algısı açısından değerlendirme, kent belleği bakımından değerlendirme ve kentsel bellek bileşenlerinin hermeneutik okuma yaklaşımını değerlendirme olmak üzere üç başlık altında toplanmış, değerlendirmeler sonrasında genel sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

5.1. Kent Algısına Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, kent kullancılarına göre Adana Atatürk Caddesi'nde bir değişimin olup olmadığı, varsa niteliğinin ne yönde olduğu, caddenin önce ve şimdiki halleri üzerinden kentli yorumları ve anısal bellekteki yeri değerlendirilmiştir.

Atatürk Caddesi'ndeki değişim gözlemine yönelik yorumlar, gözlem grupları arasında farklılık göstermektedir. Kent kullancılarının çoğunluğu, caddede değişim durumu olmadığı görüşündedir. Mimar kullancılar, Atatürk Caddesi'nde olumsuz yönde bir değişimin olduğu yorumunu yaparken; mimar olmayanlar ise bir değişim durumu söz konusu olmamaktadır. Benzer şekilde, geçici ve kalıcı kullancılar da değişimin olmadığı yorumunu yapmaktadır.

Kent kullancılarının Atatürk Caddesi'nin önce-şimdi hallerinin değerlendirilmesi istenildiğinde; büyük çoğunluğu önceki hali için 'az katlı, sakin, yeşil' yorumunu yaparken, şimdiki hali için 'yüksek katlı, kalabalık ve yeşili az' cevaplarını vermiştir.

 nceki ve şimdiki halleri arasında farklılık olduğunu belirtmelerine rağmen mimar olmayan kişiler 'değişim yok' cevabını vermiştir. Dolayısıyla kentsel değişimin anlamı ve kapsamı, tasarım eğitimi almış ve almamış kişiler arasında farklılık arz etmektedir. Tasarım eğitimi almış ve almamış olan kent kullancıları arasında kente dair benzerlik ve farklılık görülürken, geçici ve kalıcı kullancılar arasında ise paralellik durumu olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığa

bakıldığında; tasarım eğitimi almış olmak kent algısını arttırmakta ve kentsel bellek farkındalığı sağlamaktadır.

Kent kullanıcılarının caddede sembol olarak en çok kabul ettiği yapı olan Atatürk Parkı, aynı zamanda kent belleğinde en fazla yer eden mekandır. Jansen Planı'nda önemli bir yerleşime sahip olan Atatürk Parkı'nın ise kent belleğinde halen önemini koruduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda imgesel değer olarak kabul edilen yapılar, daha fazla algılanmakta ve korunduğu takdirde kentsel bellekte yer edebilmektedir.

5.2. Kent Belleğine Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, Atatürk Caddesi'nde seçilen binaların gözlem gruplarına göre hatırlanma oranları kent belleği çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Seçilen binaların hatırlanmasına yönelik elde edilen verilere göre; tüm gözlem gruplarında en fazla hatırlanan binalar Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi ve G l Apartmanı, en az hatırlanan binalar Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Köymen Apartmanı'dır. Bu duruma ek olarak mimar kullanıcılar Dr. Hakkı Etem Apartmanı'nı, mimar olmayanlar ise Nuri Has Evi'ni ikinci yüksek oranda hatırlamaktadır.

İyi korunmuş, tescilli yapılar olan Belediye Binası ve Semih Rüstem Evi'nin kentsel bellekte önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. 'Eski Amerikan Konsolosluga' olarak bilinen Bossa Apartmanı ve 'Aytaç Durak Apartmanı' olarak bilinen Köymen Apartmanı var olduğu zaman diliminde kentli için önemli bir imgesel değere sahipti. Dönemin mimari anlayışını taşıyan ve değerli mimarların ürünleri olan bu yapıların ise kent belleğindeki yerinin azaldığı söylenbilir.

5.3. Kentsel Bellek Bileşenlerinin Hermeneutik Okuması

Bu bölümde, Atatürk Caddesi'nde seçilen binaların gözlem gruplarına göre hatırlanma özellikleri, kent bellek bileşenleri üzerinden hermeneutik okuma yaklaşımı ile değerlendirilmiştir.

Atatürk Caddesi'nde seçilen yapıların gözlem gruplarına göre hatırlanabilirlik özelliklerini ortaya çıkarmak için bina hatırlama parametreleri oluşturulmuştur. Faktör grupları, seçilen binaların hatırlanmasında en fazla etkili bulunan parametre iken, öznellik değerleri ise en az etkili parametre olmuştur.

Lynch İlkeleri'nin hatırlamada en fazla etkisi olduğu binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır.

Öznelliğin hatırlamada en fazla etkisi olduğu binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi ve Dr. Hakkı Etem Apartmanı, en az etkisi olan binalar ise Bossa, Sapmaz ve Köymen Apartmanlarıdır.

Tasarım ilkelerinin hatırlamada en fazla etkisi olduğu binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı ve Ticaret Borsası Binası'dır.

Faktör gruplarının hatırlamada en fazla etkisi olduğu binalar; Adana Büyükşehir Belediye Binası, Semih Rüstem Evi, Nuri Has Evi, en az etkisi olan binalar ise Bossa Apartmanı, Ticaret Borsası Binası, Sapmaz ve Köymen Apartmanlarıdır. Buna göre bina hatırlama parametrelerinin etkili ve etkisiz olduğu yapılar benzerlik göstermektedir.

Bütün gözlem grupları; Lynch ilkelerinde konum, öznellik değerlerinde aşınalık, tasarım ilkelerinde ölçek/oran parametrelerini en fazla, aidiyet ve renk parametrelerini en az etkili bulmuştur. Faktör gruplarında ise, mimar ve geçici-kalıcı kullanıcılar ilginçlik, mimar olmayanlar ise etki parametresini en fazla tercih etmiştir.

Mimar olan kent kullanıcılarının seçilen binaları hatırlamasında; Lynch ilkelerinden fark edilebilme, öznellik değerlerinden nostalji, tasarım ilkelerinden uyum/birlik, faktör gruplarından ise etki parametreleri  ne çıkmaktadır. Diğer taraftan tarif edilebilme ve sosyal statü parametrelerinin mimarların hatırlamasında önemli bir rol oynamadığı görülmektedir. Tasarım eğitimi almamış kent kullanıcılarının; fark edilebilme, nostalji, tasarım ilkelerinden egemenlik, faktör gruplarından orijinallik parametrelerini hatırlamada etkili bulduğu; işaret, uyum/birlik ve çağdaşlık parametrelerini ise etkili bulmadığı görülmektedir.

Atatürk Caddesi'nde bulunma durumları geçici ve kalıcı olan kent kullanıcılarının seçilen binaları hatırlamasında etkili olan parametreler benzerlik göstermektedir. Her iki grupta da; fark edilebilme, nostalji, egemenlik ve orijinallik parametreleri hatırlamada etkili görülmektedir. İşaret, uyum/birlik ve çağdaşlık parametreleri ise seçilen binaların hatırlanmasında etkisiz bulunmaktadır.

Kent kullanıcıları için ilginç, fark edilebilir, nostaljik, etkili, kendine has yönü olan ve çevresiyle uyumu oranlı yapılar algıda seçicilik açısından önemli rol oynamakta ve kent belleğinde daha fazla yer etmektedir.

5.4. Sonuç

Alan çalışmasında yapılan incelemeler, yapılan bireysel görüşmeler ve hermeneutik analiz verilerinin incelenmesi ve karşılaştırılması ile elde edilen bulgular ışığında; Adana Atatürk Caddesi'nde 2004-2018 yılları arasındaki kentsel gelişim uygulamaları neticesinde, iyi korunmuş, tescilli Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları kent belleğindeki yerini korurken, çoğu yakın dönem mimari yapıların yıkıma ve/veya tahribata uğradığı, kentsel bellekten kaybolduğu, öneminin azaldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda belge niteliği taşıyan yakın dönem kültürel mimari mirasın kent belleği açısından korunması gerektiği tespit edilmiştir.

Kentlerin bir belleğe sahip olduğu ve değerlerin farkında olunarak korunması konusu, hızlı ve aynı tip mimari uygulamaların yaşandığı günümüzde önem arz etmektedir. Kentsel değişim ve dönüşüm uygulamaları, geçmişe saygılı

ve kültürel zenginliği ön plana çıkararak, korumacı bir anlayış ile alındığı takdirde, kentsel belleğin korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hermeneutik okuma yaklaşımını mimarlık disiplini ve psikolojinin konusu olan bellek ile ilişkilendiren ve kentsel okumada bir değerlendirme yöntemi olarak ele alan bu çalışmada elde edilen analizler ve değerlendirmelerin, yapılacak araştırmalara veri oluşturabileceği düşünülmektedir. Sonuç itibariyle, yakın dönem Cumhuriyet yapılarının kent belleğindeki yerlerine dair bu tür tespitlerin yapılması, kent belleğinin korunması, belge niteliği taşıyan yapıların korunması ve ortaya çıkarılması açısından yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aktan, S., 1967, Dünkü ve Bugünkü Adana, Güney Basımevi, Adana
- Alemdar, Z, Y., 2009. Mimarlıkta Anlatı Olarak İmge, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alsaç, Ü., 1997. Theoretical Observations on Architecture, Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi, KKTC
- Aslanoğlu, İ., (2001), Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara,440s
- Archer, J. 2005. Social Theory of Space: Architecture and the Production of Self, Culture, and Society, Journal of the Society of Architectural Historians, 64(4): 430-433.
- Arlı, A., 2009, Bilim, Yöntem ve Hermenötik, Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem, (A. K. Bayram, O. Konuk Editörler), Adres Yayınları, Ankara
- Assman, J., 2001. Kültürel Bellek, (Çev: Ayşe Tekin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Atkinson, R, L., Atkinson, R., C., Hilgard, E, R., 1995. Psikolojiye Giriş, (Çev. Kemal Atakay, Mehmet Atakay ve Aysun Yavuz), Sosyal Yayınları, İstanbul, 981s
- Atkinson, R.L., 1996. Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., Nolen-Hoeksama, S. 1996. Hilgard's Introduction to Psychology, 12th ed., Harcourt Brace College Publishers, Florida
- Aydınlı, S., 1986. Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- _____, S., 1992. Mimarlıkta Görsel Analiz, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul
- Aydınlı, S., 2008. Mekan'dan Mekânsal'a: Mekanın Zamansallığı/Zamanın Mekansallığı, (Ed: A. Şentürer, Ş. Ural, Ö. Berber, F. U. Sönmez) , Zaman-Mekan, Yem Yayınevi, İstanbul, 150-161

- Batur, A., (1994), Cumhuriyet Dönemi 1938-1950/Savaş Yılları ve II. Milli Mimari Akımı Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (2):450-451
- Behne, A., 1996, The Modern Functional Building, (Çev: Michael Robinson), Getty Research Institute, Published by Santa Monica, 273pp
- Bektaş, C., 1996. Kenti Savunmak, Kentli Olmak, Cogito: Kent ve Kültürü, (8): 91-95.
- Bergson H., 2007 Madde ve Bellek, (Çev: Işık Ergüden), 1. baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 184s
- Berman, M., 2013. Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, (Çev: Ümit Altuğ ve Bülent Peker), 16. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 476s
- Bilgin, N. 2013. Tarih ve Kolektif Bellek, 1. baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Bollnow, F. O., 2003. İfade ve Anlama, Hermeneutik Üzerine Yazılar, (Çev. ve Ed. Doğan Özlem), İnkılap Kitabevi, 93-136, İstanbul
- Bolt, B., 2013. Bir Bakışla Heidegger (Çev.M. Özbant,). Kolektif Kitap, İstanbul
- Bookchin, M., 1999. Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, (Çev: Burak Özyalçın), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 387s
- Budak, S., 2003. Psikoloji Sözlüğü, 2. Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Burnet, R., 2007. İmgeler Nasıl Düşünür?, (Çev: Güçsal Pusar), 2. baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 336s
- Cangöz, B., 2005. Geçmişten Günümüze Belleği Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlara Kısa Bir Bakış. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(1):51-62.
- Calvino, I., 2016. Görünmez Kentler, (Çev: Işıl Saatçioğlu), 19.baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 204s
- Carpenter, P., Just. M.A (1989): The Role of Working Memory in Language Comprehension. In: Simon, H. A.; Klahr D.; Kotovsky, K. 1989. Complex information processing: The Impact of Herbert A. Simon, Carnegie Mellon Symposia On Cognition, (Simon, H. A., Klahr D.,Kotovsky, K. Editor), USA: Routledge

- Carmona, M., Carmona, R., Heath, T., Oc, Taner., Tiesdell, S., 2003. Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, Architectural Press, Oxford, 312pp
- Cevizci, A., 2000. Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- _____, A., (1996). Metafiziğe Giriş, Paradigma Yayınları, İstanbul
- _____, A., 2005, Hermeneutik, Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul
- Connerton, P. 2014. Toplumlar Nasıl Anımsar? (Çev: A. Şenel), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Cuddon, J. A., 1999. Imagery, Dictionary of Literary Terms and Literary Theory, Penguin Books, 413pp
- Çağan, K. (2007). Hermeneutik Açından Tarih ve Sosyoloji. Tarih Sosyolojisi, Vadi Yayınları, Ankara, 219s
- Çakın, S., 1981. Mimari Tasarımın İnsan Ve Toplum Bilimsel Temelleri, Doçentlik Tezi, İ.T.Ü., Mühendislik Mimarlık Fakültesi Basımevi, İstanbul, 22, 129.
- Çetinkaya, Bahri, U., 2009. Adana Kentsel Alanının Tarihi Süreç ve Çevre Düzeni Planı Çerçevesinde İncelenmesi, Planlama Dergisi, (45):67-77
- Çolak, A., 2004. “Duvarlar: Anlamsal (Semantik) Ve Dizimsel (Sentaktik) Bir Analiz”, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, Trabzon, 2, 250.
- Çüçen, A.K., 2000. Heidegger’de Varlık ve Zaman, Asa Kitabevi, Bursa
- Doğan, A, E., 2002. Birikimin Hamalları- Kriz, Neo - Liberalizim ve Kent, Donkişot Akademi Yayınları, İstanbul, 301s
- Dilthey, W. 2012. Hermeneutik ve Tin Bilimleri. (Çev: Doğan Özlem), Notos Kitap Yayınevi, İstanbul
- Durmaz, B. 2003. Anlama. Felsefe Ansiklopedisi 1, (Ahmet Cevizci Editör), Etik Yayınları, İstanbul 416s
- Erdönmez, M. E., 2005. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere - Levent - Maslak Aksı, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- Erkman, U. (1977). Çevre Analizi, Doçentlik Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Erman O., Karaman F., Saban D., Durukan İ., 2007. Adana’da 1930’lardan Günümüze, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Değişimler Bağlamında Konut Mimarisinin Gelişimi, Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22(2), 235-247.
- Ertürk, H., 1997, Kent Ekonomisi, Ekin Kitabevi, Bursa, 292s
- Ertürk, S., 1984. Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon
- Eryarar, E., 2011. Practice Of Gesalt Theory In Industrial Product Desin ZfWT - Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, 3(2): 125-133.
- Evensen, T, T., 1987. Archetypes and Architecture, Oxford University Press, Oxford, 460pp
- Fırıncioğulları, S., 2016. Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer, Akademik Barış Dergisi (53):286-293.
- Fidan, A., 2002. Cumhuriyet Sonrası Türk Mimarlığı ve Yabancı Mimarların Etkileri, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Frampton, K. 1992. Critical regionalism: Modern architecture and cultural identity. in Frampton K. (eds.), Modern architecture: A critical history, Thames & Hudson world of art, 314-327.
- Gadamaer, H. G., 2002. Kuşkucu Hermeneutik, Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler (Çev: ve Der: Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 151–152.
- _____, H, G., 2008. Hakikat ve Yöntem, (Çev: Hüsamettin Arslan ve İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayınları, İstanbul
- _____, Hans-Georg, Hakikat ve Yöntem-İkinci Cilt, (Çev: Hüsamettin Arslan-İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2009.

- _____, H. G., 1995. Hermeneutik, (Hermeneutik Yorumbilgisi Üzerine Yazılar), (Çev. ve Der: Doğan Özlem), Ark Yayınları, Ankara, 11-28.
- Gökmen, G. P., 2011. Türkiye’de Apartmanlaşma süreci ve Konut Kültürü, Güney Mimarlık Dergisi, (5):12-16.
- Günay, M., 2002. Düşünce ve Kültür Tarihinde Hermeneutik Gelenek, Doğu Batı (19):81-100.
- Güngör, İ. H., 2005. Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar, 3. Baskı, Esen Ofset, İstanbul.
- Gür, Ş. Ö., 1993. Konut Sorunu Ders Notları, K.T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Fakülte Ders Notları, 36, Trabzon
- Halbwachs, M., 1992. On Collective Memory, (edt. Lewis A. Coser), The University of Chicago Press, 254pp
- Harvey, D., 2013. Asi Şehirler, (Çev: Ayşe Deniz Temiz), Metis Yayınları, İstanbul, 240s
- Hasol, D., 2002. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. 15.baskı, YEM Yayınları, İstanbul, 520s
- Heidegger M., 1971. Poetry, Language, Thought (Çev:A.Hofstadter), HarperCollins Books, New York, NY, 227s.
- Jeanrond, W. G. 2007. Teolojik Hermeneutik, (Çev: E. Kuşçu), İz Yayıncılık, İstanbul
- Kartekin, E., 1979, Ramazanoğulları Beyliği Tarihi, Doğu Matbaası, İstanbul
- Kaya, E., 2007. Kentleşme ve Kentlileşme, İstanbul: Okutan Yayıncılık, Ankara
- Kayaarası, Tuğçe. 2011. Yeni Türk Sinemasında İstanbul Kent İmgeleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R., 1998, Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara, 224s
- Koolhaas, R., 1995. The Generic City, (Jennifer Sigler Editor), The Monacell Press, NewYork
- Köksal, A., 2009. Anlamanın Sınırı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

- Kuban, D., 1994. İstanbul Ani Çöküşü Yaşayan Bir Kent Oldu, Cumhuriyet Bilim ve Teknik, Ay 9, Gün 10:8
- Lang, J., 1987. Creating Architectural Theory, The Role of Behavioral Sciences in Enviromental Design, Van Nostrand Reinhold, New York, 86-110.
- Lynch, K., 2017, Kent İmgesi, (Çev: İrem Başaran), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul
- Madran, E. 2001. Kent Belleğinin Oluşumunda Mimarlık Yapıtları, Mimarlık Dergisi, (298):47-49.
- Misztal, B.A., 2003. Theories of social remembering. England, Open University Press.
- Moorman, C. ve Miner, A. S., 1998. Organizational Improvisation and Organizational Memory, Academy of Management Review, 23(4):698-723.
- Mumford, L., 1970. The Culture of Cities, Harcourt Brace Jovanovich Publishers, Orlando, 586pp
- Mutdoğan, S., 2014. Türkiye'de Çok Katlı Konut Oluşum Sürecinin İstanbul Örneği Üzerinden İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 1-24.
- Ocvirk, O. G., Stinson, R. E., Wigg, P. R., Bone, R. O. ve Cayton, D. L., 2015. Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama, (Çev: N. Kuru, A. Kuru), (N.E. Yılmaz Editör), Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir
- Oğuz, G. P., Aksulu, I., 2007, Adana Tepebağ'daki Tarihi Yerleşim Dokusunun İncelenmesi, Koruma Sorunları ve Öneriler, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Dergisi, 22 (2): 207-216.
- Outwaite, W., 1997. Hans-Georg Gadamer Çağdaş Temel Kuramlar, (Çev. Ahmet Demirhan), Vadi Yayınları, Ankara
- Ökten, K. H., 2012. Heidegger'e Giriş, Agora Kitaplığı, İstanbul
- _____, K. H., 2008, Varlık ve Zaman, Martin Heidegger, Agora Kitaplığı, İstanbul, 488

- Özak, Ö. N., 2008. Bellek ve Mimarlık İlişkisi Kalıcı Bellekte Mekansal Öğeler, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özlem, D., 2006. Kavram ve Düşünce Tarihi Çalışmaları, İnkılâp Kitabevi, İstanbul
- _____, D. 2011. Hermeneutik ve Şiir, 1.Baskı, Notos Kitap Yayınevi, İstanbul
- _____, D., 2013. Metinlerle Hermeneutik Dersleri I, Notos Kitap, İstanbul, 288s
- _____, D., 2013. Metinlerle Hermeneutik Dersleri II J.Habermas-H.G. Gadamer, Notos Kitap, İstanbul, 421
- Özoğlu, S. Ç., 1992. Davranış Bilimlerinde Anket (Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25 (2):321-337
- Palmer, R. E., 2003. Hermeneutics, (Çev: İbrahim Görener), Anka Yayınları, İstanbul.
- Parsıl, Ü., 2012. Görsel Algılama, An Yayıncılık, İstanbul, 91s
- Rapoport, A., 1977. Human Aspects of Urban Form, Perception of Environmental Quality, Pergamon Press, Oxford, 448pp
- Rossi, A., 2006, Şehrin Mimarisi, (Çev: Nurdan Gürbilek), Kanat Kitap, İstanbul
- Roth, L. M., 2000. Mimarlığın Öyküsü, (Çev: Ergün Akça), 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 720s
- Saban, F. D., 2017, Geleneksel Adana Mahalleler, Sokaklar, Binalar, Akademisyen Kitabevi, Ankara
- _____, F. D., 2011. Mimar Semih Rüstem İş Merkezi, Güney Mimarlık Dergisi, (3):39-44.
- Saban, F. D., Karaman, F., Erman, O., Durukan, İ., 2006, Adana Mimarlık Rehberi 1900-2005, Mimarlar Odası Adana Şubesi, Adana
- Schudson, M., 2007. Kollektif Bellekte Çarpıtma Dinamikleri, Cogito: Bellek: Öncesiz, Sonrasız, (50) 179-199
- Seamon, D., 2003. Fenomenoloji, Yer, Çevre ve Mimarlık: Literatürün Değerlendirilmesi, (Çev: S. Serim), TOL Dergisi, (3):36-53.

- _____, D., 2017. A Phenomenological and Hermeneutic Reading of Rem Koolhaas's Seattle Central Library: Buildings as Lifeworlds and Architectural Texts, In Take One: Building: Interdisciplinary Research Perspectives of the Seattle Central Library, (Eds. R.C. Dalton and C. Hölscher), 67-94, Routledge, London
- Senemoğlu, N., 2018. Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya, 26. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 720s
- Sharr, A., 2013. Mimarlar İçin Düşünürler 2 – Mimarlar İçin Heidegger, (Çev: Volkan Atmaca), Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 144
- Solso, R.L, Maclin, M. K. & Maclin, O. H. 2007. Bilişsel Psikoloji (Çev: Ayşe Çiçeği Dinn), Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Sönmez, S. 2012. Toplumsal Bellek ve Sinema: Türkiye Sinemasında Travmatik Temsiller, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Sözen, M., 1984. Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- Şenyiğit, Ö., Tefek, G. T., 2019. Hermeneutic Text Reading in Approach of Understanding and Interpreting Architecture-City (Analysis of the Novel A Strangeness in My Mind), Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 48(1):397-418
- Şenyiğit, Ö., 2010. Biçimsel ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddelerindeki Cephelerin İncelenmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Tanpınar, A., 2004. Beş Şehir, Dergah Yayınları, İstanbul, 207s
- Tanyeli, U., 2004. İstanbul 1900-2000 Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak, Akın Nalça Kitapları , İstanbul
- Taşkıran, H. İ., 1997. Yazı ve Mimari, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 130s
- Tatar, B., 2004. Hermenötik, İnsan Yayınları, İstanbul

- Tekeli, İ., 1996. Türkiye’de Yaşamda ve Yazında Konut Sorununun Gelişimi, TOKİ Başkanlığı, Ankara
- _____, İ., 1979. Türkiye Kentlerinde Apartmanlaşma Sürecinde İki Aşama, Çevre Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Temmuz Ağustos, (4): 79.
- _____, İ., 2012. Türkiye’de Yaşamda ve Yazında Konutun Öyküsü (1923-1980), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- _____, D., Türkiye’de Mimarlığın Gelişiminin Toplumsal Bağlamı, Modern Türk Mimarlığı, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara 2005
- Toksöz, M., Yalçın, E. 1999. Modern Adana’nın Doğuşu ve Günümüzdeki İzleri, Aptullah Kuran İçin Yazılar içinde, (Ed: Ç. Kafesçioğlu ve L. Thys-Şenocak) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s: 435-452.
- Toprak, M., 2003. Hermeneutik (Yorum Bilgisi) ve Edebiyat, Bulut Yayınları, İstanbul
- Thompson, B., 2007. Hermeneutics For Architects?, The Journal of Architecture, 12(2):183-191.
- Tufan, S., 2000. Piyano Eğitiminde Bellek-Ezber İlişkisi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(1):185-190.
- Tunalı, İ. 2010. Estetik. 12.baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Türkçe Sözlük 2005. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Vitruvius, 2015. Mimarlık Üzerine On Kitap, (Çev: Suna Güven), 16.baskı, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara, 240s
- Weber, M., 2015. Şehir, Modern Kentin Oluşumu, (Çev: Musa Ceylan), Yarın Yayınları, İstanbul, 291s
- Wirth, L., 2002. Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, (Çev: Ayten Alkan, Bülent Duru), 20. Yüzyıl Kenti, İmge Kitabevi, Ankara

URL-1:

https://www.academia.edu/11773397/PS%C4%B0KOLOJ%C4%B0YE_G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E_BELLEK_MUSTAFA_YILMAZ_KE%C5%9E%C4%B0F_AKADEM%C4%B0_ Son Erişim Tarihi: 15.01.2019

URL-2:

<https://qbi.uq.edu.au/brain-basics/memory/types-memory> Son Erişim Tarihi: 16.01.2020

URL-3:

http://cografyaharita.com/haritalarim/4jdilsiz_turkiye_haritasi_sil.png Son Erişim Tarihi: 26.01.2020

URL-4:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Adana%27n%C4%B1n_il%C3%A7eleri Son Erişim Tarihi: 02.02.2020

URL-5:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=172656633755895&set=g.495586090482780&type=1&theater&ifg=1> Son Erişim Tarihi: 02.01.2020

URL-6:

<https://www.arkitera.com/gorus/erken-cumhuriyet-doneminde-adana/> Son Erişim Tarihi: 05.01.2020

URL-7:

<https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de/index.php?p=79&POS=23> Son Erişim Tarihi: 05.07.2019

URL-8:

<https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de/index.php?p=79&POS=26> Son Erişim Tarihi: 05.07.2019

URL-9:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2728985513810183&set=g.495586090482780&type=1&theater&ifg=1> Son Erişim Tarihi: 09.02.2020

URL-10:

<https://www.facebook.com/Adan0322/photos/a.481925251937561/1776540295809377/?type=3&theater> Son Erişim Tarihi: 28.02.2020

URL-11:

<https://yandex.com.tr/harita/11501/adana/?l=stv%2Csta&ll=35.325463%2C37.000702&mode=search&oid> Son Erişim Tarihi: 07.01.2020

URL-12:

<https://v3.arkitera.com/v1/haberler/2004/04/03/bossa.htm> Son Erişim Tarihi: 28.02.2020

URL-13:

<https://yandex.com.tr/harita/11501/adana/?l=stv%2Csta&ll=35.325463%2C37.000702&mode=search&oid> Son Erişim Tarihi: 28.09.2020

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Tarsus'ta doğan yazar, ilk ve orta öğrenimini Tarsus'ta tamamladı. 2012 yılında Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde başladığı lisans eğitimini 2016 yılında sonlandırarak 2017 yılında yüksek lisans eğitimine başladı. 2018 yılından beri özel sektörde çalışmaktadır.

EKLER

EK 1. ANKET FORMU

ANKET FORMU

Tarih:

Bu anket formu Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yürütülmekte olan **"Kentsel Bellek Bileşenleri Üzerine Hermeneutik Okuma: Adana Atatürk Caddesi Örneği"** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

A. KİŞİSEL BİLGİLER

DENEK NO:	YAŞ:	CİNSİYET:	MESLEK:	EĞİTİM DURUMU:	Doğum Yeri:
	18-25 ☐	K ☐ E ☐	Öğrenci ☐	İlkokul ☐	Adana Merkez ☐
	25-30 ☐		Kamuda personel ☐	Orta Öğretim ☐	Adana İlçeleri ☐
	30-40 ☐		Özel Sektör ☐	Lise ☐	Diğer ☐
	40-50 ☐		Akademisyen ☐	Üniversite ☐	
	50 üstü ☐		Diğer ☐		

B. KENT ALGISINA YÖNELİK BİLGİLER

Adana'da Yaşam Süresi:	Adana'da Bulunma:	AtatürkCaddesi'nde Bulunma Durumu:	AtatürkCaddesi'nde Geçirilen Süre Haftada:	AtatürkCaddesi'nde Geçirilen Süre Günde:	AtatürkCaddesi'nde Bulunma Amacı:
1-5 yıl ☐	İş ☐	Geçici ☐	1-2 gün ☐	0-2 saat ☐	Gezme, dolaşma ☐
5-10 yıl ☐	Eğitim ☐	Eğitim ☐	3-4 gün ☐	3-4 saat ☐	Eğitim ☐
10-15 yıl ☐	Seyahat ☐	Konut ☐	4-5 gün ☐	5-6 saat ☐	İş ☐
15 üstü ☐	Ailevi ☐	İş veri ☐	5-6 gün ☐	6-8 saat ☐	Toplanma, buluşma ☐
Doğumdan beri ☐	Yaşama ☐	Çalışan ☐	Her gün ☐	8 saat ve üstü ☐	Yeme, içme ☐
	Diğer ☐	Çalışmıyor ☐			İkamet etme ☐
					Alışveriş ☐
					Diğer ☐
					(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

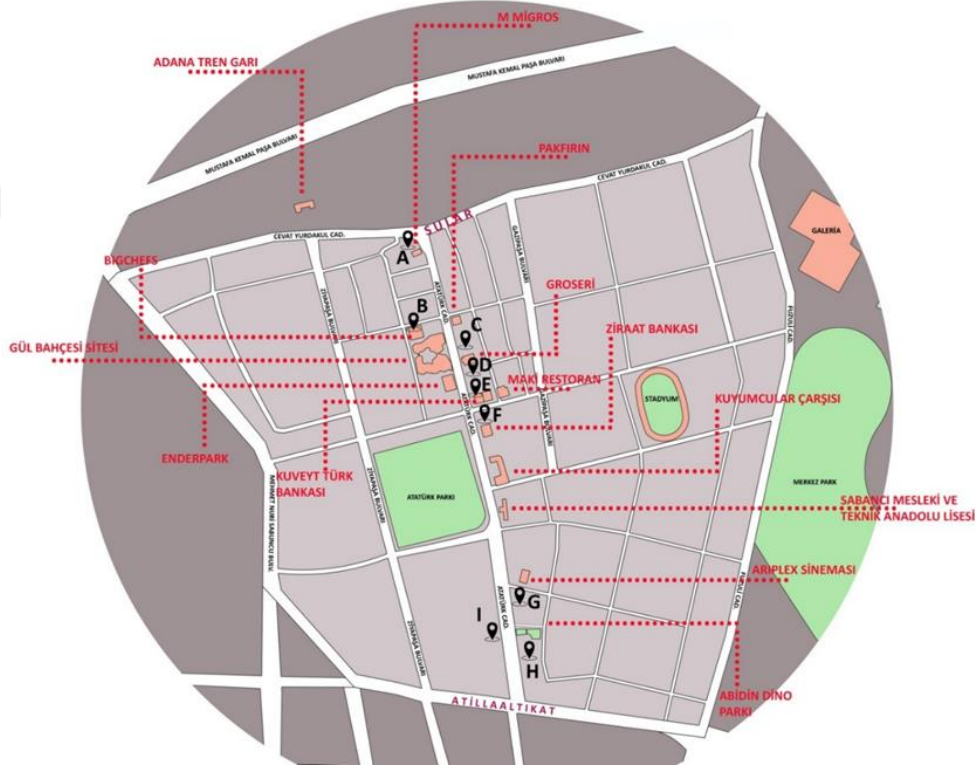
Atatürk Caddesi'nde bir değişim gözlemlediniz mi?	Atatürk Caddesi'nin önceki halini ve şimdiki halini 3 sözcük ile ifade ediniz.	AtatürkCaddesi'ni sembolize eden 3 mekan ya da yapıyı söyleyiniz.	Atatürk Caddesi'nde geçen bir anınız ya da hatırladığınız bir günden kısaca bahsedebilir misiniz? (2-3 cümle yeterlidir)
Evet, olumlu yönde bir değişim var. ☐	Önceki hali		
Evet, olumsuz yönde bir değişim var. ☐			
Hayır, bir değişim yok. ☐	Şimdiki hali		
			

C. KENT BELLEĞİNE YÖNELİK BİLGİLER

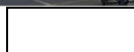
(Bundan sonraki anket sorularını sadece hatırladığınız yapı/yapılar üzerinden cevaplayınız.)

Haritada harflerle gösterilen yerlerde yer alan/yer almış yapılardan **hatırladıklarınızı** fotoğrafın/fotoğrafların altındaki kutucuğa haritada belirtilen harfi yazarak eşleştiriniz.

Hatırlamadıklarınızı boş bırakınız.

1.Bina

2.Bina

3.Bina

4.Bina

5.Bina

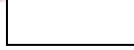
6.Bina

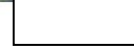
7.Bina

8.Bina

9.Bina

4. Aşağıda oluşturulan tabloyu **hatırladığınız** yapı / yapılar üzerinden doldurunuz.

YAPILAR	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Hatırlanan yapı/yapılar Örnek:1 									
İsmi (Biliyor iseniz yazınız)									
Hatırladığınız yapı/yapıların hangi özellikleri sizin için dikkat çekicidir? (1-2 cümle ile yazınız)									
Aşağıdaki durumlardan hangisi yapıyı/yapıları hatırlamanızda etkilidir? "X" koyarak işaretleyiniz.									
Yapıyı kullanıyorum, kullandım.									
Yapıyı geçerken görüyorum, görüyordum.									
Binanın konum özellikleri									
Kolay ayırt edilebilir olması									
Yer-yön tarifinde bulunulma kolaylığı									
Simgesel özelliğinin olması									
Binanın tarihi/kültürel değer taşıması									
Kendini binaya ait hissetme, yakınlık duyma									
Bina ile geçirilen süre									
Bina ile aşinalığın olması									
Nostaljik yönünün olması									
Binadaki değişimi fark etme/gözlemleme									
Cephesinde bazı (kapı, pencere, giriş vb.) kısımların belirginliği									
Cephe (kapı, pencere vb.) oranının uyumu									
Binanın boyutu									
Binanın rengi									
Çevresine göre oranı (büyüklüğü-küçüklüğü)									
Etkileyici bir mimarisi olması									
Konforsuz olması									
Ebedi görünümde olması									
Konforlu olması									
Modası geçmiş görünümü									

Sade görünümü									
İlginç ve iddialı olması									
Kötü korunmuş olması									
Çevresiyle uyum içinde olması									
Geleneksel olması									
Çevresiyle uyumsuzluk içinde olması									
Çağdaş ve yeni bir mimarinin izlerini taşıması									
İyi korunmuş olması									

